

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN A DIDAKTIKY DĚJEPISU

PIARISTÉ V BEROUNĚ

Rigorózní práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ivana Čornejová, CSc.

BEROUN 2006

KAMILA VESELÁ

Děkuji doc. PhDr. Ivaně Čornejové, CSc., za odborné, laskavé a inspirativní vedení
mé rigorózní práce,
PhDr. Václavu Bartůškovi za cenné rady při konzultacích,
Českému historickému ústavu v Římě za umožnění studijního pobytu v Římě,
Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy za poskytnutí stipendia,
PhDr. Aleně Pazderové za všestrannou podporu při studiu v Římě
a svým rodičům za odborné i citové zázemí.

Prohlašuji, že jsem svou rigorózní práci na téma Piaristé v Berouně zpracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury

OBSAH

ÚVOD	5
LITERATURA A PRAMENY	6
LITERATURA	6
PRAMENY	11
PRAMENY ULOŽENÉ V GENERÁLNÍM ARCHIVU ŘÁDU PIARISTŮ V ŘÍMĚ	14
POČÁTKY PIARISTICKÉHO ŘÁDU	17
ŠÍŘENÍ ZA ALPY	19
PŘÍCHOD PIARISTŮ NA MORAVU.....	19
POČÁTKY PIARISTICKÉHO ŠKOLSTVÍ V ČECHÁCH	21
VZNIK ČESKO-MORAVSKO-SLEZSKÉ PROVINCE	22
SYSTEM PIARISTICKÉHO ŠKOLSTVÍ	23
JEZUITÉ	23
... A PIARISTÉ	29
PIARISTÉ V BEROUNĚ	39
PŘÍCHOD PIARISTŮ DO BEROUNA	39
PRIVÁTNÍ GYMNÁZIUM	46
HLAVNÍ ŠKOLA	48
PROSTORY ŠKOLY	53
ODCHOD PIARISTŮ Z BEROUNA.....	55
SOUSEDSKÉ VZTAHY	60
ŠKOLNÍ ROK NA BEROUNSKÉ ŠKOLE	63
NÁPLŇ VÝUKY	68
STAV BEROUNSKÉ ŠKOLY	70
PŘÍJMY A VÝDAJE PIARISTICKÉ REZIDENCE	71
SUPERIOŘI PIARISTICKÉ REZIDENCE	74
UČITELÉ NA BEROUNSKÉ PIARISTICKÉ ŠKOLE	79
ZÁVĚR	85
SEZNAM ZKRATEK	87
SEZNAM LITERATURY	88
PRAMENY	88
LITERATURA	90
SEZNAM PŘÍLOH	96
PŘÍLOHY	97

ÚVOD

Když Josef Kalasánský v roce 1597 otevřel školu při kostele sv. Doroty v římské chudinské čtvrti Trastevere, aby dal římské mládeži, která vyrůstala na ulici a žila stále na pokraji zločinu, šanci na lepší život, udělal tím první krok k vytvoření nového školského řádu, který se měl v budoucnosti rozšířit nejen do dalších zemí, ale i na jiné kontinenty. Jistě tento budoucí světec v životě neslyšel o městě jménem Beroun, do jehož historie tímto svým činem také zasáhl. O 176 let později sem totiž piaristé zavítali a na téměř sto let spojili svůj osud s tímto městem. 116 let po jejich odchodu z Berouna jsem začala navštěvovat 1. základní školu v Berouně já, shodou okolností to byla právě škola, která stojí na místě bývalého působiště piaristů a která v současné době nese jméno Josefa Jungmanna, nejznámějšího žáka berounských piaristů. Okolnostmi okolo příchodu piaristů do Berouna se již dříve zabýval můj otec, který mě k tomuto tématu inspiroval a laskavě mi ho přenechal.

Dějiny piaristické rezidence v Berouně nebyly dosud systematicky zpracovány, a proto bych chtěla touto prací přispět k poznání historie našeho města, kde školství je sice důležitou, ale někdy poněkud opomíjenou oblastí. Toto období je navíc zajímavé tím, že se v něm odehrávaly převratné školské reformy a zásadním způsobem se měnil pohled na školství.

LITERATURA A PRAMENY

Literatura

Piaristický řád se netěší takovému zájmu badatelů jako např. jeho kolegové a konkurenti jezuité. Proto je také literatura k tomuto tématu výrazně chudší. Nejvíce badatelů pochází ze Španělska, zde také vychází nejvíce monografií zabývajících se osobností sv. Josefa Kalasánského a jeho pojetím pedagogiky.¹ Ve Španělsku rovněž vznikla monumentální encyklopedie *Diccionario enciclopedico escolapio* ve dvou dílech. První² obsahuje všechny řádové domy, které kdy piaristé měli, druhý³ představuje význačné řádové osobnosti. V prvním díle jsou navíc představeny všechny větve piaristů, je zde podána stručná historie řádu a také historie všech provincií, včetně map, soupisů provinciálů a počtu členů.

Stručné a přehledné informace k dějinám řádu a jednotlivých provincií podává *Brevis conspectus historico-statisticus Ordinis Scholarum Piarum* Leodegaria Picanyola,⁴ který obsahuje mimo jiné také mapy provincií a statistické údaje týkající se počtu členů řádu v jednotlivých provinciích, posloupnost provinciálů i elementární údaje k jednotlivým domům.

Příspěvky k dějinám piaristického řádu vycházejí ve sborníku *Archivum Scholarum Piarum*, který založil v roce 1933 P. Leodegario Picanyol, pravidelně však vychází od roku 1977, kdy se opět začalo číslovat od 1. čísla. Zajímavé je například monotematické dvojčíslo z roku 1999⁵, které se věnuje řádové architektuře. Zde jsou mimo jiné otištěny plány piaristických domů, uložené v generálním archivu, a to včetně české provincie. V tomto sborníku vycházejí také příspěvky k dějinám české provincie, psané většinou českými badateli.

---

¹ Např. Sántha, G.: San Jose de Calanz Obra pedagogica. Biblioteca de autores cristianos. Madrid 1984; Antologie studií o sv. Josefě Kalasánském: Zapata, V. F.: Anthologia periodistica calancia. Ediciones Calasancias, Salamanca 1988.

² Diccionario enciclopedico escolapio, vol. I., Praesencia de Escuelas Pias, ed. Luis María Bandrés Rey. Madrid 1990.

³ Diccionario enciclopedico escolapio, vol. II., Biografias de escolapios, Salamanca 1983.

⁴ Picanyol, L.: Brevis conspectus historico-statisticus ordinis sholarum Piarum. Romae 1932.

⁵ L' Architettura delle Scuole Pie nei disegni dell' della Casa Generalizia. Archivum Scholarum Piarum NN. 45–46, Roma 1999.

Ze sousedních provincií se rakouskou zabýval Otto Biba (*Der Piaristenorder in Österreich. Seine Bedeutung für bildene Kunst, Musik und Theater im 17. und 18. Jahrhundert*),⁶ který se zaměřil (jak již název napovídá) na výtvarné, hudební a divadelní aktivity piaristů a uvádí také soupisy umělců zaměstnávaných řádem a také samotných hudebně činných otců.

Dějiny české provincie zpracovávalo několik badatelů. Dvě knihy věnoval svému mateřskému řádu topograf Jaroslav Schaller. První⁷ obsahuje životopisy vědců a spisovatelů z řad piaristů, druhá⁸ se zabývá uspořádáním řádu, systémem učiva i učebními metodami. Systému piaristů a metodice jejich výuky (navíc také stručně dějinám řádu) se věnoval také Antonín Kubíček,⁹ který stejně jako Jaroslav Schaller čerpal své poznatky z konstitucí, a to tak důkladně a podrobně, že většina pozdějších badatelů již necítila potřebu vracet se k vlastním řádovým nařízením a za postačující pramen považovala tyto dva autory. Dalším, kdo se zabýval piaristickým školstvím i dějinami piaristů v Čechách, byl Antonín Haas.¹⁰

Na rozdíl od jezuitů pohlížejí starší badatelé na piaristický řád velmi kladně. Piaristé jsou hodnoceni jako „pokrokoví“ učitelé, kteří měli své školy otevřené novým poznatkům i novým metodám, především však pečovali o český jazyk a vychovali celou řadu významných obrozenců. Toto hodnocení piaristů víceméně přetrvalo.

V současné době jedinou souhrnnou publikací, která se věnuje piaristům v českých zemích, je monografie Metoděje Zemka, Jana Bombera a Aleše Filipa *Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950*,¹¹ jež podává nejen dějiny provincie a jednotlivých domů, ale věnuje se také piaristickému školství, hudebním, výtvarným i divadelním aktivitám, výrazným vědeckým osobnostem atd.

---

⁶ Biba, O.: *Der Piaristenorder in Österreich. Seine Bedeutung für bildene Kunst, Musik und Theater im 17. und 18. Jahrhundert.* Jahrbuch für österreichische Kuutgeschichte V. Wien 1975.

⁷ Schaller, J.: *Kurze Lebensbeschreibungen jener verstorbenen gelehrten Männer aus dem Orden der frommen Schulen,* Prag 1799.

⁸ Schaller, J.: *Gedanken über die Ordensverfassung der Piaristen und ihre Lehrart,* Prag 1807.

⁹ Kubíček, A.: *Piaristé a jejich školy.* In: *První zpráva c. k. ústavu pro vzdělávání učitelů v Kroměříži za dobu od škol. roku. 1881/82 do škol. roku 1905/1906,* Kroměříž 1908.

¹⁰ Haas, A.: *Piaristé v našich zemích.* Časopis společnosti přátel starožitností LVI, Praha 1948.

¹¹ Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: *Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950.* Prievidza 1992.

Ostatní studie o působení piaristů u nás jsou převážně rozptýlené v různých odborných časopisech a sbornících, proto předkládám tyto práce jen v orientačním přehledu. Určitým úskalím piaristické literatury vzhledem k této práci je fakt, že většina autorů se zabývá obdobím, kdy bylo řádové školství ušetřeno výraznějších státních zásahů, tedy době před vznikem berounské rezidence.

Ve svých článcích se věnovali a věnují dějinám piaristů kromě již zmíněných Metoděje Zemka, Jana Bombery¹² také například Josef Svátek, který se zabýval mimo jiné jednotlivými výraznými postavami z řad piaristů,¹³ Milan Skřivánek,¹⁴ Rudolf Zuber¹⁵ a Václav Bartůšek, jenž se zaměřil mj. na problematiku piaristických gymnázií,¹⁶ výuky teologie,¹⁷ knihoven¹⁸ i některé řádové osobnosti¹⁹. V své pozlední práci se velmi podrobně zabýval fenoménem piaristických aritmetických tříd.²⁰

Zájmu badatelů se začaly v poslední době těšit dějiny jednotlivých řádových kolejí. Vznikají často u příležitosti výročí založení jako například Sborník k výročí 300 let piaristického gymnázia v Příboře *Piaristé v Příboře*.²¹ Příspěvků k regionální historii piaristů bylo napsáno nepřeberné množství, proto opět uvádím

---

¹² Např. Bombera, J.: *Piaristisches Schulwesen in Bohmen und Mahren im 17. Jahrhundert*. Archivum Scholarum Piarum 27, Romae 1990, s. 167–192; k různým aspektům piaristického školství např. Bombera, J.: *Piaristé jako učitelé ve službách šlechty*. In: *Jižní Morava*, roč. 31, 1995, s. 25n; Týž: *Výchova a vzdělávání piaristů v českých zemích*. In: *Jižní Morava*, roč. 20, 1984, s. 113–121.

¹³ Svátek, J.: *Piaristé a české země*. In: *Do nitra Askiburgionu. Tři sta let piaristů v Jeseníkách*. Moravská expedice, Moravský Beroun 2001, s. 69–74; k osobnostem např. Svátek, J.: *Přírodovědec a fyzik prof. Sigisbert Jan Kötzlích*. *Jižní Morava*, svazek 4, 1968, s. 115–119. Týž: *Josef Václav Justin Michl a České Budějovice*. *JSH* 42, 1973.

¹⁴ Např. Skřivánek, M.: *K počátkům piaristického školství*. Mikulovská symposia, XI, 1983.

¹⁵ Zuber, R.: *Piaristé a jejich koleje na Moravě v 18. st.* In: *Do nitra Askiburgionu. Tři sta let piaristů v Jeseníkách*. Moravská expedice, Moravský Beroun 2001, s. 109–121.

¹⁶ Bartůšek, V.: *Dějiny a specifika piaristických gymnázií v českých zemích v 17. a 18. století (do roku 1778)*. *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání*. Semily 2000.

¹⁷ Bartůšek, V.: *Výuka teologie v piaristickém řádu v době baroka s přihlédnutím k českým zemím*. In: *In omnibus caritas* Sborník Katolické teologické fakulty, svazek IV. Karolinum, Praha 2002, s. 40–59.

¹⁸ Bartůšek, V.: *Ze starých inventářů piaristických knihoven v českých zemích*. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 1999*. Sborník z 8. odborné konference 20.–21. 10. 1999, s. 63–68.

¹⁹ Např. Bartůšek, V.: *Gelasius Dobner a jeho vztah k piaristické knihovně v Kronice pražské piaristické koleje*. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 2001*. *Paměti způsob zobrazení skutečnosti* Sborník z 10. odborné konference, Olomouc 17.–18. října 2001, s. 117–125. Bartůšek, V.: *Blahoslavený Pietro Casani a počátky piaristů ve střední Evropě*. In: *Muzejní a vlastivědná práce*. *Časopis společnosti přátel starožitností* 1997, s. 141–149.

²⁰ Bartůšek V.: *Aritmetická třída – základní pilíř piaristického školství v českých zemích*. Postgraduální doktorandská práce na PedF UK, vedoucí práce prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc., 2006.

²¹ *Piaristé v Příboře* Sborník příspěvků z odborného symposia 300 let piaristického gymnázia v Příboře konaného 1.–3. června. SOkA Nový Jičín 1995.

jen stručný výběr. Dějiny benešovské koleje zpracoval Václav Bartůšek, který v rámci své práce *Piaristé, tradice benešovské vzdělanosti a kultury*²² popsal mj. šíření piaristů ve slovanských zemích. Václav Bartůšek také u příležitosti 250. výročí založení koleje v Praze²³ zpracoval její nesnadné počátky. Dále se kolejí v Mikulově zabýval M. Zemek, J. Bombera kolejemi v Lipníku nad Bečvou a Staré Vodči, J. Svátek školami v Kroměříži, M. Skřivánek kolejí v Litomyšli atd.

Literární, hudební a dramatické činnosti piaristů se věnuje několik statí. Piaristickými divadelními hrami se zabývali např. J. Bombera,²⁴ M. Klosová²⁵ a Zemek²⁶, k poznání piaristické homiletiky přispívá např. článek Josefa Třísky,²⁷ piaristické hudbě se věnoval např. Jan Bombera,²⁸ M. Skřivánek,²⁹ R. Zuber³⁰. Souhrnně pak o těchto aktivitách pojednávají příslušné kapitoly již zmíněné knihy Metoděje Zemka, Jana Bombery a Aleše Filipa *Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950*.

V rámci své práce jsem se také zajímala o jednotlivé učitele, kteří pobývali v berounské rezidenci. V piaristickém řádu vznikly celkem čtyři biografické přehledy věnované piaristickým vědcům a spisovatelům. Prvním z nich je zmíněná práce Jaroslav Schallera *Gedanken über die Ordensverfassung der Piaristen und ihre Lehrart*, dále je to kniha Alexia Horányiho *Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri*,³¹ kde je však úskalím autorův zvyk necitovat názvy vydaných děl v originálním znění, ale v latinském překladu. Horányiho kniha se pak stala základem pro T. Viňase a jeho třísvazkový *Index Bio-bibliographicus CC. RR.*

²² Bartůšek, V.: *Piaristé, tradice benešovské vzdělanosti a kultury*. Benešov 1995.

²³ Bartůšek, V.: *Snahy o založení piaristické koleje v Praze v 17. a 18. století*. *Paginae Historiae* 10, 2002, s. 40–69.

²⁴ Např. Bombera, J.: *Divadelní hry piaristických škol v Litomyšli*. In: *Sborník východočeských archívů* 7, SOA Zámorsk 1990, s. 9–30.

²⁵ Klosová, M.: *Divadelní činnost piaristů v našich zemích. Příspěvek ze semináře k 250. výročí příchodu piaristů do Prahy*.

²⁶ Zemek, M.: *Školní divadlo v Mikulově v 17. a 18. století*. In: *Vlast. věstník moravský* XVIII, 1996.

²⁷ Tříška, J.: *Kázání a rétorika litomyšlských piaristů*. In: *Litomyšl. Duchovní tvář českého města*. Litomyšl 1994, s. 79–119.

²⁸ Bombera J.: *Záznamy o hudební činnosti v Staré Vodči v 18. století*. *Hudební věda* XII, 1975.

²⁹ Skřivánek, M.: *O hudbě na litomyšlských školách v 17. a 18. století*. *Sborník prací východočeských archívů* V, 1984.

³⁰ Zuber, R.: *Hudební dějiny piaristické koleje v Bílé Vodči*. In: *Do nitra Askiburgionu. Tři sta let piaristů v Jeseníkách*. Moravská expedice, Moravský Beroun 2001.

³¹ Pro mnou zpracovávané období je relevantní 2. díl: Horányi, A.: *Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri* II. Budae 1809.

PP. Matris Dei Scholarum Piarum,³² kde jsou některá hesla přejata téměř doslova, ovšem zde autor usiluje o přesnou citaci. Zatím poslední takovouto příručkou je již zmíněné *Diccionario enciclopedico escolapio*, přesněji druhý díl, v němž jsou oproti předchozím zařazeny odkazy na prameny a literaturu.

Berounskými piaristy se zabývalo již několik autorů z toho regionu. První prací samostatně pojednávající o tomto tématu je krátký článek Josefa Vávry *Kláster Piaristů v Berouně*.³³ Tato stať má dvě části, první bychom mohli nazvat také „Pád rodiny Behů“, protože se zde dovíme všechny pověsti o předcích zakladatelky rezidence, zvláště o tzv. ohnivém Behovi, který před požárem objíždí město na svém ohnivém voze. V druhé podává stručný přehled dějin piaristické školy, zde se však dopouští některých drobných nepřesností. Jiné jeho údaje se nedají ověřit, protože autor neokazuje na prameny. Po více než sto letech se této látce chopil Miloslav Richter, který se pokusil zrekonstruovat hudební život berounských piaristů. Výsledek bádání byl pro něj jistě zklamáním, protože prameny o této aktivitě až na nepatrné výjimky mlčí. Nicméně své usilovné a pečlivé studium shrnul v práci, uložené v SOKA Beroun,³⁴ kde je zvláště cenný přehled písemností, které při svém studiu prostudoval. Posledním příspěvkem na toto téma je článek Miloše Garkische: *Počátky piaristického školství v Berouně*,³⁵ popisující okolnosti příchodu piaristů do Berouna.

Dále jsou dějiny piaristické školy zpracovávány v souhrnných pracích o Berouně. Nejstarší z nich je útlá knížka *Beroun královské město*³⁶ Františka Václava Zelinky, světského učitele na berounské hlavní škole. Autor při zpracovávání použil mj. pamětní knihu, ovšem jeho práce je zvláště zajímavá tím, že závěr působení piaristů popisoval jako pamětník. Poměrně velký prostor věnuje piaristům Josef Vávra, středoškolský profesor dějepisu, zeměpisu, češtiny a němčiny a autor zmíněného článku *Kláster Piaristů v Berouně*, v *Pamětech královského města Berouna*.³⁷ Pro tuto knihu piaristické téma nově přepracoval a

³² Viñas, T.: Index Bio-bibliographicus CC. RR. PP. Matris Dei Scholarum Piarum I.–III., Romae 1908–1911.

³³ Vávra, J.: Klášter Piaristů v Berouně. Blahověst XL, Praha 1890.

³⁴ Richter, M.: Piaristé v Berouně. Strojopis uložený SOKA Beroun, sig. XXII-603.

³⁵ Garkisch, M.: Počátky piaristického školství v Berouně. Středočeský sborník historický 24, 1998.

³⁶ Zelinka, F. V.: Beroun královské město. Praha 1882.

³⁷ Vávra, J.: Paměti královského města Berouna. Beroun 1899.

opatřil citacemi pramenů, ovšem ty jsou v současnosti nově zařazené a obtížně identifikovatelné. Pro své dějiny města prostudoval úžasné množství archivního materiálu, o čemž dodnes svědčí jeho vpisky a podpisy na některých dokumentech. O piaristech píše také Josef Vladyka v knize *Můj Beroun. Jeho místo v kulturním proudění národa*,³⁸ ale jeho práce měla spíše literární než historické ambice a všímá si především slavných rodáků a jejich zdejších kulturních počínů.

Velmi stručný výklad na toto téma podává také *Jan König* v článku *Staré berounské školy* ve sborníku *Šedesát let gymnasia v Berouně*.³⁹

Prameny

Při zpracovávání dějin působení piaristů v Berouně jsem vycházela především z *Pamětní knihy řádu piaristů v Berouně*,⁴⁰ která popisuje celé období existence rezidence, je psána většinou latinsky, opisy některých dokumentů jsou německé a v závěru také české. Nejčastější zápisy v kronice se týkají cest superiora rezidence, většinou za nadřízenými, ať již světskými, nebo řádovými, dále jsou to návštěvy, které přijely do Berouna, většinou jsou to záznamy o vizitacích, ale také můžeme sledovat, jak zdejší učitelé udržovali čilé styky s duchovními z celého okolí. Dále to jsou zápisy o proměnách obyvatel rezidence. Podrobně se zabývají také pohyby nadačního kapitálu, dokonce jsou uváděny opisy některých smluv a někdy také účtů. Zaznamenávána je rovněž nejdůležitější korespondence koleje. Pozornost je věnována i městským a regionálním událostem (podrobně je například popisován požár Berouna v roce 1780 a povodeň v roce 1784), ale také nadregionálním (úmrtí Marie Terezie, zápis o Napoleonovi z roku 1806) a samozřejmě rovněž řádovým (úmrtí provinciála atd.). Co se týká školních událostí, je v některých letech zaznamenáno zahájení výuky, poměrně pravidelně jsou sledovány veřejné zkoušky, zde je však největší pozornost věnována účasti místní honorace, dále jsou zaznamenány četné svátky, ale zápisy jsou většinou tak stručné, že neumožňují bližší představu o jejich průběhu.

---

³⁸ Vladyka, J.: *Můj Beroun. Jeho místo v kulturním proudění národa*. Beroun 1938.

³⁹ König, J.: *Staré berounské školy*. In: *Šedesát let gymnasia v Berouně*, Beroun 1970.

⁴⁰ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292, *Pamětní kniha řádu piaristů Beroun*.

Události okolo příchodu piaristů do Berouna jsou velmi podrobně popsány v kapitole Piaristé v Berouně *Kroniky čili úplného a obšírného popsání všech památností král. kraj. města Berouna* berounského děkana Josefa Antonína Seydla.⁴¹ Kronika je psána česky, některé dokumenty jsou citovány v latině nebo v němčině. Kronika je pro tuto práci cenná zvláště tím, že děkan Seydl vycházel při zpracovávání tohoto období z dnes už z velké části nedochovaných zápisků svého předchůdce v úřadě P. Josefa Každého, který byl jedním z hlavních aktérů uvedení piaristů do Berouna. I když vztahy děkana Seydla s obyvateli berounské piaristické rezidence byly mnohdy velmi napjaté a vyvrcholily až slovním napadením a osobní inzultací, do kroniky se toto nepřátelství nepromítlo, J. A. Seydl hodnotí uvedení piaristů jako pro město přínosné, kromě toho svůj výklad končí slavnostním otevřením rezidence, tedy dobou před svým nástupem do funkce. Dále je připojen životopis zakladatelky a posloupnost piaristů do roku 1828. Na Seydlovu Kroniku by měla navazovat *Pamětní kniha děkanství berounského*,⁴² ta však nedosahuje jejích kvalit. Ze života piaristické školy zaznamenává odchod piaristů z Berouna a připojuje posloupnost superiorů a profesorů.

Informace o jednotlivých členech řádu jsou v pramenech obvykle velmi stručné. O místech působení a funkcích zde zastávaných nás informují roční tištěné katalogy *Familiae clericorum regularium Scholarum Piarum provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae*, uložené např. v Státním okresním archivu v Berouně, Národním archivu v Praze a Generálním archivu piaristů v Římě. Od roku 1825 jsou zde také u jednotlivých členů připojována data a místa narození, od roku 1856 navíc datum vstupu do řádu, datum složení slavných slibů a datum vysvěcení na kněze, od následujícího roku navíc křestní světská jména a od roku 1832 jsou k jednotlivým kolejím také zpětně za uplynulý školní rok uváděny počty žáků.

V Národním archivu je uloženo několik typů soupisů řádových členů.⁴³ Především to jsou seznamy členů řádu (*Catalogus religiosorum scholarum piarum provinciae Bohemiae*), kde je uvedeno kromě řádového jména také jméno světské,

---

⁴¹ Knihovna Národního muzea v Praze, sign. V B 34. Seydl, J. A.: *Kronika čili úplné a obšírné popsání všech památností král. kraj. města Berouna*, 1828 (rukopis).

⁴² SOkA Beroun, sign. XXII-851. *Pamětní kniha děkanství berounského z let 1838–1947* (xerokopie).

⁴³ NA Praha, ŘPí, inv. č. 41–58.

národnost, místo a datum narození, místo a datum vstupu do řádu, složení slibů, někdy i vysvěcení na kněze, místo a datum smrti, popř. datum dobrovolného či nedobrovolného odchodu z řádu. U některých osob je připojena poznámka, která se týká zastávané funkce, příčiny smrti (např. u Fortunata Boukala je česky připsáno: *utopil se v rybníce na Podolci*)⁴⁴, někdy též odchodu z řádu (např. u F. Bergmanna: *Apostata*)⁴⁵. Dále se zachovalo několik seznamů zemřelých členů řádu, řazených podle data úmrtí, ovšem ne chronologicky, ale podle jednotlivých dnů v roce, kdy se za ně zřejmě měli jejich řádoví bratři modlit. Dále se vedly *Historiae defunctorum*, knihy nekrologů. Do *Liber officiorum* se zapisovaly k jednotlivým piaristům po roce místa jejich působení a funkce zde zastávané. Vzhledem k jisté stereotypnosti a především stručnosti nekrologů máme o piaristických učitelích k dispozici v podstatě základní životní data a obvykle dlouhý seznam domů, kde ten který piarista vyučoval, většinou také známe příčinu smrti, ovšem další informace, např. o vědecké nebo literární práci, jsou jen letmo zmíněny, většinou však chybí úplně.

Základní údaje o žácích piaristické školy podává *Matrika piaristického gymnázia z let 1774–1829*, uložená v SOkA Beroun, kde jsou zaznamenána nejen jména a prospěch studentů, ale také údaje o věku a bydlišti.⁴⁶

Korespondence týkající se berounské rezidence se nachází v NA v Praze (fond Řád piaristů, korespondence s provincialátem), v SOA (fond Krajský úřad Beroun) a SOkA Beroun. V SOkA Beroun, konkrétně v Archivu města Berouna, nalezneme záležitosti piaristů, kterými se zabýval berounský magistrát. Vzhledem k době existence rezidence se nachází většina relevantních písemností v regulovaném magistrátu (1785–1850), a to konkrétně v odděleních Publicum et politicum a Publicum et oeconomicum. V Publicum et politicum patří k nejčastějším problémům řešeným v souvislosti s piaristy stížnosti superiora na neplacení úroků z nadačního kapitálu. Magistrát jako garant těchto splátek pak měl v této věci zjednat nápravu. Dále se piaristické školy týká korespondence města

⁴⁴ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 82.

⁴⁵ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 90.

⁴⁶ SOkA Beroun, Piaristická rezidence v Berouně, inv. č. 1, Matrika piaristického gymnázia 1774–1829

s nadřízenými orgány státní správy, kde se řešily počty řeholníků v domě, dodržování různých nařízení atd. Také Publicum et oeconomicum se zabývá především dlužníky piaristické rezidence, ale zároveň stížnostmi superiora ohledně dávek od magistrátu, a to jak peněžních, tak naturálních (většinou byli piaristé šizeni na dodávkách dřeva).

Prameny uložené v generálním archivu řádu piaristů v Římě

Při vyhledávání pramenů k této práci mi bylo umožněno bádát v Generálním archivu piaristů v Římě. Orientace ve fondech tohoto archivu je však natolik specifická, že o materiálech zde uložených pojednávám v samostatné kapitole. Generální archiv se nenachází v příliš dobrém stavu, což je částečně způsobeno nepříznivými vlivy v minulosti, ale i současnou správou archivu. Velké škody napáchalo přestěhování archivu do Paříže za Napoleona a následné téměř osmdesát let trvající uložení archiválií ve sklepech.⁴⁷ V 20. století měl ovšem archiv také štěstí na archiváře, kteří zpracovali inventář archivu. Ve třicátých letech to byl P. Leodegario Picanyol⁴⁸ a v padesátých letech P. Ottavio Manetti⁴⁹. Ovšem od té doby je archiv spravován společně s knihovnou, a to nepříliš pečlivě. Některé archiválie byly ještě v nedávné době zřejmě zcela ztraceny nebo založeny do nesprávného kartonu. Například K. A. Fischer si v úvodu svého soupisu stěžuje, že dokumenty týkající se rýnsko-švábské provincie již nejsou k nalezení, přestože ještě za časů L. Picanyola byly uloženy pod signaturou Reg. Prov. 55.⁵⁰ Ovšem tyto archiválie se z archivu neztratily, protože já jsem je při svém bádání náhodou našla v kartonu označeném Reg. Prov. 52B, kde se jinak nacházejí písemnosti

---

⁴⁷ Fischer, K. A. F.: Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz. Collegium Carolinum, München 1985, s. 12.

⁴⁸ Picanyol, L.: Inventarium magni tabularii Ordinis Scholarum Piarum. Romae 1937.

⁴⁹ Manetti, O. – Picanyol, L.: Inventario cronologico dell' Archivio generalizio delle Scuole Pie. Roma 1955.

⁵⁰ Fischer, K. A. F.: Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz. Collegium Carolinum, München 1985, s. 12.

k řádovým domům v české provincii. Poslední inventář je z roku 1999,⁵¹ ovšem ani ten, jak jsem zjistila, není příliš přesný.

Dějin jednotlivých provincií se týká část archivu označená jako Regesta provinciarum, české provincie pak kartony 51–53. V kartonech č. 51 (Provincia Germaniae et Bohemiae) se nacházejí písemnosti týkající se správy celé provincie, tedy především korespondence mezi generalátem a provincialátem, ale např. také výběrově katalogy členů řádu. Jednotlivých domů v provincii se pak týkají čísla 52 a 53. Ovšem karton 53A obsahuje archiválie vztahující se ke správě rakouské provincie, tedy korespondenci s generalátem (přibližně mezi léty 1751–1911), výběrově familie od roku 1748, účty, kopie některých dopisů a dokumentů, teprve v kartonu 53B jsou materiály k jednotlivým řádovým domům z české i rakouské provincie. Z Čech, Moravy a Slezska to jsou: Mikulov, Benešov, Brandýs nad Labem, Bruntál a Hustopeče. Zde se mají také podle citace ve slovníku *Diccionario enciclopedico escolapio* vydaném v roce 1990 i podle článku Václava Bartůška *Generální archiv piaristů v Římě*⁵² nacházet archiválie vztahující se k berounské rezidenci, ty se mi však již nepodařilo nalézt. Pod číslem 52 jsou pak uloženy dokumenty k domům: Kosmonosy, Stará Voda, Ostrov nad Ohří, Lipník, Příbor, Slaný, Strážnice, České Budějovice, Kyjov, Praha, Kroměříž, Nový Bor, Most, Rychnov nad Kněžnou, Moravská Třebová, Litomyšl a Bílá Voda.

V části Regesta Religiosum jsou shromážděné různé katalogy členů řádu, ale i soupisy jednotlivých domů.⁵³ Seznamy vztahující se k české provincii, původně uložené pod Regesta Religiosum 12 a 33, jsou nyní nově uloženy pod signaturou G 2/4 (Austria – Bohemia – Silesia Religiosi 1617–1999), zde však katalogů od časů L. Picanyola výrazně ubylo. Nacházejí se zde katalogy členů české provincie (1887, 1900, 1902, 1907, 1910, 1913), rakouské provincie (1854, 1905, 1908, 1916, 1959, 1964) a souhrnný katalog středoevropských provincií (1998/1999), dále zde také nalezneme několik publikací. Především je to *Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz*

---

⁵¹ Archivum generale Scholarum Piarum Magnum Tabularium. Roma 1999 (strojopis).

⁵² Bartůšek, V.: Generální archiv piaristů v Římě. Archivní časopis č. 2, roč. 50, 2000, s. 89–93.

⁵³ Např. Reg. Rel. 9, Catalogo per alfabeto delle Fondazioni o abbandonate o non concluse.

K. A. F. Fischera⁵⁴, který byl výsledkem bádání v římském piaristickém archivu, a také prozatímní verze této práce.⁵⁵ Mezi oběma verzemi není výraznější rozdíl, pro mě však byla první verze zajímavá tím, že obsahuje údaje o prvním berounském superioru Janu Damascenu Kapounovi, jenž zřejmě nedopatřením z konečného znění vypadl. Kromě toho se zde nachází ještě jedna práce K. A. F. Fischera *Die Astronomie und Naturwissenschaften in Mähren*, kde se autor v jedné části zabývá také vztahem piaristů k astronomii a přírodním vědám a předkládá soupisy učitelů příslušných oborů.

Po jednotlivých obyvatelích berounské rezidence, jejich osobních datech a osudech jsem pátrala ještě ve dvou pramenech. Prvním jsou *Professiones solennes*, písemné sliby kandidátů vstupujících do řádu, které byly napsány na volné listy, poté svázaný a uschovány. Každý takový svazek by měl obsahovat sliby ze všech provincií řádu za dané období, ale zřejmě ještě před svázáním docházelo ke ztrátám, a to zvláště z neitalských provincií. Informační hodnota se v případech jednotlivých kandidátů různí, ale obvykle zde nalezneme světské jméno, místo a datum narození, jména rodičů a datum vstupu do řádu („indutus“, tj. oblečen do řádového oděvu). *Professiones solennes* za období 1617–1773 (Reg. Rel. 71–83) zpracoval ve svém soupisu K. A. Fischer, v mladších jsem nikoho z hledaných piaristů nenašla. Kromě toho se s inventářem shodují jen první dvě knihy z období 1774–1784 (Reg. Rel. 84) a 1784–1796 (Reg. Rel. 85), následovat má svazek z období 1797–1848 (Reg. Rel. 86), ten však nenásleduje, protože období 1797–1833 zcela chybí a pod signaturou Reg. Rel. 86 se ukrývají sliby z let 1833–1859 (86A) a 1860–1912 (86B), na ně navazují období 1913–1933 (Reg. Rel. 87A, místo 88) a 1934–1950 (Reg. Rel. 87B, v inventáři není uvedeno). Piaristický archivář však slíbil v této věci zjednat pořádek.

O něco úspěšnější jsem byla v případě knih zemřelých (*Defundorum memoriae*), kde jsem sledovala období 1780–1931 (Reg. Rel. 40–46). Nekrology jednotlivých piaristů si jsou většinou vzájemně podobné. Obvykle jsou na úvod několika slovy zdůrazněny osobní, popř. odborné, vlastnosti zemřelého, pak

---

⁵⁴ Fischer, K. A. F.: Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz. Collegium Carolinum, München 1985.

⁵⁵ Fischer, K. A. F.: Catalogus generalis provinciae Germaniae Ordinis Scholarum Piarum. Romae 1982.

následuje výčet míst učitelského působení, někdy spíše jen namátkový, který je obvykle spojen s pochvalou jeho pedagogických schopností, zvláštní pozornost je pak věnována příčině skonu, dále je zaznamenáno datum a místo úmrtí, věk a počet let odsloužených v řádu, popř. účast na pohřbu. Od roku 1830 (Reg. Rel. 42n) se však do zápisů dostávali otcové z neitalských provincií pouze sporadicky, a to většinou ještě jen ve výčtu zemřelých z jednotlivých provincií za určité období, tedy bez nekrologů, pouze do knihy z období 1869–1906 (Reg. Rel. 45) jsou vloženy volné listy s nekrology i z české provincie.

POČÁTKY PIARISTICKÉHO ŘÁDU

Piaristický řád (*Ordo Clericorum Regularim pauperum Scholarum Piarum Matris Dei* – Řád chudých řeholních kleriků Matky Boží Zbožných škol) byl založen Josefem Kalasánským. Tento pozdější světec se narodil asi v roce 1556 v Peraltě de Sal v Aragonii. V roce 1592 odešel již jako kněz do Říma, kde se začal zajímat o opuštěnou mládež, která se potulovala po ulicích, dotěrně žebřala a žila na pokraji zločinu. S úmyslem zvrátit tuto situaci se nejprve obrátil na římský magistrát. Setkal se však s nepochopením, protože taková mládež prý nepotřebuje hlubší vzdělání.⁵⁶

Prvním úspěchem jeho několikaletého úsilí bylo otevření bezplatné školy při kostele sv. Doroty v římské chudinské čtvrti Trastevere v roce 1597.⁵⁷ Roku 1612 byl za podpory některých kardinálů zakoupen palác poblíž sv. Pantaleona, kde se vzdělávalo 1200 hochů.

Existenci piaristických škol, které se staly součástí kongregace P. Marie, potvrdilo breve Pavla V. roku 1614. Žáky těchto škol se mohly stát jenom děti, které předloží vysvědčení o chudobě. Šlechtici mohli být přijati pouze v případě, že se jejich rodina ocitla v nouzi. Učitelé z kongregace měli na školách působit bez nároku na odměnu.

---

⁵⁶ Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: *Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950*. Prievidza 1992, s. 3.

⁵⁷ Bartůšek, V.: *Piaristé, tradice benešovské vzdělanosti a kultury*. Benešov 1995, s. 20–21.

Listinou papeže Pavla V. z 6. března 1617 byla dosavadní kongregace změněna na Paulinskou a její příslušníci skládali tři základní sliby: chudoby, čistoty a poslušnosti. Její možnost nabývat majetek byla omezena a také se nesměla šířit dále než 20 mil od Říma.

Právní vývoj byl dovršen 18. ledna 1621, kdy papež Řehoř XV. prohlásil piaristy za samostatný řád. Generálem se stal Josef Kalasánský. V říjnu toho roku obdrželi piaristé výsady, kterým se těšily žebravé řády.⁵⁸

Za těchto příznivých okolností se řád rychle šířil. Komunity nevznikaly jen v Itálii, ale šířily se i do zaalpských oblastí. Začátkem 40. let 17. století se však řád dostal do krize, která hrozila jeho zánikem. Na počátku těchto zákulisních pletek stál piarista Mario a s. Francesco, který podporován inkvizicí nejenže přestal respektovat příkazy svých nadřízených, ale vymohl si dokonce jmenování florentským provinciálem. Jeho sebevědomí rostlo natolik, že začal diktovat své požadavky zakladateli řádu. To však narazilo na odpor a Mario byl nucen Florencii opustit. V Římě se ale znovu spojil s inkvizicí a jeho následující intriky vedly až k uvěznění Josefa Kalasánského a jeho spolupracovníků.

Nešlo tu jen o interní neshody mezi členy nového řádu. Do celého případu se také aktivně vložili někteří jezuité, kteří v piaristických školách viděli konkurenci. Byl vydán zákaz otevírání nových kolejí, Josef Kalasánský a jeho pomocníci byli sesazeni. Začátkem roku 1643 byla nařízena generální vizitace řádu. Řízením byl pověřen Stefan ab Angelis, jenž se stal i generálem. Zpráva o vizitaci nebyla nijak příznivá. Navrhovala rozpuštění piaristického řádu a přiřazení jeho členů pod oratorium sv. Filipa z Neri, dokonce vyslovovala obavu, že jinak tato řehole způsobí církvi více škody než Luther a Kalvín. Proto byl řád brevem papeže Inocence X. z 15. března 1646 snížen na pouhou kongregaci. Její členové neměli skládat sliby, ale žít životem světských kněží v oratoriu sv. Filipa Nerejského nebo mohli přestoupit do jiného řádu. Stávající koleje měly být podřízeny místním ordinářům.⁵⁹

⁵⁸ Skřivánek, M.: K počátkům piaristického školství. In: Mikulovská symposia, XI, 1983, s. 204.

⁵⁹ Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950, s. 4–5

V 50. letech 17. století se díky četným intervencím vysoce postavených osob začalo postavení řádu opět zlepšovat. Roku 1656 stanovil papež Alexander VII., že členové kongregace musí skládat tři prosté sliby. Mohli být přijímáni novicové a ustanovováni její představitelé. Papežská stolice si vyhradila právo obsazovat funkci generála a jeho asistentů. Také byla omezena pravomoc místních ordinářů, kterým byl ponechán dozor pouze v otázkách školství. Roku 1669 pak Kliment IX. povýšil kongregaci na řád. Tím byl v podstatě obnoven právní stav z roku 1621.⁶⁰

Tohoto obratu se však Josef Kalasánský nedožil, zemřel v Římě 25. 8. 1648 ve věku 91 let. Jeho bohulibé poslání však bylo přece jen oceněno. V roce 1748 byl beatifikován papežem Benediktem XIV., kanonizován papežem Klementem XIII. a v roce 1948 ho Pius XII. ustanovil nebeským patronem všech základních křesťanských škol na celém světě, jeho svátek je určen na 25. srpna.⁶¹

ŠÍŘENÍ ZA ALPY

Příchod piaristů na Moravu

Ve dvacátých letech 17. století, kdy piaristické školy zaznamenaly v Itálii značnou expanzi, začali piaristé uvažovat o rozšíření mimo tuto zemi. Jako vhodný směr připadaly v úvahu zaalpské země, které tvořily součást habsburské monarchie. Bylo zde nutné upevnit katolickou víru. Vzhledem k tomu, že piaristé spatřovali ve výuce mládeže hlavní formu propagace katolického náboženství, našli v této oblasti celou řadu příznivců, kteří se přikláněli k jinému způsobu rekatolizace, než jak ji v této době prováděli například jezuité.

Hlavní iniciativu vyvíjel vídeňský biskup kardinál Melichar Khlesl. Ten začal okolo roku 1625 jednat s piaristy o příchodu do monarchie. Usiloval nejen o usazení komunity ve Vídni, ale i v dalších hlavních městech státu. Navrhoval především Opavu a Vratislav. Založení piaristické koleje ve Vídni podporoval

---

⁶⁰ Skřivánek, M.: K počátkům piaristického školství. Mikulovská symposia, XI, 1983, s. 206.

⁶¹ Svátek, J.: Piaristé a české země. In: Do nitra Askiburgionu. Tři sta let piaristů v Jeseníkách. Moravská expedice, Moravský Beroun 2001, s. 69.

i filozof a pedagog Gaspare Sciopio, rádce císaře Ferdinanda II. V Čechách byli piaristům nakloněni: pražský arcibiskup kardinál Arnošt Vojtěch hrabě Harrach, pražský generální vikář benediktin Jan Karamuel z Lobkovic i císařský generalissimus Albrecht z Valdštejna.⁶²

O založení první piaristické komunity ve střední Evropě se však zasloužil olomoucký biskup kardinál František z Ditrichštejna, držitel rozsáhlého mikulovského panství, který shodou okolností studoval v Římě v době, kdy Josef Kalasánský začínal nový řád budovat, a tehdy našel zalíbení v podobně bohulibém úsilí sv. Filipa Neriho, možná že se v jeho okruhu Ditrichštejn setkal i s Josefem Kalasánským, protože se oba budoucí světci dobře znali.

K uvedení piaristů na Moravu měl kardinál Ditrichštejn hned několik důvodů. Kromě snahy o napravení neutěšeného stavu školství na Moravě, kde většina mládeže na vesnicích a v malých městech zůstávala bez řádného školního vzdělání, to jistě bylo úsilí nejvyššího představitele katolické církve na Moravě o co možná nejrychlejší a nejúplnější pokatoličtění diecéze. K tomu bylo ale nutné zajistit dostatečně hustou síť far a intenzivní duchovní správu, ale také vychovávat mládež od útlého dětství v katolické víře. Ovšem kněží stále nebyl dostatek. Jezuité, působící jako misionáři i učitelé, nestačili, kromě toho těžiště jejich pedagogického působení spočívalo v gymnaziálním a vysokém školství, zatímco piaristé byli specializováni především na školy elementární a navíc byli svými řádovými regulami určeni k práci s chudou mládeží.

Úkolem sjednat uvedení piaristů do Mikulova, ze kterého chtěl vybudovat skutečné kulturní centrum, pověřil kardinál Ditrichštejn upsalského biskupa a světícího biskupa olomouckého Jana Gramaye, pocházejícího z Antverp. Jednání z let 1625–1629 byla úspěšná a 2. června 1631 přišlo do Mikulova prvních osm piaristů.⁶³

Prvním rektorem koleje se stal P. Peregrinus Tencani, pocházející ze šlechtické modenské rodiny. Ten byl také po zřízení dalších piaristických kolejí jmenován v roce 1634 prvním řádovým provinciálem nové provincie Germania. Již

---

⁶² Bartůšek, V.: Piaristé, tradice benešovské vzdělanosti a kultury, s. 21–22.

⁶³ Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950, s. 7–8.

název napovídá, že se počítalo s rozšířením do oblastí s německým obyvatelstvem, případně i do některých německých zemí.⁶⁴

Mikulovská komunita nezůstala dlouho osamocena. O založení druhé moravské piaristické koleje se zasloužil hrabě František Magni, majitel strážnického panství. Ten se v Mikulově osobně přesvědčil o blahodárném působení piaristů. 15. května 1632 se proto obrátil na zakladatele řádu s úmyslem přivést piaristy do Strážnice. Jeho snahu podpořili také J. Gramay a P. Tencani. A již v roce 1633 zavítali první piaristé do města. Následujícího roku (28. října 1634) opět zásluhou kardinála Ditrichštejna přišli piaristé do Lipníku nad Bečvou a otevřeli zde svůj noviciát.⁶⁵

Počátky piaristického školství v Čechách

Rozvoj piaristického školství na Moravě inspiroval české šlechtice ke snaze zakládat piaristické školy také v Čechách. Albrecht z Valdštejna usiloval uvést piaristy do frýdlantského nebo zaháňského vévodství, ale jeho násilná smrt tyto plány zhatila. S v pořadí druhým provinciálem Germanie P. Giovannem Stefanem Spinolou a Matre Dei jednal velmi intenzivně pražský arcibiskup Arnošt Harrach s úmyslem usadit piaristy v Praze. K dohodě však nedošlo, přestože se oba muži v roce 1637 setkali osobně. Na tomto neúspěchu se zřejmě podíleli jezuité, kteří se obávali konkurence zvláště v oblasti gymnaziálního školství. Jednání možná i přesto pokračovala až do roku 1640, kdy arcibiskup jednal s P. Onufriem Contim a S. Sacramento, v pořadí již třetím provinciálem. V této době však již asi jezuité věděli, že se v Římě chystají kroky ke zrušení piaristického řádu, a kardinál, který odpovídal za průběh rekatolizace v Čechách, se nechtěl s jezuitou podporovanými panovníkem a vídeňským dvorem dostat do přímého konfliktu.⁶⁶

Využil však přání hraběnky Frebonie z Pernštejna pozvat piaristy na její panství a zasadil se o založení koleje v Litomyšli. Paní hraběnka v roce 1640

⁶⁴ Bartůšek, V.: Piaristé, tradice benešovské vzdělanosti a kultury, s. 22–23.

⁶⁵ Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950, s. 15–16

⁶⁶ Bartůšek, V.: Piaristé, tradice benešovské vzdělanosti a kultury, s. 23–24.

pozvala do Litomyšle provinciála Contiho. Po delším jednání vydala 3. září 1640 příslušnou zakládací a nadační listinu. Ferdinand III. však povolení učitelské činnosti nedal. Piaristé tak v Litomyšli zůstali jen díky vlivu kardinála Harracha. V padesátých letech 17. století se objevily příznivější podmínky pro udělení inkolátu piaristům. V březnu 1657 císař Ferdinand III. na základě intervence opět kardinála Harracha souhlasil s usídlením piaristů v Českém království.⁶⁷

Obliba piaristických škol v českých zemích velmi rychle vzrůstala. V roce 1658 uvedl Bernard Ignác z Martinic piaristy do Slaného, v roce 1660 byla na základě fundace Anny Magdaleny vévodkyně ze Sachsen-Lauenburgu založena kolej v Ostrově nad Ohří, olomoucký biskup Karel z Lichtenšteina zřídil v roce 1687 kolej v Kroměříži, v roce 1690 ve Staré Vodě a v roce 1694 v Příboře. Mezitím v roce 1689 umožnil Heřman Jakub Černín z Chudenic příchod piaristů do Kosmonos. V roce 1704 byli Františkem Karlem Přehořovským z Kvasejovic piaristé uvedeni do Benešova. V roce 1714 zavítali na pozvání hraběte Norberta Kolovrata Libštejnského také do Rychnova nad Kněžnou. Jakub z Lichtenštejna se v roce 1714 stal zakladatelem prvního piaristického kláštera ve Slezsku, a to v Bílé Vodě. Inspirován úspěchy bělovodské koleje usadil v roce 1731 velmistr německého řádu František Ludvík piaristy také v Bruntálu.⁶⁸

Vznik Česko-moravsko-slezské provincie

V roce 1751 byla provincie Germania rozdělena na provincie česko-moravsko-slezskou a rakouskou. Toto rozdělení bylo provázeno rozsáhlými vnitřními spory. Způsobili je rakouští piaristé, kteří na základě přesvědčení, že rakouská povaha je neslučitelná s českou, přišli s návrhem, že vytvoří vlastní provincii. Ovšem k ní chtěli připojit i tři nejlepší moravské koleje. Na Moravě tento plán způsobil zděšení umocněné tím, že rakouský projekt našel podporu v římském ústředí. Naštěstí se se vši rozhodností postavil proti kardinál Troyer, olomoucký biskup, a učinil podobným návrhům přítrž. Zvláště ho pobouřil úmysl odtrhnout

---

⁶⁷ Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950, s. 20.

⁶⁸ Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950, s. 48–67.

bez jeho vědomí biskupské nadace v Mikulově a Kroměříži.⁶⁹ Rakouská provincie se pak opravdu oddělila, ale musela se spokojit jen s vlastními řádovými domy. V roce 1776 byla vytvořena ještě provincie rýnsko-švábská.

Do této doby byli v českých zemích zakladateli piaristických kolejí příslušníci šlechtického stavu, ovšem pro následující období je charakteristické zřizování řádových škol bohatými měšťany. Města usilovala zajistit si příchodem řeholníků kvalitní vzdělání pro svou mládež. Nově vznikly koleje v Praze (1752), Hustopečích (1757), Brandýse nad Labem (1759), Kyjově (1760), Českých Budějovicích (1762), Moravské Třebové (1762), Novém Boru (1763), Mostu (1768), Berouně (1773), Doupově (1775), Kadani (1803), Brně (1809), Rakovníku (1830), Liberci (1837) a Nepomuku (1867).⁷⁰

SYSTEM PIARISTICKÉHO ŠKOLSTVÍ

Jezuité...

Pokud se zabýváme uspořádáním piaristického řádu a jeho školní činností, nemůžeme se vyhnout stručnému pojednání o Tovaryšstvu Ježíšovu. Řádu, s kterým se piaristé na svých cestách za povznesením vzdělanosti a zbožnosti mládeže neustále setkávali i střetávali, i řádu, jehož pevná a promyšlená struktura se stala vzorem pro piaristický řád, ale pozdější střetnutí v konkurenčním boji znamenalo pro piaristy téměř katastrofu.

Compañía de Jesús, jak se nazývá Tovaryšstvo Ježíšovo v rodném jazyce svého zakladatele sv. Ignáce z Loyoly (latinsky *Societas Jesu*), byla papežem Pavlem III. potvrzena 27. září roku 1540, po předchozím ústním schválení o rok dříve.

Základním řádovým předpisem se staly Kostituce (*Constitutiones et declarationes generalis Societatis Jesu*), na kterých sv. Ignác pracoval od roku 1540

---

⁶⁹ Zuber, R.: Piaristé a jejich koleje na Moravě v 18. st. In: Do nitra Askiburgionu. Tři sta let piaristů v Jeseníkách. Moravská expedice, Moravský Beroun 2001, s. 116–117.

⁷⁰ Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950, s. 67–68.

až do své smrti (1556). Konečná verze byla schválena na generální kongregaci v roce 1558. Kromě Konstitucí platily pro členy řádu ještě další předpisy a nařízení, které byly shrnuty a vydány jako *Institutum Societatis Jesu*. Závazným předpisem v oblasti školství bylo *Ratio atque instituto studiorum*, jehož definitivní verze byla schválena 8. 1. 1599 a která zůstala bez větších změn v platnosti po celou dobu pedagogického působení jezuitů. Specifickou skupinou řádových předpisů jsou konsvetudináře (*Consvetudines*). Ty v sobě spojují dvě protikladné tendence, které se v Tovaryšstvu projevovaly; snahu splynout s prostředím svého působení a snahu sjednotit životní rytmus jednotlivých domů, a tím posílit jednotu řádu a usnadnit peregrinaci jednotlivých otců. Proto byly vytvořeny soubory nařízení pro chod jednotlivých řádových komunit v dané provincii. Obsahovaly např. instrukce ohledně odívání, stravování, slavení svátků, průběhu školního roku atd.⁷¹

Tovaryšstvo Ježíšovo představuje přísně hierarchizovanou organizaci, připomínající vojenskou strukturu, kde každý má své vymezené místo s přesně stanovenými úkoly. A právě pro svou promyšlenost a funkčnost se systém jezuitů stal tolik inspirujícím.

Na nejnižší příčce v hierarchii jezuitského řádu stáli novicové (*novitii*). V období největšího rozmachu řádu byli do noviciátu přijímáni obvykle žáci nejvyššího ročníku gymnázia (tedy ve věku 15–17 let), popřípadě o něco starší studenti filozofie nebo teologie. (Pro českou provincii byl zřízen noviciát při koleji v Brně.) Před přijetím do noviciátu absolvovali uchazeči nejprve ústní pohovor (*examen generale*), následujících deset dní pak pobývali v noviciátu jako hosté a teprve potom mohli přijmout řádový oděv. V následujících dvou letech se pak věnovali pod vedením novicmistra (*magister/instructor novitiorum*) především modlitbám, zpytování svědomí a cvičení v asketickém způsobu života. Každý novic měl také absolvovat šest zkoušek, každá z nich trvala vždy jeden měsíc:

1. duchovní cvičení podle sv. Ignáce;
2. služba v chudobincích, špitálech či každodenní péče o nemocné;
3. putování bez peněz a život z almužen;

---

⁷¹ Podrobně o nich Bobková-Valentová, K.: Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia. Karolinum, Praha 2006, s. 21n.

4. vykonávání pomocných a těžkých prací v domě;
5. výuka katechismu;
6. výpomoc při duchovní správě.⁷²

Noviciát zakončovala série duchovních cvičení, generální zpověď a zkouška.

Po složení třech jednoduchých slibů se z noviců stali scholastikové (*scholastici*) a pokračovali ve studiu podle dosaženého stupně vzdělání, popřípadě opakovali rétoriku (*repetitio humaniorum*). Po gymnáziu následovala dvou až tříletá filozofie a její absolventy čekalo opakování jednoduchých slibů. Tito členové řádu (*scholastici approbati, magistri*) pak měli za úkol po dobu jednoho až čtyř let vyučovat v nižších, někdy však též ve vyšších třídách gymnázií. Následující studium teologie trvalo obvykle čtyři až šest let a zpravidla ve třetím roce byl scholastik vysvěcen na kněze. Pak mohl být (pokud dosáhl 25 let a strávil sedm let v řádu) připuštěn ke třetí probaci. Ke třetím řádovým slibům se mladí jezuité připravovali rok v tzv. terciátech nebo též domech třetí probace a pod vedením zkušeného otce (*instructor Patrum tertiae probationis*) se věnovali především duchovní správě. Složení čtyř slavných slibů (slib poslušnosti, čistoty, chudoby a poslušnosti vůči papeži) pak znamenalo vstup do samotného jádra Tovaryšstva mezi profesy (*patres/professi quattuor votorum*), označované také jako *Nostri*. Z nich se pak rekrutovali vyšší představení řádu. Duchovní, kteří nepostoupili mezi profesy, se nazývali *coadiutores spirituales* a měli možnost zastávat pouze nižší funkce.⁷³

Nejvyšším představitelem jezuitského řádu byl generál (*praepositus generalis*), který byl vázán poslušností pouze k papeži. Tento úřad byl jako jediná funkce v řádu doživotní, i když teoreticky mohl být generál sesazen generální kongregací (*congregatio generalis*), stejným orgánem, kterým byl volen. Generální kongregaci tvořili zástupci všech provincií a oblastí a kromě zmíněné volby a potenciálního odvolávání generála měli na starosti schvalování změn, doplňků, případně oprav Konstitucí či předpisů s nimi bezprostředně souvisejících. Dalším orgánem byla prokuratorní kongregace (*congregatio procuratorum*), kde se sešli

---

⁷² Bobková-Valentová, K.: Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia. Karolinum, Praha 2006, s. 9–10.

⁷³ Čornejová, I.: Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách. Mladá fronta, Praha 1995, s. 49n; Bobková-Valentová, K.: Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia. Karolinum, Praha 2006, s. 10–11.

generál, představení asistencí a dva zástupci z každé provincie. Ti byli zvoleni provinciální kongregací (*congregatio provincialis*), složenou z představených řádových domů, a navrhovali rozhodnutí týkající se správy činnosti příslušné provincie, konečné schválení náleželo generálovi, který však část svých pravomocí přenesl na provinciály.

K některým úřadům náleželi také spolupracovníci. Osobním pomocníkem představených byl *admonitor*, který je měl napomínat k rozvážnému a mírnému jednání a popřípadě jim vytkat osobní chyby. Téměř všichni, kdo vykonávali nějaký úřad, měli k ruce svého *socia*, který jim měl pomáhat radou i praktickou pomocí, ale vlastní pravomoci neměl žádné. Radou představenému mohli přispět také *consultores*, kteří buď tvořili pevný sbor, nebo byli pouze sezváni k řešení určitého problému. Kontrola řádových nařízení byla svěřena *vizitátorům*, podléhajícím většinou přímo generálovi. Mezi další vysoké řádové hodnosti patřil úřad agentů (*agens causarum*), ti působili jako vyslanci papežské kurie nebo na panovnických dvorech. Prokurátoři (*procuratores*) měli na starosti světské záležitosti řádu, např. zastupovali řád u soudu. Nejvýše z nich stáli generální prokurátoři.⁷⁴

Hierarchickému členění podléhaly i jednotlivé řádové domy. Nejvýše byl postaven profesní dům (*domus professa*), v jeho čele stál *praepositus domus professae* a byl obýván výhradně profesy. Obvykle býval jeden v každé provincii a peníze na jeho provoz získávali otcové výhradně z almužen. Odtud byly např. vysílány zámořské misie. Nejčastějším jezuitským domem byla kolej, v jejímž čele stál rektor jmenovaný obvykle na tři roky. Při kolejích byly zřizovány školy a někdy také speciální řádové ústavy (noviciáty, terciáty). Vzorem pro všechny jezuitské koleje byla římská kolej (*Collegium Romanum*). Tam, kde nebyla potřeba kolej nebo kde na její zřízení chyběly prostředky, byly zakládány rezidence. Jejím představeným byl superior a mohla zde fungovat také elementární škola. Nejniže v hierarchii jezuitských řádových domů stála misie (*missio*), kde působili pouze dva

---

⁷⁴ Čornejová, I.: *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*. Mladá fronta, Praha 1995, s. 53–58; Bobková-Valentová, K.: *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. Karolinum, Praha 2006, s. 14–15; Bílek, T. V.: *Dějiny řádu Tovaryšstva Ježíšova a působení jeho vůbec a v zemích království českého zvlášť*. Nak. Fr. Bačkovský, Praha 1986, s. 19n.

nebo tři jezuité a věnovali se duchovní správě okolí. Misie byli zřizovány především u pohanských národů a v oblastech působení tajných nekatolíků.⁷⁵

Důležitou součástí úsilí Tovaryšstva o upevnění a rozšíření katolické víry byla kromě působení pastoračního a provádění misí také pedagogická činnost. Přestože je jezuitskému školství často vyčítána nepůvodnost, můžeme říci, že konečný výsledek nese výraznou řádovou pečeť v podobě promyšlené koncepce a pevného řádu. A ukázalo se natolik úspěšným, že piaristé převzali např. kompletně celý systém latinské školy, a to včetně učebnic. Hlavní váha pedagogického působení Tovaryšstva Ježíšova spočívala ve školství z dnešního pohledu středním a vyšším. Jezuité tedy organizovali výuku pro chlapce, kteří si již osvojili základy čtení a psaní. Řád svou vzdělávací soustavu dělil na vyšší a nižší. Podle *Rationis studiorum* patřilo k nižším studiím (*studia inferiora*) pěti až šesti třídní gymnázium a k vyšším studiím (*studia superiora*) fakulty filozofická (v 16. století ještě někdy nazývaná artistickou) a teologická.

I zmíněné latinské školy – gymnázia se dále vnitřně dělily na nižší a vyšší. Nižší gymnázium tvořilo pět tříd. Nejmladší žáci (*infima classis grammatica*) se učili látku obsaženou v první a na začátku druhé knihy Emmanuela Alvara (Alvareze), tedy celou latinskou morfologii a úvod do syntaxe. Dobře si osvojit tak rozsáhlou látku by bylo velmi obtížné, proto *Ratio studiorum* doporučovalo rozdělit toto učivo do dvou let, a vytvořit tak dvě oddělení jedné třídy nebo přímo třídy dvě. V prvním roce (*classis rudimentorum*) začali žáci pronikat do systému latinských jmen a ze sloves probrali prezentní kmen, osvojili si základní slovní zásobu a abecedu. Potom postoupili do vyšší třídy (*classis principiorum*), kde v morfologii pokračovali ve skloňování jmen, naučili se také užívat perfektní a supinový kmen sloves a úvod do syntaxe, dále se seznámili se základy řeckých jmen a sloves. Ve třetím roce postoupili žáci do prostřední gramatikální třídy (*media classis grammatica*), nazývané také zkráceně *grammatica*. Zde se naučili celý druhý díl gramatiky. Ve výuce řečtiny pokračovali dále v morfologii. Po absolvování poslední gramatikální třídy (*suprema classis grammatica*), která se také nazývala

---

⁷⁵ Bobková-Valentová, K.: Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia. Karolinum, Praha 2006, s. 10–11; Čornejová, I.: Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách. Mladá fronta, Praha 1995, s. 55.

syntax, měli žáci znát celou gramatiku, včetně nauky o tropech, figurách a základech metriky. V řečtině se zaměřili na syntax. Řečtina se zde stále vyučovala v rodném jazyce na rozdíl od dvou nejvyšších ročníků, kdy se používala latina. Znalosti uplatňovali žáci nejen pasivně při četbě, ale také při aktivním překladu krátkých prozaických textů. Předposlední gymnaziální třídou byla poetika (*poetica*). Ta se zaměřovala především na rozvíjení vyjadřovacích schopností (*eloquentia*). K jejímu dosažení bylo potřeba dokonale ovládat latinu (gramaticky i lexikálně), mít náležitý historický i všeobecný přehled a také znát metriku a základní rétorická pravidla. K výkladům i ukázkám používali profesori učebnici Cypriana Soareze *De arte rhetorica libri tres* a zejména úryvky z Cicerona. Posledním ročníkem byla rétorika (*rhetorica*) a jejím cílem bylo dovést řečnické schopnosti studentů k dokonalosti. Bylo třeba osvojit si pravidla z Ciceronových a Aristotelových děl, ale především styl Ciceronových vrcholných řečí. Součástí výuky byla také četba poetických děl, důležitá pro obohacení jazyka. Velmi oblíbená byla Senekova dramata, která navíc umožňovala seznámení s antickým dramatem. Četbou historiků si rozšiřovali obzor v oblasti dějin a zvyků různých národů. Poslední dvě třídy bývají nazývány také *humanistae*, popř. *studia humaniora*.

Kromě vlastní gymnaziální výuky provozovali jezuité také přípravné třídy, kde získávaly děti elementární znalosti. Tyto třídy bývají označovány jako *classis elementorum*, ale také *parva schola*, žáci se pak nazývají *parvistae* nebo *abecedarii*. Učit v nich nemuseli pouze členové řádu, tuto funkci mohly plnit také školy vedené jiným řádem, např. v Praze to byly voršilky, které se věnovaly výchově a výuce chlapců i dívek.⁷⁶

Gymnázia vznikala při všech řádových kolejích, nižší třídy byly někdy i při rezidencích. Významné velké koleje usilovaly o otevření také vyšších studiích.

Vrchní dozor nad školami vykonával provinciál, v rámci koleje pak rektor. Ani jeden z nich se však bezprostředně na pedagogické činnosti ani na jejím řízení nepodílel. Vlastní vedení školy bylo svěřeno školským prefektům, kteří se obvykle rekrutovali z řad zkušených a osvědčených profesorů rétoriky. Učitelské povolání

---

⁷⁶ Bobková-Valentová, K.: Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia. Karolinum, Praha 2006, s. 53–57; Čornejová, I.: Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách. Mladá fronta, Praha 1995, s. 61–67.

alespoň na krátký čas okusili téměř všichni členové Tovaryšstva Ježíšova, a to po dokončení filozofických studií. Pouze výjimečně nadaní jedinci mohli ihned pokračovat na teologii. Délka této pedagogické praxe závisela na tom, zda scholastik projevoval výrazný talent v jiné oblasti, nebo měl vlohy pedagogické, popř. žádné. Někteří z nich se pak mohli věnovat vyučování celý život a zůstat magistry, obvykle však nejdéle po čtyřech letech odcházeli završit své vzdělání teologickým studiem, přijmout svěcení a po složení slavných slibů se vrátili zpět do školy. Magistři vyučovali v nižších třídách gymnázia, ti nejschopnější z nich se mohli stát profesory poctiky, zde však bylo většinou vyučování vyhrazeno pro absolventy teologie. Ti i oni však v této třídě působili jen jediný rok, na rozdíl od profesorů rétoriky, kteří se přednášení věnovali mnohdy řadu let.

... a piaristé

Piaristický řád vzniká o 81 let později. Jeho zásadním nařízením je piaristická řehole neboli konstituce, která poprvé vyšla v Římě v roce 1698 pod názvem *Synopsys constitutionum Religionis clericorum regularium pauperum Matris dei Scholarum Piarum*, v níž je obsažena řehole sepsaná sv. Josefem Kalasánským a doplněná o pozdější nařízení. Tomuto vydání se však nedostalo potvrzení generální kapitulou, a proto se dočkala ještě nových dvou vydání (1781 a 1832). Do našich zemí se však příliš nerozšířila, neboť se zde udržovala praxe, že si novic řeholi sám opisoval a novicmistr mu k ní podával vysvětlení.⁷⁷ Dále život na piaristických školách upravovala nařízení generální a provinciální kapituly a samozřejmě také nařízení státní.

Struktura piaristického řádu se nápadně podobná té jezuitské, je ovšem značně zjednodušená a přizpůsobena pro potřeby nového řádu. Také zde stojí v čele generál (*praepositus generalis*). Ten má k ruce čtyři asistenty. Výraznou změnou ovšem je, že generál je společně s asistenty volen generální kapitulou, a to na šest let. Navenek zastupuje řád (stejně jako u jezuitů) generální prokurátor, jehož

⁷⁷ Kubíček, A.: Piaristé a jejich školy. In: První zpráva c.k. ústavu pro vzdělávání učitelů v Kroměříži za dobu od škol. roku 1881/82 do škol. roku 1905/1906, s. 34 a 35.

Řádová nařízení otiskl také Jaroslaus Schaller (*Gedanken über die Piaristen verfassung und Lehrart*. Prag 1805).

Některé tyto opisy jsou uloženy v NA Praha, fond ŘPi, inv. č. 27–36.

jmenuje generál a který postupuje ve shodě s vědomím generála. Generál jmenuje také provinciály a představené jednotlivých domů. Teritoriálně se řád člení na jednotlivé provincie, v čele každé z nich stojí provinciál (*praepositus provincialis*) spolu se svou radou neboli dikasteriem tvořeným čtyřmi asistenty a čtyřmi konsultory. V pravomoci provinciála je přijímat a propouštět členy řádu a dosazovat řeholníky podle jejich schopností na nižší úřady. Provinciál také každý rok vizituje všechny domy ve své provincii, tedy koleje (v jejichž čele stojí rektor) a residence (jejichž představený je superior). Piaristé tedy neměli samostatnou funkci vizitátora, kromě provinciála mohl vizitace provádět také generál. Potřeby řádu projednávají jednotlivé kapituly. V každé provincii se po třech letech schází tzv. malá kapitula, kterou tvoří členové dikasteria, po šesti letech se k malé kapitule přidávají představení všech řádových domů v provincii a vytvoří se tak provinciální kapitula. O všech otázkách týkajících se celého řádu (včetně zmíněné volby generála) rozhoduje generální kapitula, která je stejně jako v Tovaryšstvu Ježíšovu nejvyšším zákonodárným orgánem a stejně tak je odrazem teritoriálního členění řádu. Právo hlasovat na generální kapitule má odstupující generál a jeho asistenti, generální prokurátor, všichni provinciálové a dva voliči (*vocales*) zvolení z každé provincie.⁷⁸

Než mohl mladý uchazeč dosáhnout těchto vysokých met, musel projít přípravou na život řeholníka, kněze a učitele. Také v piaristickém řádu trval noviciát dva roky (pro české země fungoval noviciát v Lipníku), ale zde byla příprava vzhledem k posláni piaristů specializovanější. Již při přijímání do noviciátu se kladl důraz nejen na dobré mravy, zdravotní stav a vzdělání, ale také na výslovnost, dobrý zrak a vůbec způsobilost k učitelskému povolání. V dobách největšího vzestupu řádu, kdy byl dostatek uchazečů a řád si vybíral jen ty nejlepší, dostávali přednost hudebníci.

Za výuku noviců zodpovídal zkušený řádový kněz, který musel překročit věk 35 let (novic mistr – *magister novitiorum*). Před vstupem do noviciátu prošel každý adept zkouškou. Neměl být přijat nikdo, kdo není schopen humanitních studií, ale

---

⁷⁸ Kubíček, A.: Piaristé a jejich školy. In: První zpráva c. k. ústavu pro vzdělávání učitelů v Kroměříži za dobu od škol. roku. 1881/82 do škol. roku 1905/1906, s. 45.

také nikdo, kdo nesplňoval věkovou hranici do 19 let, pokud ovšem neprojevil nevšední vlohy. Kdo úspěšně prošel, strávil, podobně jako u jezuitů, prvních deset dní v řádu jako host, teprve potom, pokud mu ovšem jeho předsevzetí vydrželo, byl připuštěn k obláče, kdy obdržel řeholní oblek, a na rozdíl od Tovaryšstva Ježíšova, kde si ponechávali svá civilní jména, také řádové jméno. Piaristický noviciát nekladl důraz pouze na rozvoj duchovního života novice a výchovu k askezi, ale především připravoval na pedagogickou praxi. Přicházeli sem obvykle mladíci ve věku 18 let s úplným nebo alespoň částečným humanitním vzděláním. V noviciátu si pak prohlubovali znalosti z latiny, aritmetiky a zdokonalovali se básnickém a řečnickém umění, pozornost byla věnována také kaligrafii. Od roku 1726 k tomu přibyla řečtina.⁷⁹ Měli se zde připravit na následné studium filozofie a teologie a vůbec měl každý novic usilovat o co možná nejúplnější vzdělání. Kromě toho dostali základy pedagogiky, seznámili se s řádovou vyučovací metodou a pro získání praxe byli posíláni na výpomoc učiteli do školy. Samozřejmě se vzhledem k budoucímu kněžskému povolání připravovali novicové na vyučování náboženství a seznamovali se s bohoslužebnými obřady a gregoriánským chorálem. Náplní druhého roku noviciátu byla především příprava na vyučování v latinských školách, seznamovali se tedy hlavně s texty klasických autorů, které měl každý budoucí učitel umět vysvětlit a napodobit. Nadaní jedinci pak dostali prostor zabývat se důkladněji některým specializovaným oborem: matematikou, fyzikou, hudbou, zeměpisem, dějepisem, chronografií, sférikou, praktickou geometrií nebo jinou vědou, představení zvláštním vědeckým zálibám příslušníků řádu nekladli překážky.⁸⁰ V noviciátech pobývali také laičtí bratři, kteří se zde vyučili nějakému řemeslu, které bylo potřeba pro chod koleje (např. zedník, holič, švec, zahradník, truhlář, kuchař), a rovněž se zde naučili číst a psát.

Po každém roce musel novic projít zkouškou, a zvládl-li dokončit druhý rok, byl připuštěn k řádovým slibům, na rozdíl od jezuitů, kde se po skončení noviciátu skládaly jednoduché sliby a k slavným slibům byli připouštěni už vysvěcení kněží po roční přípravě v terciátu. Piaristé skládali, stejně jako jezuité, čtyři sliby.

---

⁷⁹ Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950. Prievidza 1992, s. 195n.

⁸⁰ Bombera, J.: Výchova a vzdělání piaristů v našich zemích. Jižní Morava, roč. 20, 1984, s. 115.

Kromě obvyklých řeholních slibů se zavazovali ke svědomitému vyučování školní mládeže.

Po složení slibů se dosavadní novic stával klerikem a pokračoval ve studiu na některé z řádových kolejí, většinou to byly velké koleje s dostatečným počtem odborných profesorů (jako např. Mikulov, Kroměříž nebo Litomyšl), nemuselo však tomu tak být vždy. Nejprve novopečený klerik absolvoval dvouleté filologické studium, kde se především doháněly nedostatky z noviciátu v latině, řečtině, klasické literatuře, církevní i světské historii a matematice. Po úspěšně složené zkoušce pokračoval klerik ve studiu filozofie, která zahrnovala logiku, etiku, metafyziku, fyziku, algebru, geometrii, mechaniku a jiné matematické obory, dále astronomii a architekturu. Na filozofii pak navázala tříletá teologie. Během studia byli klerici vysvěceni na kněze a mohli vypomáhat v nižších třídách. Teprve po zakončení studia a absolvování tzv. druhého noviciátu se klerik měl stát řádným učitelem a až po šesti až osmiletém úspěšném vyučování na elementární škole mohl, pokud měl k tomu schopnosti, začít vzdělávat studenty na latinských školách jako magister (v nižších třídách) nebo jako profesor (ve vyšších třídách).⁸¹ Tato nařízení však v praxi nebyla příliš dodržována. V době nedostatku učitelů běžně na elementárních školách vyučovali novicové, klerici vypomáhali i v nižších třídách gymnázia. Všechna studia piaristických učitelů probíhala uvnitř řádu pod vedením zkušených profesorů. Filozofická studia byla zřízena v Mikulově, Litomyšli, Kosmonosích, Ostrově nad Ohří, Staré Vodě a Kroměříži, později v Praze a někdy na přechodnou dobu i jinde. Teologii studovali mladí piaristé v Mikulově a později i ve Slaném.

Piaristé se jako kněžský řád věnovali také duchovní správě a ve svých počátcích na Moravě prováděli i misijní činnost. Ale jak již bylo řečeno, posláním piaristického řádu bylo vzdělávání chudé mládeže, v centru jejich pozornosti tedy stálo elementární školství. Postupem času se však začali piaristé angažovat nejen v gymnaziálním, ale i vysokém školství.

---

⁸¹ Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950. Prievidza 1992, s. 202–203.

Piaristická nižší škola obsahovala tři třídy (tzv. trivium). V prvních dvou: legendě a scribendě se vyučovalo mateřským jazykem, a jak již názvy napovídají, kromě náboženské výchovy zde měli žáci získat především schopnost čtení a psaní českého nebo německého textu. Třetí třída, tzv. aritmetická, měla dvě varianty. Žáci elementárních škol a prvních gymnaziálních tříd (parva a principia) absolvovali před odchodem do praxe tzv. aritmetiku minor, kde kromě kupeckých počtů mohli zvládnout matematiku v rozsahu gymnaziální výuky, aniž by k tomu potřebovali ovládat latinu. Absolventi nižších i vyšších gymnázií navštěvovali tzv. aritmetiku maior, orientovanou na zvládnutí složitějších úřednických výkonů, pravděpodobně i na základy ekonomického vzdělání, zvláště účetnictví. Studenti zde zřejmě také získali některé poznatky z techniky a aplikovaných přírodních věd. Výuka v aritmetických třídách se soustředila na výchovu pro praktický život. V těchto třídách můžeme do jisté míry vidět základ budoucích reálek a průmyslových a ekonomických škol.⁸²

Po ukončení trivia mohl žák postoupit na gymnázium. Piaristické gymnázium jako by z oka vypadlo jezuitskému. Tvořily ho čtyři nižší třídy gramatické: parva (někdy dělená na minor a maior), principia, gramatica, syntax. Také náplň a rozdělení učiva do jednotlivých tříd se od jezuitského systému liší jen velmi málo. Aby ne, když piaristé zvláště ve svých počátcích používali stejné učebnice od jezuitských autorů. V latině to byla kniha Emanuela Alvara a v náboženské výchově katechismus Petra Canisia. Inspirovali se také ve výběru učebnic cizích autorů, které předtím jezuité uvedli do svých škol. Mezi ně patří také Komenského *Ianua linguarum reserata*. Studenti první latinské třídy se učili skloňovat a časovat, některá pravidla větné konstrukce, hbitě latinsky číst, nazpaměť se učili první oddíl Canisiova katechismu a jako domácí úkoly překládali kratší texty do latiny. Principisté probírali rody podstatných jmen, préteritum, supinum a prohlubovali znalost skladby. Četli výňatky z Ciceronových listů jako podklad k získání pěkného slohu. Memorovali druhou kapitolu Canisia

---

⁸² Bartůšek, V.: Dějiny a specifika piaristických gymnázií v českých zemích v 17. a 18. století (do roku 1778). In: *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání*. Semily 2000, s. 16.
Bartůšek V.: *Aritmetická třída – základní pilíř piaristického školství v českých zemích*. Postgraduální doktorandská práce na PedF UK, vedoucí práce prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc., 2006.

a doma a ve škole překládali delší texty z mateřského jazyka do latiny. V dalších dvou třídách, v gramatice a syntaxi, se vyžadovala znalost všech gramatických pravidel. Pokračovalo se ve čtení Cicerona a studenti sami psali listy na dané téma. Dále se četl Vergilius, Ovidius a Valerius Maximus a učitel jim k textu podával výklad. Nazpaměť se učila třetí a čtvrtá část Canisia. Základním rozdílem ve skladbě výuky byla řečtina, která se u piaristů začínala učit až v poezii (*classis poeseos*), první třídě vyššího gymnázia, které tvořily celkem dvě třídy zvané humanitní (*humaniora*). V poezii se dále studovaly různé básnické formy a metrika, aby studenti byli schopni sami psát latinské básně, byl podáván výklad k četbě Quinta Curtia Rufa, Salustia, Livia a některých básníků včetně reálií, memorovaly se různé sentence a pátá kapitola Canisia. Ústřední část vyučování ve třídě rétoriky (*classis rhetorices*) tvořil Cicero a jeho spisy o řečnictví. Studenti se seznamovali s různými formami a druhy řečnického umění, učili se používat gesta a mimiku tak, aby v druhém pololetí byli schopni vypracovat a přednést vlastní řečnický projev, ve kterém se hodnotil jak obsah, tak účinnost řeči a gest. Studenti posledních dvou tříd se během studia cvičili prakticky v recitacích, deklamacích a proslovech jednou měsíčně, obvykle v sobotu nebo při různých příležitostech i před pozvanými hosty. Vedle vyučování mateřského jazyka, latiny, řečtiny a náboženství věnovali piaristé pozornost rovněž ostatním vědním oborům. Na konci 17. a na začátku 18. století začali piaristé v gymnaziálních třídách učit také základy dějepisu, zeměpisu a biologie. Ovšem kromě zájmu samotných piaristů o různé nové obory tu zvláště v pozdější době zafungoval tlak státu. V polovině 18. století tak provinciálové G. Jandík a P. Widholz opakovaně vyzývali k prohloubení studia řečtiny a přírodovědných oborů.⁸³

Gymnázia neměla vždy plný počet tříd, některá, tzv. nižší gymnázia, končila gramatikou nebo syntaxí, jejich žáci pak odcházeli do větších ústavů, kde byla gymnaziální výuka kompletní. Podobně, i když ne v takové míře, se tak dělo i u jezuitů.

Piarističtí učitelé nepůsobili pouze na řádových školách. Ale jako zkušeným pedagogům jim byla svěřována výuka i na jiných ústavech. Tak jim bylo v roce

---

⁸³ Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950, s. 101–103.

1776 svěřeno vedení Tereziánské akademie ve Vídni (kterou dříve vedli jezuité). V roce 1782 byla sice akademie zrušena, ovšem po jejím obnovení v r. 1791 jako Císařské Tereziánsko-Leopoldinské šlechtické akademie bylo o šest let později svěřeno její vedení opět piaristům. Zde zřejmě došla ocenění dlouholetá výchovná praxe piaristů v aristokratických rodinách.⁸⁴ Šlechtická akademie měla připravovat mladíky z méně zámožných šlechtických rodin pro vyšší posty ve státní správě. Činnost akademie byla rozdělena na sekce, které vedli prefekti. Přednášela se zde filozofie, právo a některé odborné nauky, z jazyků mj. čeština, polština a maďarština, dále klasická literatura, historie, matematika, fyzika, biologie, mineralogie a pedagogika. K akademii byla přičleněna také normální škola a gymnázium. Působení na Tereziánské akademii přinášelo českomoravským piaristům (neboť jim byl ústav svěřen) výhody, mj. v podobě kontaktů s nejvyššími kruhy, ovšem na druhou stranu byl takto z provincie odčerpáván značný počet kvalitních učitelů a odborníků, kteří potom doma chyběli.⁸⁵ Dalším významným ústavem, kde působili piaristé z Čech a Moravy, byla Vojenská tereziánská akademie ve Vídeňském Novém Městě, zde vyučovali především český jazyk.

Významné místo ve výuce obou řádů zastávalo také divadlo. Jezuité učinili ze školního divadla pevnou součást svého pedagogického působení. Mělo funkci nejen výchovnou a přesvědčovací (ve vztahu k účinkujícím i k publiku), ale také rozvíjelo znalosti a dovednosti žáků. Takto pojímané divadlo převzali piaristé, každý vyučující měl povinnost za školní rok sepsat a se svými žáky nacvičit jednu divadelní hru. Představení se konalo u příležitosti řádové vizitace nebo nějakého svátku, většinou na konci školního roku.⁸⁶

V piaristické řádu byl kladen velký důraz na hudbu a počítali s ní jako s důležitou součástí školního života, i když nevíme, zda byla na piaristických školách řádným předmětem, nebo zda se hudebně vzdělávali pouze zájemci mimo

---

⁸⁴ Blíže k tomuto tématu viz. Bombera, J.: *Piaristé jako učitelé ve službách šlechty. Jižní Morava*, roč. 31, 1995, s. 25n.

⁸⁵ Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: *Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950*, s. 116.

⁸⁶ Bartůšek, V.: *Dějiny a specifika piaristických gymnázií v českých zemích v 17. a 18. století (do roku 1778)*. In: *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání*. Semily 2000 s. 19.

vyučování. S hudbou se ale setkávali všichni při bohoslužbách (chudí studenti si dokonce zpěvem na kůru obstarávali obživu) i při školních divadelních hrách.⁸⁷

Co se týká vzájemných vztahů mezi oběma řády, nebyly zrovna přátelské. Jezuité sledovali rozvoj piaristických škol s vyslovenou nevraživostí, protože v nich viděli konkurenci. Vzájemné nepřátelství bylo prohloubeno při zásahu proti piaristickému řádu, kdy byl snížen na pouhou kongregaci, na čemž měli jezuité nemalý podíl. V této době píše mikulovský rektor A. Novari Josefu Kalasánskému, že piaristé jsou všemi milováni, dokonce ctěni i heretiky a jedině *zlořečení jezuité* a někteří zkažení piaristé je nenávidí a snižují.⁸⁸ S jakým nadšením tedy uvítalo Tovaryšstvo Ježíšovo úmysl kardinála Františka Ditrichštejna uvést piaristy do Mikulova, zvláště když selhaly pokusy přesvědčit kardinála, aby svěřil výuku jim, si tedy dovedeme představit. Jezuité v té době na Moravě působili již 65 let, měli zde šest kolejí s gymnázií a dvoufakultní univerzitu v Olomouci, která měla status obecného učení (*studia generale*), od roku 1651 k tomu navíc přibyla kolej v Telči. Ovšem období největšího rozvoje řádu pomalu končí, zatímco růst piaristických škol v českých zemích začíná.

Vzájemné vztahy jednotlivých členů těchto řádů nebyly vždy jen na ostří nože, např. Karel Chobot ve svém článku „Piaristické školy v Příboře od svého založení do roku 1778“ uvádí, že spolupráce příborských piaristů s novojičínskými jezuitou dobře fungovala. Piaristé často vypomáhali ve Štramberku v tanních kostelech, hlavně při poutích na Kotouči – Hoře Olivetské o svátcích Nanebevztoupení Páně a Povýšení sv. Kříže. Naopak mnohý jezuita přednesl v Příboře svou filozofickou přednášku.⁸⁹

Jezuitský řád se na rozdíl od obvykle velmi kladně vnímaných piaristů těšil výjimečně špatné pověsti, teprve v poslední době se tato situace začíná měnit. Původ této reputace vidí Rudolf Zuber ve svém článku „Piaristé a jejich koleje

⁸⁷ Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950, s. 171.

⁸⁸ Zuber, R.: Piaristé a jejich koleje na Moravě v 18. st. In: Do nitra Askiburgionu. Tri sta let piaristů v Jeseníkách. Moravská expedice, Moravský Beroun 2001, s. 110–111.

⁸⁹ Chobot, K.: Piaristické školy v Příboře od svého založení do roku 1778. In: Piaristé v Příboře. Sborník příspěvků z odborného symposia 300 let piaristického gymnázia v Příboře konaného 1.–3. června. SOKA Nový Jičín 1995, s. 58.

na Moravě v 18. století“ spočívat už v 16. století, kdy *konfesionalizace politického vývoje po roce 1580 vytvořila z náboženství osu veřejného života, v němž „jedinou pravdu“* *podpírala elita právníků a teologů jak u katolických dvorů, tak i v protestantských teritoriích. Do tohoto proudu vstoupili jezuité jako disciplinovaná organizace, mající ve svých řadách nejen politicky tvořivé autory..., ale i geniálně schopné diplomaty... Všestranná průbojnost řádu jej stigmatizovala v očích protestantů jako úhlavního nepřítele reformace a na tomto hodnocení příští věky nic neubraly, spíše přidaly i odpor v katolických kruzích.*⁹⁰ Piaristický řád však vznikl již v pozměněné době, konfesionalizace byla dokončena, proto do ní nemohl bojovně zasáhnout, *ač i v ní se uplatnit v nemalé míře.*⁹¹ Kromě tohoto důvodu jistě zapůsobil i fakt, že vedle sebevědomého, politickou mocí i značnými finančními prostředky disponujícího jezuitského řádu působili piaristé sympaticky skromným dojmem, skromné piaristy dokonce můžeme považovat téměř za epiteton constans. Např. kanovník Jan František Poppen, poradce olomouckého biskupa Karla z Lichtenštejna, piaristy charakterizoval jako zbožné lidi, kteří se spokojí se vším a nejsou jako jezuité.⁹²

Základní rozdíl mezi jezuitským a piaristickým školstvím začínal již v tom, že piaristé byli svým určením učitelé, zatímco u Tovaryšstva Ježíšova tvořilo školství sice preferovanou, ale přece jen pouze část jejich mnohostranného působení. Proto mohli být mladí piaristé od vstupu do řádu k tomuto povolání připravováni a vzděláváni, takže jejich žáci měli na všech stupních škol šanci setkat se jak s mladými kleriky, tak se zkušenými pedagogy. Jak je vidět z předcházejícího přehledu a jak již bylo několikrát zmíněno, piaristé kladli hlavní váhu na nižší školství, což mimo jiné způsobovalo, že nepohrdli zakládáním řádových škol v menších městech a na venkově, na rozdíl od jezuitů, kteří svými gymnázii byli předurčení pro větší města (o vyšších studiích nemluvě).

---

⁹⁰ Zuber, R.: Piaristé a jejich koleje na Moravě v 18. st. In: Do nitra Askiburgionu. Tři sta let piaristů v Jeseníkách. Moravská expedice, Moravský Beroun 2001, s. 110.

⁹¹ Zuber, R.: Piaristé a jejich koleje na Moravě v 18. st. In: Do nitra Askiburgionu. Tři sta let piaristů v Jeseníkách. Moravská expedice, Moravský Beroun 2001, s. 110.

⁹² Zuber, R.: Piaristé a jejich koleje na Moravě v 18. st. In: Do nitra Askiburgionu. Tři sta let piaristů v Jeseníkách. Moravská expedice, Moravský Beroun 2001, s. 111.

Piaristé bývají také často označováni za „pokrokový“ element v dějinách pedagogiky (nebo rozhodně pokrokovější než jezuité), pokud použijeme toto ošemetné označení plné ideologických nánosů. Jak je vidět, v oblasti gymnaziálního školství přejali bez větších úprav jezuitský systém (je otázka, zda je to projev zpátečnictví piaristů, nebo pokrokovosti jezuitů), i když v pozdější době obohacovali výuku o další předměty, můžeme jako zásadního reformátora gymnaziálního školství uvést až piaristu Gratiána Marxe, ale jeho zásah už ani se zavřenýma očima nemůžeme označit za úpravu řádových škol, je to evidentně již zásah státu. Nové impulsy, které piaristé do školství přinesli, jsou asi nejvíce patrné v jejich snaze přizpůsobit se tlaku doby i později státu. Odrazem tohoto tlaku byly zmíněné aritmetické třídy, v kterých se zároveň uplatňovala tendence prosazovaná piaristy při vyučování chudých žáků: nezdržovat chlapce, kteří neprojevili dostatečné nadání, příliš na studiích, ale dbát, aby byli co nejdříve se schopni žít. Patrná byla také snaha vycházet vstříc potřebám regionu, např. ve své škole v Novém Boru, tedy v oblasti sklářské výroby a s tím souvisejícího obchodu, začali piaristé nejpozději v roce 1772 vyučovat mj. podvojný účetnictví, kaligrafii a vedení písemností, v polovině 19. století zde pak vznikla reálka a následně obchodní škola. Jistou vizitkou flexibility je i fakt, že piaristé neztratili kredit ani v osvícenské době a vyhnuly se jim i drastické zásahy za reforem Josefa II.

Po zrušení jezuitského řádu, a tedy odpadnutí konkurence, to vypadalo, že piaristé mají možnost nerušeného rozvoje. Novým, tentokrát plíživým nebezpečím se však staly státní zásahy, kterým se sice piaristé dokázali přizpůsobit, ale platili za to ztrátou své osobitosti a samostatnosti. Vybudování sítě státních škol, ke kterému sami přispěli, je paradoxně připravilo o smysl existence.

PIARISTÉ V BEROUNĚ

Příchod piaristů do Berouna

První zmínka o berounské městské škole pochází z roku 1436. Působilo zde několik žáků, kteří berounskou mládež učili číst, psát a počítat, zvláštní pozornost byla věnována zpěvu. Kromě těchto žáků vyučoval v Berouně od roku 1517 také jeden bakalář, který učil starší mládež některé předměty latinských škol.

Po třicetileté válce zůstal v berounské škole pouze školní mistr nebo kantor. Berounští synci museli za vyšším vzděláním do Prahy. Proto měšťané uvítali nabídku Václava Čermáka, který žil jako poustevník u kapličky U Studánky, že bude mládež gymnaziálními předměty dobrovolně vyučovat. Tento plán ale skončil zamítnutím od arcibiskupské konzistoře. A tak do roku 1773 zůstala v Berouně pouze triviální škola o dvou třídách, kde vyučovali městský kaplan, jeden kantor a školní mládenec. Vrchní správu měl místní děkan.⁹³

Bouřlivější rozvoj berounského školství je spojen až se založením piaristického domu. Příchod piaristů do Berouna byl umožněn fundací Ludmily Rudolfové, zdejší zámožné měšťanky. Tomuto bohulibému činu však předcházely tragické rodinné události. Pozdější zakladatelka Ludmila Rudolfová, zdejší bohatá měšťanka, se narodila 16. 11. 1716 v Berouně. Její otec, zámožný majitel nemovitostí Matěj Rudolf, zvaný též Matěj Beha, přišel při požáru města 22. 9. 1735 o velkou část majetku. Přestože rodině stále zbývalo poměrně dost prostředků, Beha se s touto pohromou nedokázal vyrovnat a spáchal sebevraždu. Jeho dcery po této tragédii zasvětily svůj život dobročinnosti. Po náhlých úmrtích své matky (17. 12. 1761) a sestry Anny (24. 7. 1766) se Ludmila Rudolfová stala dědičkou veškerého rodinného majetku. V této době se rozhodla pro spásu duše svých rodičů, sestry a své vytvořit fond, ze kterého by se platilo místo kaplana při děkanském kostele v Berouně. O radu v této věci požádala berounského vikáře,

---

⁹³ König, J.: Staré berounské školy. In Šedesát let gymnasia v Berouně, Beroun 1970, s. 11–13.

osovského faráře a od roku 1767 také berounského děkana Josefa Každého. Ten ji však seznámil s aktuální potřebou lepšího vzdělání zdejší mládeže. Ona pak pod tímto dojmem ustanovila fundaci pro dva učitele duchovního stavu, *by oni za její rodiče, sestry duši mši sv. čítali... a mládež v literním umění v latinských školách až do syntaxe darmo vyučovali.*⁹⁴ Město podpořilo nadaci ročně 100 zlatými v hotovosti, 6 sudy piva, 10 sáhy dříví a 30 kopami otýpek.

V létě roku 1770 poslal magistrát žádost o schválení nadace i o příspěvek města podkomořskému úřadu. Žádost byla postoupena k posouzení dvorské komisi do Vídně. O rok později přišla zamítavá odpověď zároveň s doporučením, aby místo duchovních učitelů byli udržováni světší učitelé, kteří by učili mládež číst, psát, počítat a měřit podle vídeňského normálního způsobu.⁹⁵

S tímto návrhem však Ludmila Rudolfová nemohla souhlasit, protože světší učitelé by nespĺňovali její hlavní požadavek, tedy sloužení mši za duše členů její rodiny. Děkan Josef Každý, který udržoval přátelské vztahy s rektorem pražské piaristické koleje P. Gelasiem Dobnerem, jí doporučil, aby peníze věnovala na založení piaristického domu v Berouně. S tím Ludmila Rudolfová souhlasila a zároveň rozhodla, že pokud se tento záměr neuskuteční, odkáže svůj majetek klášteru voršilek v Praze, kde byla v mládí na vychování. O této ústní dohodě a dalším vývoji okolo nadace děkan Josef Každý informoval P. Gelasia Dobnera a S. Catharina v dopisech z 3., 11. a 20. února 1772, které posílal po berounském kantorovi Jiřím Nechanickém.

23. února 1772 přijal P. Gelasius Dobner pozvání děkana Josefa Každého a přijel do Berouna. Navštívil Ludmilu Rudolfovou, jež ochotně přidala další peníze, prohlédl si dům, který se po úpravách měl stát piaristickou rezidencí, a kostel Zvěstování Panny Marie, tzv. zábranský, kde by měli piaristé sloužit mše. Druhý den poobědval na děkanství s několika radními a 25. února se zúčastnil jednání magistrátu s manželi Šoušovými, vlastníky domu zvaného též Ottenfeldovský, který se v budoucnosti měl stát sídlem piaristů. Veronika Šoušová

---

⁹⁴ Knihovna Národního muzea v Praze, sign. V B 34. Seydl, J. A: Kronika čili úplné a obšírné popsání všech památností král. kraj. města Berouna 1828, fol. 79.

⁹⁵ Knihovna Národního muzea v Praze, sign. V B 34. Seydl, J. A: Kronika čili úplné a obšírné popsání všech památností král. kraj. města Berouna 1828, fol. 79.

se však ukázala jako velice neskromná. Nejprve požadovala 2000 zlatých, když jí byl nabídnut výměnou dvůr Ludmily Rudolfové, zvaný Řehořovský, domáhala se ještě zahrádky v městském příkopě a dvou mší týdně za ni a její rodiče. Nakonec ale vzala zavděk jednou mší týdně a Řehořovským dvorem v ceně 700 zlatých. Zjednání byl sepsán protokol, který Veronika Šoušová podepsala, až když jí bylo přislíbeno, že v jejím domě nebude ubytováno vojsko.⁹⁶ P. Gelasius pak dopisem z 28. února 1772 informoval o možnostech nabízejících se v Berouně provinciála řádu.⁹⁷

Dále bylo potřeba vyřešit otázku základního kapitálu nadace. Piaristé požadovali 16 000 zlatých, ale Ludmila Rudolfová mohla postoupit jen 11 264 zlatých. Tento schodek se uvolil vyrovnat magistrát tím způsobem, že bude piaristům každoročně vyplácet 40 zlatých v hotovosti z várečné kasy, z každé várky jedno vědro piva, 40 zlatých z městského důchodu a 12 sáhů měkkého dřeva a 35 kop otýpek. Tak mohla být v březnu 1772 zaslána žádost o schválení nadace podkomořskému úřadu. Koncem dubna postoupilo pražské gubernium žádost do Vídně.⁹⁸

Berounský magistrát zastupoval ve Vídni Johan Ferdinand von Götzen. Ten 28. března 1772 v dopise Janu Františku Preslovi, viceprimátorovi a hospodářskému inspektorovi, oznamoval, že hrabě z Vrba přislíbil, že se v této věci přimluví u nejvyššího kancléře. Dále doporučuje, aby byla žádost také podpořena hmotně, protože u dvora nejsou řeholníci zrovna v kurzu.⁹⁹

Jednání o berounské fundaci byla poněkud nepřehledná a skončila návratem k původní žádosti. Císařský dekret z 16. června 1772 povolil založení normální školy, v níž by učili dva kněží. Josef Antonín Seydl si ve své kronice neodpustil komentář: *Tuším pod tou zástěrou, že se církevní kněží takového vyučování sami*

---

⁹⁶ Knihovna Národního muzea v Praze, sign. V B 34. Seydl, J. A: Kronika čili ouplné a obšírné popsání všech památností král. kraj. města Berouna 1828, fol. 81, 82.

⁹⁷ NA Praha, inv. č. 7, Annales Provinciae 1758–1865, s. 383.

⁹⁸ Knihovna Národního muzea v Praze, sign. V B 34. Seydl, J. A: Kronika čili ouplné a obšírné popsání všech památností král. kraj. města Berouna 1828, fol. 82.

⁹⁹ SOKA Beroun, Piaristická rezidence v Berouně, inv. č. 2, De erectione seu fundatione a Pia virgine Ludmila Rudolf residentia R. S. Scholarum Piarum Beroune 1773, s. 14.

*nabaží, na faru se rozejdou, tak z nedostatku jiných kněží školy ty na světské učitele dříve neb později přenesou.*¹⁰⁰

Magistrát se proti tomuto rozhodnutí 29. července 1772 odvolal, přičemž zdůraznil poslední rozhodnutí Ludmily Rudolfové, že pokud piaristé do Berouna nebudou uvedeni, odkáže veškerý svůj majetek klášteru voršilek na Hradčanech.

5. 9. 1772 přišla zpráva od Johana Ferdinanda von Götzen, že císařovna Marie Terezie povolila nadaci dekretem z 29. srpna 1772 (v tomto dopise také agent žádal zaplacení dvanácti dukátů, ale dostal jich jen deset). Tento dekret byl 12. září zaslán na gubernium, 29. září předán pražské konzistoři a odtud byl potvrzený 30. listopadu poslán do Berouna. Uvedení piaristů bylo povoleno s podmínkou, že *ti piaristé ne latinským školám, nýbrž všemu tomu jak ve Vídni v normální škole a tím pravým způsobem [mají] mládež učit, počet čtyř piaristů nikdy nepřekročit*¹⁰¹ Výpis z tohoto dekretu poslal do Berouna již 18. září P. Gelasius Dobner a zároveň tlumočil prosbu provinciála řádu, aby začaly praktické přípravy na příchod piaristů. Ludmila Rudolfová byla vybídnuta, aby jmenovala superiora. Děkan Josef Každý provinciálovi P. Augustovi Schmid a S. Clemente odepsal, že se fundátorka této možnosti vzdává, a informoval, že se již chystá prodej jejího hospodářství.¹⁰²

Ten se konal 24. září. Výtěžek prodeje byl 6764 zlatých, což odpovídalo původnímu odhadu majetku. Nemovitosti nebyly prodány za hotové peníze, ale za odvádění ročních úroků po dobu trvání nadace. K tomu mohla Ludmila Rudolfová přidat ještě 1500 zlatých, které měla v hotovosti, a dále tři směnky v hodnotě 4500 zlatých (2000 zlatých jí dlužili benediktini u sv. Mikuláše na Starém Městě pražském, 1000 zlatých berounský primátor Matyáš Svašek a zbývajících 1500 zlatých piaristé na Novém Městě pražském).

Berounský magistrát potvrdil na svém zasedání 25. ledna 1773 dřívější slib přispět 4736 zlatými a rozhodl, že pokud piaristům nebude stačit deset sudů piva ročně, které budou dostávat od města, mohou požádat o povolení přivařit ještě čtyři

¹⁰⁰ Knihovna Národního muzea v Praze, sign. V B 34. Seydl, J. A.: Kronika čili úplné a obšírné popsání všech památností král. kraj. města Berouna 1828, fol. 84.

¹⁰¹ Knihovna Národního muzea v Praze, sign. V B 34. Seydl, J. A.: Kronika čili úplné a obšírné popsání všech památností král. kraj. města Berouna 1828, fol. 86.

¹⁰² Knihovna Národního muzea v Praze, sign. V B 34. Seydl, J. A.: Kronika čili úplné a obšírné popsání všech památností král. kraj. města Berouna 1828, fol. 86.

sudy. Pokud by však měli větší spotřebu, musí za další pivo platit obvyklé poplatky a nesmí ho brát odjinud. Dále bylo dohodnuto, že kdyby nějaký dobrodinec odkázal rezidenci 2000 zlatých, přestane radnice piaristům vyplácet roční příspěvek. Pro jednání s magistrátem byl jako zástupce řádu zmocněn P. Damascenus Kapoun a B. V. Maria, vicerektor litomyšlské koleje. Zájmy města reprezentovali viceprimátor Jan František Presl a radní Antonín Baumovský.

Rozhodnutí magistrátu odsouhlasili i obecní starší, kteří se jednání zúčastnili. Ze zasedání byl pořízen protokol, který byl zaslán k posouzení podkomořskému úřadu a provinciálovi řádu. Podkomořský úřad schválil text bez připomínek.¹⁰³ Provinciál August Schmid shrnul své námitky do šesti bodů. V prvním bodě upozornil, aby se do textu nadační listiny nedostalo označení *latinská škola*, protože by to odporovalo znění cis. král. dekretu. Dále informoval, že dluh 1500 zlatých pražských piaristů vůči Ludmile Rudolfově převzal litoměřický biskup Emanuel Arnošt hrabě z Valdštejna. Ve třetím bodě žádal, aby se magistrát písemně zaručil za placení úroků z prodaného majetku zakladatelky nadace. Ve čtvrté připomínce požadoval, aby dávky, které se město zavázalo vyplácet, byly piaristům k dispozici již od jejich příchodu do Berouna. V pátém bodě poukázal na nutnost stavební úpravy Ottenfeldovského domu, aby mohl sloužit jako piaristická rezidence. Šestá výhrada se týkala přivářky piva nad deset sudů ročně.

Provinciálovu odpověď projednával magistrát 12. února 1773. Prvních pět bodů bylo schváleno, problematickým se ukázal bod šestý. Nakonec padlo rozhodnutí, že čtyři sudy piva navíc stačí a ostatní pivo si musí páni piaristé pořídit za stejné poplatky jako ostatní měšťané.¹⁰⁴ Písemnou záruku za placení úroků z prodaného majetku zakladatelky vydal magistrát superioru rezidence 26. března.¹⁰⁵

1. ledna 1773 přijel do Berouna P. Damascenus Kapoun, nově jmenovaný superior. 23. ledna se spolu se zástupci města zúčastnil úřední prohlídky budoucí rezidence, kde mezitím začaly stavební úpravy. Stará šindelová střecha se musela vyměnit, upravovaly se místnosti, vyměňovaly se podlahy, stropy, okna, dveře, byly

¹⁰³ Garkisch, M.: Počátky piaristického školství v Berouně. Středočeský sborník historický 24, 1998, s. 29.

¹⁰⁴ SOKA Beroun, AMBe, inv. č. 67, Radní protokol in politico 1773–1775, fol. 11–12.

¹⁰⁵ Tamtéž, fol. 28–29.

postaveny tři nové komíny, přestavěna stará kamna a pořízena nová.¹⁰⁶ Na dvoře vznikla zahrada s květinami i zeleninou. Na střechu rezidence byla umístěna věžička se zvonkem svolávajícím děti do školy, dar neuměleckého faráře Františka Bartoloměje Stiffera.¹⁰⁷ Vše bylo dokončeno v červnu, celkové náklady se nakonec vyšplhaly na 462 zlatých a 36 krejcarů.¹⁰⁸ K rezidenci náležela zahrada, která měla dvě části, dolní velkou 304 sáhů a bývalou vinici velkou 1070 sáhů, ze které piaristé prodávali seno.¹⁰⁹

2. dubna byla sepsána nadační listina (viz Příloha 1). Byla vyhotovena ve třech exemplářích a podepsána Ludmilou Rudolfovou, zakladatelkou nadace, provinciálem a superiorem. Magistrát ji potvrdil 30. dubna a nechal zapsat do městských knih. Zároveň byla listina přeložena do němčiny a odeslána do Prahy ke schválení. Císařsko-královská fundační komise ji potvrdila 14. října 1773.¹¹⁰

Bylo také nutné uzavřít smlouvu o využití kostela Zvěstování Panny Marie piaristy. Dohodu podepsali superior a děkan Josef Každý 12. května, 22. května ji potvrdil pražský arcibiskup.¹¹¹

Začaly důkladné přípravy na slavnostní uvedení piaristického řádu do města, které bylo stanoveno na pondělí 8. listopadu 1773. V tento den vyšel z děkanství za zvuku trub, bubnů a zvonění zvonů průvod, ve kterém nechyběly význačné osoby: podkomořský úřad zastupoval viceprimátor, inspektor a pošt mistr Jan František Presl, za magistrát zde byli radní Martin Rudolf, Antonín Baumovský a Samuel Vötter. Provinciála řádu zastupoval rektor koleje ve Slaném. Průvod doprovázený velkým množstvím lidu se dostal před budovu rezidence, kde zástupci města předali superioru P. Damascenu Kapounovi a profesoru P. Pavlu Schwerthovi a S. Angelo Custode klíče od rezidence a kostela Zvěstování Panny Marie. Odtud se pokračovalo do zábranského kostela. U jeho dveří podal superior klíče Josefu

¹⁰⁶ SOKA Beroun, AMBe, inv. č. 2414, Obecní účet. Počet na vydání peněz, jak rozličných řemeslníkům, tak za koupení potřebné materialia na vystavění škol pro mládež k učení, jakož i na adjustirovani rezidenci pro V.V. P.P.pátory pobožných škol při král. kraj. městě Berouně pro A° 1773, s. 1–20.

¹⁰⁷ Knihovna Národního muzea v Praze, sign. V B 34. Seydl, J. A: Kronika čili ouplné a obšírné popsání všech památností král. kraj. města Berouna 1828, fol. 84.

¹⁰⁸ Původní rozpočet by překročen o 62 zlatých a 36 krejcarů, také tato částka byla čerpána z obecního důchodu. SOKA Beroun, AMBe, inv. č. 2414, Obecní účet. Počet na vydání peněz...,s. 16.

¹⁰⁹ SOA Praha, fond Krajský úřad Beroun, Publicum, sig. 78/21, kart. č. 48

¹¹⁰ Garkisch, M.: Počátky piaristického školství v Berouně. Středočeský sborník historický 24, 1998, s. 29.

¹¹¹ Knihovna Národního muzea v Praze, sign. V B 34. Seydl, J. A: Kronika čili ouplné a obšírné popsání všech památností král. kraj. města Berouna 1828, fol. 89–90.

Každému *nepochybně v tom úmyslu, aby mu je jakožto děkan téhož kostela odevzdal, ale rozšafný děkan jich ani nepřijal a následovně ani neodevzdal.* V kostele byla sloužena mše, v úvodu zapěl děkan Každý Veni Sancte Spiritus. Po bohoslužbě následoval slavnostní oběd v rezidenci.¹¹²

Ve škole se začalo vyučovat druhý den 9. listopadu 1773. Byly otevřeny tři třídy, které navštěvovalo 101 žáků ve věkovém rozmezí 6 až 14 let. Během školního roku přistoupilo ještě 20 žáků, ale odešlo 29. Takto vysoká návštěvnost ale zdejší škole dlouho nevydržela. V roce 1775 už to bylo jen 50 žáků. V letech 1776–1778 se vyučovalo pouze ve dvou třídách a počet žáků se pohyboval od 33 do 38. Nejvíce dětí pocházelo z Berouna. V roce 1773 se jich zapsalo 72 (tj. 87,1 %). Ostatní byly z jiných míst tehdejšího Berounského kraje.¹¹³ Do nové školy se zapsalo také poměrně dost žáků ve věku od 6 do 8 let (33, tj. 39,9 %), přestože tady konkurovala městská škola.¹¹⁴

---

¹¹² Knihovna Národního muzea v Praze, sign. V B 34. Seydl, J. A: Kronika čili ouplné a obšírné popsání všech památností král. kraj. města Berouna 1828, fol. 90.

¹¹³ Výjimku tvoří bratři Wustingerové, kteří pocházeli Vratěnána (okres Znojmo) a Platzendorfu (Dolní Rakousko). Jejich otec byl úředníkem na královském panství.

¹¹⁴ SOkA Beroun, Piaristická rezidence v Berouně, inv. č. 1, Matrika piaristického gymnázia 1774–1829, fol. 1-15.

Privátní gymnázium

Po smrti zakladatelky (18. dubna 1783) se počet duchovních rozšířil v rezidenci na čtyři, jak bylo určeno v zakládací listině. Ale od roku 1786 tu přebývali pouze tři piaristé.¹¹⁵ O zřízení latinské školy v Berouně požádala městská rada již v roce 1791, ale neúspěšně.¹¹⁶

V roce 1802 začali piaristé v Berouně v rámci III. třídy provozovat latinskou přípravnou třídu a ve IV. třídě vyučovat předměty první latinské třídy.¹¹⁷ Tato praxe se osvědčila, ale počet duchovních učitelů mezitím klesl na dva. V roce 1805 tu dokonce krátký čas pobýval superior sám. Během října 1805 však do Berouna přišli P. Gregorius Landa, který měl vyučovat v syntaxi, a P. Vincentius Albach, vyučující přípravnou latinskou třídu, čímž se obnovil počet tří piaristů. Na jejich výživu Berounští slíbili mezi sebou vybrat 6000 zlatých, roční úrok 300 zlatých měl být věnován na provoz rezidence. V červnu roku 1806, kdy radní o této částce jednali, navrhl superior rezidence, aby byl roční příspěvek zvýšen na 400 zlatých ročně, tím by se komunita mohla rozrůst o dalšího piaristu. Tento návrh magistrát nakonec schválil.¹¹⁸

Ve školním roce 1806/1807 již v Berouně působili čtyři piarističtí učitelé, z nichž dva vyučovali v latinských třídách označených jako *Classis Praeparandorum*, *Principistarum*, *Grammatistarum* a *Rhetorium*.¹¹⁹ Zkoušky, které se konaly po každém semestru, byly veřejné a účastnily se jich významné regionální osobnosti: berounský děkan, žebrácký děkan a vikář, členové berounské městské rady a další.

Náklady na učitele normální školy byly hrazeny z nadace Ludmily Rudolfové, ale s příspěvky příslibenými od města na gymnaziální profesory nastaly potíže. Proto například na konci roku 1808 museli rodiče studentů zaplatit navíc 269 zlatých. Magistrát argumentoval tím, že výnosy nadace Ludmily Rudolfové a

¹¹⁵ SOkA Beroun, sign. XXII-851. Pamětní kniha děkanství berounského z let 1838–1947 (xerokopie), s. 42.

¹¹⁶ SOkA Beroun, AMBe, inv. č. 175. Radní protokol in publico et politicis 1788–1791, fol. 30.

¹¹⁷ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292. Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 252.

¹¹⁸ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292. Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 262–263.

¹¹⁹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292. Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. s. 270.

nově založené nadace Anny Sichrovské pro živení čtyř piaristických duchovních dostačují.¹²⁰

Zmíněnou novou nadací založila Anna Sichrovská, rozená Gobes z Trauenfeldu, která se po smrti svého manžela, magistrátního rady,¹²¹ rozhodla investovat peníze do spásy duší své rodiny. 12. prosince 1807 proto založila nadaci, jejímž základem bylo 6000 zlatých. Z úroků měl být udržován druhý berounský kaplan, který by ve sváteční dny střídavě s druhým kaplanem vyučoval zdejší mládež *dospělejšího věku* náboženství a sloužil každý týden dvě mše svaté za fundátorku, manžela, rodiče a přátele. A konečně měl tento kaplan působit při *ustanoveném být majícím* gymnáziu, jak by ho bylo potřeba a jak pan děkan a berounský magistrát určí, mělo by to však být v křesťanském nebo literním umění.¹²²

Svůj úmysl však později po dohodě s děkanem a superiorem změnila. Kodícilem ze 3. srpna 1808 ustanovila, aby tato nadace byla věnována na zřízení piaristického gymnázia. Zdejší profesori by nejméně každou třetí neděli kázali v děkanském kostele. (Jinde ani nemohli, protože zábranský kostel, který byl dán piaristům k dispozici, v této době sloužil jako sklad mouky pro vojsko.)¹²³ Po vrácení předměstského kostela městu pak měli piaristé kázat zde. Zároveň pak měli sloužit 2 mše týdně za bývalé muže Anny Sichrovské, Václava Sládka a Mathiase Sichrovského, za její rodiče a žijící i zemřelé pokrevní přátele z rodin Gobesových, Sládkových a Sichrovských. K původním šesti tisícům zlatých přidala ještě louku vynášející 50 zlatých ročně a po smrti Anny Skabradové¹²⁴ také 800 zlatých. Pokud by se nepodařilo otevřít gymnázium, měly být tyto peníze použity na nadaci pro hudebníky při zdejším kostele.

Poslední verze závěti Anny Sichrovské je z 1. září roku 1808. Svou poslední vůlí zde upravila tak, aby v případě, že se nepodaří otevřít v Berouně gymnázium, byly tyto peníze využity nějakým jiným způsobem ve prospěch piaristické školy,

¹²⁰ NA Praha, ŘPí, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 291–292.

¹²¹ Mathias Sichrovský zemřel 6. 12. 1807. Rezidenci odkázal 200 zlatých. Tamtéž, s. 272.

¹²² SOKA Beroun, Děkanský úřad Beroun, inv. č. 47, Kniha nadací, fol. 207–208; SOA Praha, fond Krajský úřad Beroun, Publicum, sign. 78/21, kart. č. 48.

¹²³ Kostel byl znovu vysvěcen 3. 5. 1812.

¹²⁴ Anna Sichrovská měla po A. Skabradové dědit.

ovšem s podmínkou, že piaristé budou vyučovat školní mládež v latinských třídách. To, co zbyde po zaplacení odkazů a nákladů, má být použito na stavbu nové školy při piaristické rezidenci.¹²⁵ Tato nadace nakonec umožnila setrvání všech čtyř piaristů v Berouně a ti mohli nadále vyučovat gymnaziální předměty.

Veškeré naděje na rozvoj gymnaziálního školství v Berouně však pohřbil finanční patent z 15. března 1811, který zmenšil kapitály piaristů natolik, že byli nuceni ukončit vzdělávání v latinských třídách a ponechat si pouze vyučování latiny. V roce 1814 však skončilo i to, a dokonce se opět počet obyvatel rezidence redukoval na dva. Berounští si tak museli na své gymnázium počkat až do roku 1910.

Hlavní škola

V roce 1809 dochází ke sloučení obou berounských škol: piaristické normální a městské triviální v jedinou hlavní školu. Tuto změnu zapříčinila jedna z nejčastějších hybných sil ve školství, tedy nedostatek peněz. Obec již neměla dost prostředků pro městskou školu a toto šalamounské řešení mělo zmíněný nedostatek vyřešit. Iniciativa nevyšla od berounských piaristů, proto všechny náležitosti vyřizoval učitel městské školy Simon Höpler se svým pomocníkem. Provinciálovi řádu byla tato změna dána na vědomí 26. ledna 1809.¹²⁶ Ředitelem této nově vzniklé školy byl ustanoven superior piaristické rezidence. První a druhá třída zůstaly v budově městské školy, kde vyučovali světší učitelé, třetí třída byla umístěna v domě piaristů a svěřena druhému zdejšímu duchovnímu.

Jak tento slepenec fungoval, nám do jisté míry ukazuje výkaz berounské školy z letního běhu roku 1816. V té době navštěvovalo školu 103 dětí, 68 chlapců a 35 dívek, z toho u piaristů studovalo 16 chlapců, dívky sem nepřijímali. Celkově mělo školu navštěvovat 121 dětí (76 chlapců a 45 dívek). Vyučovacími jazyky byly němčina a čeština, vyučování probíhalo dvě hodiny dopoledne a dvě hodiny odpoledne. Katechismus vedl v první a druhé třídě městský kaplan Adam Katzerovský, ve třetí třídě piarista P. Venantius Vidor, který zde byl zároveň

¹²⁵ SOA Praha, fond Krajský úřad Beroun, Publicum, sig. 78/21, kart. č. 48.

¹²⁶ NA Praha, ŘPi, inv. č. 456, Školské záležitosti 1809–1844.

třídním učitelem. Schopnosti, píle a pedagogické znalosti obou dvou byly superiorem a ředitelem školy Friedrichem Březinou (který tento výkaz vypracoval) hodnoceny jako velmi dobré. Každou třídu vyučoval jeden učitel, první třídu vedl František Sladký (32 let, píle velmi dobrá, způsobilost pro práci s dětmi dobrá, mravy velmi dobré), druhou třídu Josef Nejedlý (28 let, píle, mravy i způsobilost velmi dobré), třetí třídu již zmíněný Venantius Vidor (29 let). Ve druhé třídě navíc působila paní Sladká jako učitelka ručních prací. Učitelé první a druhé třídy byli placeni ze školného a z obecních peněz. Učitel druhé třídy, který byl zároveň regenschori, dostával od obce v hotovosti 81 zlatých 17 krejcarů, v naturáliích pak obilí za 60 zlatých, 5 sudů piva, 12 sáhů dřeva a 200 zlatých vybíral na školném. Učitel první třídy dostával 15 otýpek dřeva, 25 zlatých ze školního fondu a 200 zlatých na školném, paní Sladká se pak musela spokojit 50 zlatými ze školního fondu.¹²⁷

Spojení obou škol do jedné bylo spíše formální, třetí třída byla od ostatních dvou vzdálena nejen umístěním v jiném domě, ale i jinak fungovala téměř jako samostatná škola. Zdejší učitelé podléhali svým nadřízeným a jako řeholníci museli dodržovat řádová nařízení, nevzdělávali zde dívky a vyučování vedli v němčině. Také financování se lišilo, provoz třetí třídy byl hrazen z rudolfovské nadace, zatímco první dvě třídy byly placeny ze školného a obecních peněz. Jak píše pozdější superior Erasmus Kahánek provinciálovi řádu 8. 11. 1852, tedy o 47 let později, nebyla v původní nadační listině zmíněna otázka pokrytí nákladů na vyučování, piarističtí učitelé tedy museli jak nutné výdaje na vyučování, tak svoje životní potřeby hradit z nadačních příjmů. Po sloučení obou škol pak bylo na piaristické rezidenci zabezpečení potřeb třetí třídy i ředitelství a obec pečovala o první a druhou třídu. Jiné zdroje škola neměla, pouze od roku 1825 dostávala k opatření knih na odměňování žáků každoročně 8 zlatých konvenční měny z obecního důchodu a 12 zlatých ze školního fondu. Tento stav v roce 1852 stále trval a nebyl shledáván uspokojivým, protože zdejší učitelé kvůli nedostatku

---

¹²⁷ SOA Praha, Krajský úřad Beroun, Publicum, sig. 78/21, kart. č. 48, Schultabelle der berauner Nationalschulen nach geendigten Sommerkurse 1816.

prostředků na výuku pociťovali následný nedostatek pomůcek, např. v nižších třídách byly potřeba obrazy a vzory.¹²⁸

Ve dvacátých letech naplno propukla krize berounských piaristů, jejíž první příznaky se začaly plíživě projevovat již od začátku století. Odrazily se zde však především problémy celého řádu. Rozlet piaristů, kteří po zániku jezuitů ztratili hlavní konkurenci a kteří mnohostranně rozšiřovali své působení i mimo své řádové domy, ukázal svůj rub v personální krizi řádu. Především Tereziánská šlechtická akademie, vlajková loď českomoravského piaristického školství, se zasloužila o trvalý nedostatek kvalifikovaných profesorů v řádových školách. Např. v roce 1820 bylo z celkového počtu 339 členů provincie (včetně noviců, kleriků a laických bratrů) 49 vedeno při vídeňské akademii,¹²⁹ jistě nemusím připomínat, že šlo o největší odborníky. Od počátku 19. století začínají být některá učitelská místa obsazována kleriky, a dokonce i novici. Tím přirozeně trpělo jejich vzdělání a pro značné učitelské vytížení se nemohli soustavně ani oni, ale ani řádní profesori soustavně sebevzdělávat, přestože na to řád kladl velký důraz. V Berouně začali klerici vyučovat od roku 1807. V následujícím období od roku 1807 do roku 1812 se zde vystřídalo ve funkci učitele normální a později hlavní školy 8 kleriků, 5 noviců a pouze 3 profesori. Ve dvacátých letech pak v rezidenci vedle superiora pobývali výhradně klerici. K těmto problémům přispěl také výraznou měrou v roce 1811 Wallisův patent, kterým se jejich kapitály snížily o pětinu. Tento stav, jak se také dá očekávat, nepříspěval ke kvalitě výuky. První stížnost v tomto smyslu adresoval berounský magistrát piaristickému provinciálovi v září 1820. Děkan Seydl, který pořídil opis odpovědi, ji pregnantně shrnul takto: *berounský magistrát projevil svou nespokojenost, že jenom samé novice, jenž retoriku vystudovali (a superiori takový, jenž za mnoho nestojí), za učitele trojí třídy posílá, odkud mládež žádného prospěchu dělati nemůže.*¹³⁰ Provinciál Petr Brukner v odpovědi z 27. října 1820 sice přiznává, že na školní rok 1821 poslal do Berouna novice, ale na přání magistrátu ho odvolal a nově určený učitel je absolvent filozofie a navíc už

¹²⁸ NA Praha, ŘPí, inv. č. 210, Beroun 1842–1875.

¹²⁹ Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: *Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950*, s. 122.

¹³⁰ SOKA Beroun, Piaristická rezidence, inv. č. 2, De erectione seu fundatione a Pia virgine Ludmila Rudolf residentia R. S. Scholarum Piarum Berounae 1773.

jinde na německé škole vyučoval, takže bude určitě dostačovat. Současnou situaci pak vysvětluje nedostatkem lidí, protože ve studijních domech jsou z větší části klerici, studenti filozofie a teologie jsou raději zproštěni vyučováním, aby nebylo přerušeno jejich studium. Kromě toho je P. Paulin na blíže neurčený čas přeložen na výpomoc k sousednímu faráři.¹³¹ Podle nařízení z roku 1809 má být v berounské škole jeden učitel, superior je ředitelem hlavní školy a bylo mu přiděleno vyučování náboženství. Provinciál dává magistrátu ještě k úvaze možnost zrušení rezidence.¹³²

Situace na berounské škole se ovšem nelepšila ani v následujících letech. 5. listopadu 1822 byla dohlížejícímu školnímu úřadu v Hořovicích adresována stížnost podepsaná purkmistrem Geisslerem, radními Rubritiem a Jansou a děkanem a zároveň školním dozorcem J. A. Seydlem stížnost na poměry v třetí třídě zdejší školy. Do Berouna byl poslán mladík, který je teprve absolventem rétoriky, nemá tedy odpovídající vzdělání ohledně pedagogiky, filologie a katechismu. Vůbec nemá odpovídající znalosti, zřejmě z neznalosti a neúmyslně dělá morálně a dogmaticky chybné výklady katechismu a evangelia. Rozhodně tedy není schopný vést vyučování náboženství. Pisatelé stížnosti se obávají škod, které to může napáchat v citlivých srdcích školáků i v jejich budoucím občanském životě. Superior pro své stáří a neschopnost mluvit není už vůbec schopen vyučovat.¹³³

Tuto stížnost pak 8. listopadu zaslal Josef Malík, okresní vikář, hořovický děkan a oblastní školní dohlížitel, berounskému krajskému úřadu, navíc k tomu připojil další výhrady k berounské škole (např. že ve třetí třídě není víc než pět žáků, protože rodiče, než by děti poslali k piaristům, raději je nechávají ještě jeden rok ve druhé třídě). Upozorňuje také na návrh provinciála řádu zrušit berounskou rezidenci, pokud by se nepodařilo školu obsadit způsobilými lidmi.¹³⁴ Krajský úřad pak nabídl berounskému děkanovi J. A. Seydlovi, zda by nechtěl na piaristické škole vyučovat náboženství on. Ten však v odpovědi z 19. listopadu 1822 s díky tuto lichotivou nabídku odmítá ze zdravotních důvodů (je slabý na prsa), připomíná, že již se 22 let plně věnuje kněžské službě (a aby tomuto tvrzení dodal váhy,

---

¹³¹ P. Pavel Winter od roku 1821 vypomáhal v duchovní správě na Svaté hoře u Příbrami.

¹³² SOkA Beroun, Piaristická rezidence, inv. č. 2, De erectione seu fundatione a Pia virgine Ludmila Rudolf residentia R. S. Scholarum Piarum Berounae 1773.

¹³³ SOA Praha, Krajský úřad Beroun, Publicum, sig. 78/21, kart. č. 48.

¹³⁴ SOA Praha, Krajský úřad Beroun, Publicum, sig. 78/21, kart. č. 48.

vyjmenovává všechna místa svého působení). O situaci na berounské škole píše, že je způsobena intrikami piaristického provinciála, který chce využívat peněz z nadace a nechce plnit z toho vyplývající povinnosti. Dále se shoduje s vikářem Malíkem v tom, že rodiče nechtějí posílat děti k piaristům, protože došli k závěru, že po roce stráveném v jejich třídě umí méně, než když přišli. Piaristům přiznává šest žáků, čímž se shoduje se školní matrikou.¹³⁵ Ohledně provizorního vyučování náboženství si dovoluje navrhnout řešení, které se projednává u knížecí arcibiskupské konzistoře. Tedy, že piarista pověřený vyučováním ve třetí třídě bude se svými žáky v určité dny docházet do městské školy za městským kaplanem, který vede vyučování náboženství ve druhé třídě, společně si vyslechnou katechetův výklad a piaristický klerik bude ve své třídě tuto látku opakovat až do příští přednášky pana kaplana. Tak to bude, dokud vyšší místa nedojdou trvalejšímu řešení.¹³⁶ Tento nápad byl nakonec schválen a kromě arcibiskupské konzistoře se problémem zabývala také c. k. rada a krajský úřad.¹³⁷

Nejradikálnější (a také trvalé) řešení otázky piaristického domu v Berouně navrhoval provinciál piaristů P. Petr Brukner. 19. ledna 1825 píše zemskému guberniu, že již v roce 1804 žádal Jeho Veličenstvo o zrušení všech řádových domů, kde je jen 5 nebo 6 řeholníků, protože zde upadá řádový život. Tuto prosbu pak s ohledem na Beroun 24. 11. 1821 obnovil, protože z nadace lze sotva živit 2 osoby. Podle stížnosti berounského magistrátu postoupilo do třetí třídy málo dětí, takže jsou zde piaristé zbyteční. 24. prosince mu navíc napsal berounský superior, že bez jeho vědomí byly přerozděleny kapitály a že nedostává žádné úroky nejen od příslušných občanů, ale ani od města, takže bez krajního šetření není možné, aby piaristé v Berouně zůstali. Provinciál proto žádá o vytvoření komise, která by přezkoumala stav kapitálů, tím by i sama zemská vláda získala přehled při odchodu piaristů.¹³⁸

Piaristé nakonec ve dvacátých letech 19. století z Berouna neodešli, přestože nadvláda kleriků ve vyučování 3. třídy hlavní školy byla prolomena až

---

¹³⁵ SOkA Beroun, Piaristická rezidence v Berouně, inv. č. 1, Matrika piaristického gymnázia 1774–1827, neřol.

¹³⁶ SOA Praha, fond Krajský úřad Beroun, Publicum, sig. 78/21, kart. č. 48.

¹³⁷ SOA Praha, fond Krajský úřad Beroun, Publicum, sig. 78/21, kart. č. 48, kopie dopisu z 17. 12. 1823.

¹³⁸ SOA Praha, fond Krajský úřad Beroun, Publicum, sig. 78/21, kart. č. 48.

ve 30. letech. Ovšem alarmující počet 6 žáků z roku 1821 se začal postupně zvyšovat, již v zimním pololetí následujícího roku navštěvovalo 3. třídu 12 dětí a v roce 1827 dosáhl počet žáků 34.¹³⁹ Na odchodu piaristů měli největší zájem řádoví představení, pro které vedení těchto malých domů znamenalo nepřiměřené problémy. Berounský magistrát si zřejmě přes předcházející úřední přestřelku chtěl piaristickou školu ponechat, přestože s ní měl různé starosti, pořád to bylo jednodušší než obtížně shánět náhradu. V roce 1832 se dokonce 82 berounských měšťanů zavázalo, že budou berounským piaristům společně vyplácet ročně 200 zlatých, dokud se nevyřeší otázka Sichrovské nadace. Jejich dobrý úmysl neumenšuje fakt, že epidemie cholery, která v této době postihla město, jejich záměr překazila.¹⁴⁰ Tou dobou je však již hlavní krize zažehnána a mezi léty 1836–1850 se v Berouně neobjevil jediný klerik a také počet žáků značně stoupl.

Prostory školy

5. 6. 1810 se městu dostalo velké pocty. Císař František I. navštívil Beroun, aby si prohlédl místo, kde měl být postaven nový most přes Berouнку. Byla to událost vsutku velkolepá. Panovníka vítal mimo jiné také bíle oblečený dívčí sbor, který po cestě sypal květiny. Při prohlídce města císař nevynechal ani dům piaristů. Před bránou byli vyrovnáni v řadě všichni žáci i jejich učitelé: P. Gilbertus Galusek stál vpravo, klerik Valerius Mattel vlevo a P. superior a P. Mathias Wimetalek uprostřed. Čekali, až se vzácná návštěva objeví a oni ji budou moci uvítat. P. superior a P. Mathias pomohli císaři vystoupit z kočáru a ten potom dobromyslně vyslechl přivítání. Byla to zajisté velmi dojemná scéna, podle zápisu v pamětní knize se neobešla bez hojného prolévání slz. František I. potom pokračoval do budovy rezidence doprovázen hrabětem z Vrbna, nejvyšším purkrabím a krajským hejtmanem. Zde P. superior požádal panovníka o rozšíření rezidence.¹⁴¹ 19. 6. byl piaristický dům rozšířen o dalšího duchovního a začalo se přístavbou rezidence.

¹³⁹ SOKA Beroun, Piaristická rezidence v Berouně, inv. č. 1, Matrika piaristického gymnázia 1774–1827.

¹⁴⁰ SOA Praha, Krajský úřad Beroun, Publicum, sig. 78/21, kart. č. 48.

¹⁴¹ NA Praha, ŘPí, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 285–286.

Na přístavbu piaristické rezidence uvolnil krajský úřad na základě přípisu dvorské kanceláře 1459 zlatých 12 $\frac{3}{4}$ krejcarů z církevního fondu.¹⁴² Postup stavby nebyl bezproblémový, přestože stavbu řídil sám c. k. guberniální rada a krajský hejtman Prokop Platzner, který byl piaristům nakloněn. Například přípisem z 19. 10. 1811 musel s velkou nelibostí konstatovat, že se magistrát ke svěřenému úkolu staví liknavě a důrazně ho tedy žádal, aby dodal dřevo a ostatní materiál.¹⁴³

Nové prostory u piaristů přišly vhod, zvláště roku 1844, kdy budova bývalé městské školy, kde probíhala výuka první a druhé třídy hlavní školy, natolik zchátrala, že byla okresním geometrem prohlášena za nebezpečnou. Krajský úřad proto vydal příkaz, aby byla okamžitě zavřena. 13. 2. 1844 se ve věci zajištění vyučovacích prostor sešla komise, kterou tvořil zástupce krajského úřadu, zástupce města, superior rezidence a učitel hlavní školy Příbík. Aby nebyla přerušena výuka, měli být žáci přesunuti do provizorních prostor v domě Aloise Klapky, č. p. 89, a v domě Františka Žaluda, č. p. 96. Protože však tyto místnosti nebyly pro školní vyučování příliš vhodné (do první z nich se vstupovalo přes kožešnickou dílnu a navíc majitel žádal nemírný nájem, v druhé nebyly možné stavební úpravy) bylo rozhodnuto, že se všechny děti přesunou do piaristické rezidence. Při této příležitosti byl pořízen popis těchto prostor.

V budově se nacházely dvě světlé a prostorné místnosti určené školní mládeži, učebna na pravé straně, kde probíhala výuka 3. třídy, byla dlouhá 3,5 sáhu a široká 3 sáhy, na levé straně se pak nalézalo příležitostné divadlo 6,3 sáhů dlouhé a 2,4 sáhů široké. Komise shledala rezidenci vhodnou pro provizorní vyučování; 1. třída přijde do levé místnosti, 2. třída do pravé a 3. třída, kde vyučovali piaristé, může být umístěna v klenuté místnosti o rozměrech 3,1 sáhů délky a 2,5 sáhů šířky.¹⁴⁴ Další výhody, které podpořily toto řešení, byly: usnadnění dozoru nad žáky, když budou všichni pod jednou střechou, výpověď tady nehrozí jako z privátu, poloha školy blízko kostela P. Marie, kde se konají bohoslužby pro školní mládež, nenachází se tu žádné nebezpečí pro malé děti a posledním (a zřejmě asi rozhodujícím) argumentem bylo, že poplatky budou levné a nájem přiměřený.

¹⁴² SOkA Beroun, AMBe, regulovaný magistrát, Publicum et politicum, kart. č. 112.

¹⁴³ SOkA Beroun, AMBe, regulovaný magistrát, Publicum et politicum, kart. č. 112.

¹⁴⁴ SOkA Beroun, AMBe, kart. č. 422, sign. 6/7–12.

Komise se tedy dohodla se superiorem rezidence Korneliem Běleckým a zástupcem města na podmínkách uzavření staré školy a nájmu v prostorách rezidence. Poplatky za dvě místnosti činily 30 zlatých konvenční měny, tedy 15 zlatých pololetně, v případě výpovědi musí být dána dostatečná lhůta na vystěhování, pokud by z prostorových důvodů musela být 3. třída umístěna mimo rezidenci, musí za ni magistrát platit nájem. Pokud by město ukončilo nájem, musí dát místnosti do pořádku a znovu upravit jeviště, dveře, okna atd. Obec bude platit po dobu nájmu všechny opravy v pronajatých místnostech, zbytek si platí piaristé sami. Úpravu pronajímaných místností měl provést zednický mistr za 49 zlatých a 59 krejcarů na náklady města.¹⁴⁵

Budova piaristické rezidence však přestala postačovat, zvláště když byla roku 1856 hlavní škola rozšířena o další třídu. A proto se začalo učit v dalších pěti soukromých domech. Rozptýlení tříd však vyučování příliš neprosplávalo. Situace se vyřešila rozsáhlým přesunem. Městské radě a soudu přestal vyhovovat dům radnice, proto se přestěhovaly do domu hostince Černý kůň a bývalá radniční budova byla adaptována pro školní účely. 19. října 1865 byla nová školní budova slavnostně vysvěcena a větší část žáků se sem okamžitě nastěhovala.¹⁴⁶

Odchod piaristů z Berouna

Situace berounských piaristů se však stále více komplikovala. Stará bolest ohledně nedostatku vyučujících se stále znovu ozývala. Například 9. února 1861 oznamuje provinciál, že do Berouna žádného učitele 4. třídy nepošle, protože v roce 1860 zemřelo deset řádových kněží a jen s obtížemi se jim podařilo obsadit řádová gymnázia potřebnými učiteli.¹⁴⁷ Také finanční situace rezidence se stávala stále méně únosnou. Poslední ránu daly berounským piaristům nové zákony. Státním základním zákonem z 21. prosince 1867 a říšskými zákony z let 1868 a 1869 a z toho vyplývajícími zemskými zákony byla škola oddělena od církve. Hlavní správu škol převzal stát a místní okresní a zemské školní rady, složené ze

---

¹⁴⁵ SOkA Beroun, AmBe, kart. č. 422, sign. 6/7–12.

¹⁴⁶ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 523.

¹⁴⁷ NA Praha, ŘPi, inv. č. 210, Beroun 1842–1875.

zástupců vlády, obcí, církve a učitelů. Církvím zůstala pouze možnost vyučovat náboženství pod státním dohledem.

Superior Erasmus Kahánek v dopise, který došel do Prahy 2. srpna 1869, provinciálovi řádu přibližuje poměry v Berouně. Píše: 29. července 1869 se dopoledne konaly veřejné zkoušky a vikariátní vizitace a při té příležitosti byli všichni zúčastnění pozváni k panu děkanovi¹⁴⁸ na oběd. Ještě před jídlem se během hovoru (u kterého, podle vlastních slov, nebyl pater superior přítomen, ale o němž ho pan děkan s panem vikářem později informovali) se pan děkan zmínil o tom, že provinciál chce zrušit berounskou rezidenci, nato se pan vikář s panem děkanem zastali superiora Kahánka a také pan starosta¹⁴⁹ se k tomuto hodnocení přidal a navrhl, že by se měla zohlednit jeho dlouholetá služba a panu superiorovi by měla městská rada udělit městské občanství pro dny odpočinku. Erasmus Kahánek proto žádá, aby provinciál poslal berounské radě své dobrozdání a rada tak mohla včas vypsat konkurz na učitelské místo a zahájit výuku podle nových učebních osnov. Neboť prý opravdu nestojí za to, aby piaristé kvůli jediné třídě se 40 žáky byli podřízeni všem světským učitelům, kteří by na ně pohlíželi křivým pohledem jako na přívěsek.¹⁵⁰ Dále superior argumentuje snižujícími se příjmy rezidence.¹⁵¹ Únava z učitelské práce a rezignace, která prosvítá tímto dopisem, zřejmě nebyla způsobena jen novými poměry, ale také jistou mírou životní únavy P. Erazma, kterému v té době bylo 73 let.

Provinciál Laurentius Zink, který opravdu zrušení berounské rezidence připravoval, pak v dopise adresovaném berounské městské radě ze 3. srpna 1869 vysvětlil nutnost ukončení činnosti piaristů v Berouně takto: *Nehledíc na materiální stav residence řádu vyžaduje stav školy ve smyslu zákonů nejnovějších jiné zařízení, než jaké dosaváde na hlavní škole berounské bylo. Jednosměrného řízení, jednosměrného spolupůsobení učitelů jest třeba, aby se vytknutého záměru docílilo. Tohoto cíle dosíci při nynějším stavu hlavní školy berounské jest nemožno (ježto jedna třída, totiž 4ta, kterouž řád piaristický dosud obstarával, tak řka za zvláštní*

¹⁴⁸ V letech 1867–1880 byl v Berouně děkanem Erazim Jodl.

¹⁴⁹ Vavřinec Wiesenberger (starostou 1868–1874).

¹⁵⁰ ... als ein Anhängsel mit schiefen Augen beobachtet werden.

¹⁵¹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 210, Beroun 1842–1875.

školu se považovala, ačkoliv představený residence ředitelem všech tříd hlavní školy byl). Protož uctivě podepsaný provinciálát se svým dikasterium se usnesl, dosavadní residence řádu v Berouně se vzdáti, aby slavné obci městské zařízení školy ve směru zákona se stalo možnější neb snadnější. V tomto dopise zároveň provinciál piaristů ve známost uvádí a zároveň žádá, aby svým časem dle došlého ustanovení nejvelebnější kníž. arcibiskupské konzistoře a dle vydaného nařízení vysokého c. k. místodržitelství oddělení základního fondu od jmění residenci totiž řádu za vlastnictví přináležejícího se převzalo a den tomu určený sem se oznámil.¹⁵² Stejný den zaslal provinciál Laurentius Zink oznámení o zrušení berounské rezidence knížecí arcibiskupské konzistoři a místodržitelství.¹⁵³

Městská rada vzala oznámení provinciála s politováním na vědomí a ustanovila datum jednání o oddělení školních fondů od majetku řádu na 19. srpna 1869.¹⁵⁴ Provinciál se však v odpovědi ze 14. srpna městské rady dotázal, zda toto datum bylo stanoveno místodržitelstvím, neboť provinciálát od místodržitelství ještě žádné rozhodnutí neobdržel. V odpovědi městské rady se dovídáme, že místodržitelství dosud neučinilo žádné opatření, proto se jednání na určitý čas odkládá.¹⁵⁵ Aby ale nebylo vyučování ve čtvrté třídě přerušeno, uneslo se městské zastupitelstvo na zasedání 18. srpna vypsát konkurz na místo učitele této třídy a prozatímně vést vyučování na své náklady. 29. září pak bylo toto místo skutečně obsazeno Hynkem Řehákem, který se později stal řídícím učitelem.¹⁵⁶

Rozhodnutí místodržitelství padlo 11. září 1869, kdy nařídilo, aby se berounské městské radě dostalo slyšení ohledně finančního vypořádání s piaristickým řádem. Berounská městská rada zaslala knížecí arcibiskupské konzistoři v Praze usnesení z 27. listopadu 1869, v němž se rozhodla převzít po piaristech jejich povinnosti, pokud by jí připadla jejich nadace. Konzistoř po vyslyšení provinciálátu piaristického řádu pořádala dopisem 19. ledna 1870

¹⁵² NA Praha, ŘPi, Beroun 1842–1875, inv. č. 210.

¹⁵³ NA Praha, ŘPi, Beroun 1842–1875, inv. č. 210.

¹⁵⁴ NA Praha, ŘPi, Beroun 1842–1875, inv. č. 210, provinciálát obdržel tento dopis 13. srpna 1869.

¹⁵⁵ NA Praha, ŘPi, Beroun 1842–1875, inv. č. 210.

¹⁵⁶ SOKA Beroun, AmBe, kart. č. 422, sign. 6/7–12, dopis purkmis. úřadu v Berouně c. k. okresnímu hejtmanství v Hořovicích 27. 11. 1869.

okresní hejtmanství, aby byla ustanovena místní komise, která by oddělila školní a mešní nadace od jmění řádu.

Zmíněná komise byla stanovena na 19. března 1870 9 hodin ráno a k účasti byl vyzván provincialát piaristů, berounský děkanát a purkmistrovský úřad s městským výborem. Jmenované strany se skutečně sešly v tomto datu v piaristické rezidenci a okamžitě se přistoupilo k jednání. Nadace Ludmily Rudolfové téměř celá připadla městu.¹⁵⁷ Původní nadace čítala 11 264 zl. rýnských, ale piaristé potřebovali ke svému fungování 16 000 zl., proto byla potřebná suma dodána z městské a várečné kasy. Když ale nyní přechází odpovědnost za vyučování na berounskou obec, musela by úroky platit sama sobě, proto je ruší. Jinak je tomu ale s dávkami berounské pravovárečné společnosti, která odváděla piaristům ročně 10 sudů piva a 16 zl. konvenční měny, protože bylo rozhodnuto, že to teď připadne berounské městské obci. Ohledně mší, které mají být každoročně slouženy za rodinu Ludmily Rudolfové a rodinu Šoušovskou a Řehořovskou (dohromady 106 mší), bylo dohodnuto s panem děkanem, že tyto mše bude číst školní katecheta k přilepšení služného. Budova rezidence se zahradou i vším příslušenstvím připadla berounské obci. Z jednání byl na závěr pořízen protokol.¹⁵⁸

Ministerstvo kultu a vyučování pak rozhodlo, aby rudolfovská nadace, určená k rozvoji berounského školství, tvořila zvláštní školní fond, který by byl spravován berounskou školní radou. Místodržitelství pak přidalo k nadační listině Ludmily Rudolfové ze 30. dubna 1773 nástin dodatku s nařízením, aby byly státní i privátní obligace vydány školní radě, a tak bylo možno uvést do nadačního listu správné sumy včetně úroků z nich plynoucích od roku 1870 včetně. Veškeré státní obligace náležející k této nadaci se v březnu 1870 nacházely u prokuratury piaristického řádu v Praze, aby mohly být převedeny na jednotný státní dluh, některé privátní obligace se tehdy pohřešovaly. S odvoláním na nařízení c. k. okresní školní rady v Hořovicích ze 14. dubna 1875 žádala berounská školní rada provincialát o brzké dodání všech těchto státních obligací s příslušnými platebními archy i soukromých dluhopisů, pokud nějaké má. Zároveň prosí o zaslání

¹⁵⁷ Jako jmění řádu bylo odděleno 240 zl.

¹⁵⁸ SOKA Beroun, AMBe, kart. č. 422, sign. 6/7-12.

posledního výročního účtu a vůbec sdělení, kdy byly naposledy vyzvednuty úroky, neboť se školní rada domnívá, že od odchodu piaristů z Berouna nebyly bezpochyby úroky nikým vyzvednuty, a nadace se tím ochuzuje. Pokud by tyto obligace již nebyly v držení piaristického řádu, žádají o urychlené sdělení, komu byly vydány.¹⁵⁹ Prokurátor piaristického řádu Rudolf Mínařík (mj. také bývalý učitel na berounské škole) dodal žádané dopisem z 10. září 1875, pak následovala krátká korespondence ohledně jednoho chybějícího platebního archu na vyzvedávání úroků, ale záhy se vše vyřešilo a piaristé již definitivně mizí z berounského školství.

Ve školním roce 1869–70 sice piaristé již ve čtvrté třídě nevyučovali,¹⁶⁰ ale v rezidenci dál pobývali dva piaristé: superior Erasmus Kahánek a P. Aegild Hüvl. Podle dopisu, který superior poslal 16. listopadu 1869 provinciálovi řádu, si můžeme udělat představu, jak tuto dobu prožívali. P. Kahánek píše, že tento školní rok je pro něj opravdu smutný. Nejdříve musel suplovat ve vyšším oddělení první třídy, protože městskou radou vybraný učitel Antonín Mejstřík nastoupil teprve 10. října. Potom musel vypracovávat výkazy školního stavu, návrh osnov a rozvrh hodin a učebních předmětů v jednotlivých třídách berounské školy, což mu zabralo 10 dní, a přitom onemocněl tak silným katarem, že musel mnoho dní zůstat v posteli a dosud není zcela zdrav. Městská rada navíc nechala vyklidit pokoj P. Aegilda, takže ten se musel přestěhovat k superiorovi. K dovršení všeho mu navíc „berounská sběh“¹⁶¹ „ze samé náklonnosti a vděčnosti“¹⁶² v noci na 11. listopadu urazila zámky u dvou sklepů a kůlny na dříví, všechno prohledala, a protože tu však nic cenného nenašla, odnesla si alespoň omastek a zeleninu.

Proto nás už nemůže překvapit, že u berounské městské rady neztratil nikdo za superiora ani slovo. nadějně řeči vedené na děkanství byly zcela plané. P. Kahánek zde žije „in contumacia“, všichni na něj pohlížejí jako na cizince.¹⁶³

¹⁵⁹ Dopis purkmistrovského úřadu (podepsán purkmistr Bednář) z 20. srpna 1875, NA Praha, ŘPi, Beroun 1842–1875, inv. č. 210.

¹⁶⁰ Vyučoval zde světský učitel Hynek Řehák, který se stal řídicím učitelem.

¹⁶¹ „*Berauner Gesindel*“.

¹⁶² „*Aus lauter Zuneigung und Dankbarkeit...*“

¹⁶³ NA Praha, ŘPi, Beroun 1842–1875, inv. č. 210.

Co se týká financí v posledním roce, nebylo to také nijak slavné. Jak píše Erasmus Kahánek již jako vicerektor koleje v Mladé Boleslavi v dopise z 21. září 1875, v němž odpovídá na dotaz berounské školní rady ohledně privátních kapitálů, mnozí privátníci ani po mnohém upomínání nezaplatili, takže jich v posledním roce svého působení v Berouně obdržel jen málo. Zároveň však dodává, že ani z městské důchodní kasy (*krom něco dříví*) a pokladnice pivovářečnicků nic nedoslal.¹⁶⁴ Poslední superior piaristické rezidence v Berouně Erasmus Kahánek odešel 17. září 1870 a odebral se do koleje v Mladé Boleslavi.

24. října 1870 přijela do Berouna 7. baterie 10. dělostřeleckého pluku. V opuštěné piaristické rezidenci byla zřízena vojenská kancelář a kuchyně. Děkan Erazim Jodl k tomu v Pamětní knize děkanského úřadu poznamenal: *Tempora mutantur et nos mutamur in eis.*¹⁶⁵

Sousedské vztahy

Při příchodu piaristů do Berouna vypadalo vše téměř idylicky. Na jejich uvedení pracovali ve vzácné souhře berounský děkan, magistrát a samozřejmě sami piaristé a zakladatelka. Všichni pak mohli usednout 8. listopadu 1773 v nové řádové rezidenci ke společné tabuli s pocitem dobře vykonané práce. Otázka je, jak dlouho jim tato shoda vydržela, vždyť Beroun této doby byl sice krajské, ale malé město, kde si „sousedí vidí do talíře“ a kde měly každodenní starosti tyto vztahy prověřit. Podle Schallerovy topografie měl na konci 18. století Beroun včetně dvou předměstí 243 většinou kamenných domů.¹⁶⁶ Ve dvacátých letech 19. století počet domovních čísel vzrostl na 277, z toho 66 jich bylo na Plzeňském předměstí, kde se nacházela také piaristická rezidence, žilo zde 2050 obyvatel (513 rodin), z toho počtu jich 1291 obývalo vnitřní město, zbývajících 759 žilo na předměstí.¹⁶⁷

Samozřejmě musíme mít na zřeteli, že pokud se sousedské vztahy řeší úřední cestou (a tím pádem o nich můžeme číst v pramenech), zřídka se jedná o vztahy dobré. První děkan, se kterým se piaristé v Berouně setkali, byl jejich velký

¹⁶⁴ SOkA Beroun, AmBc, kart. č. 422, sign. 6/7–12.

¹⁶⁵ SOkA Beroun, sign. XXII-851. Pamětní kniha děkanství berounského z let 1838–1947 (xerokopie), s. 47.

¹⁶⁶ Schaller, J.: Topographie des Königreichs Böhmen VIII. Berauner Kreis. Prag und Wien 1788, s. 6.

¹⁶⁷ Streinz, W. M.: Vollständiger Umriß einer berauner Kreises im Königreiche Böhmen. Prag 1828, s. 143, 135.

příznivec, vzdělaný muž a autor první, ovšem nedochované historie města P. Josef Každý. Byl to on, kdo uvedení piaristů inicioval a na jeho zdárném průběhu se vydatně podílel, a jeho zásluhy ocenil generál řádu děkovným dopisem. Piaristické rezidenci pak děkan Každý odkázal anglické astronomické hodiny, sbírku map a dojnou krávu.¹⁶⁸

Ovšem ne všichni jeho nástupci byli podobně vstřícní. Ve většině sporů mezi otcí piaristy a Berounskými vystupoval děkan Josef Antonín Seydl (1775–1837), významný berounský rodák, shodou okolností také historik regionu, zapálený vlastenec, u něhož na děkanství usedli k obědu mnozí čeští buditelé, a přítel slavného žáka berounských piaristů Josefa Jungmanna. Seydl sám byl absolventem piaristického gymnázia v Praze.

Spory mezi děkanem Seydlem a berounskými piaristy začínají téměř bezprostředně po navrácení zábranského kostela k původnímu účelu (po té, co byl využíván jako vojenský sklad mouky). Základní problém vězel v tom, že kostel, kde piaristé sloužili mše, nebyl řádový, ale byl jim propůjčen jako kostel filiální, a proto podléhal děkanovi. Piaristé však měli tendenci pokládat kostel za svůj vlastní, jak tomu bylo v jiných řádových domech. Tento stav pak nezakládá předpoklady pro příliš klidné a přátelské soužití, oleje do ohně přiléval fakt, že piaristé podléhali městskému děkanovi jakožto školnímu dozorcí i ve věcech vyučování. Můžeme říct, vztahy mezi berounskými duchovními vyžadovaly velkou dávku jemné diplomacie, zvláště ze strany piaristů. Ovšem skutečnost byla taková, že arcibiskupská konzistoř musela opakovaně vymezovat práva a povinnosti obou stran a vzájemné spory se začaly projevovat i v dětinských schválnostech. Například v roce 1817 otřásala berounskými církevními kruhy kauza klíče od sakristie kostela Panny Marie. Piaristé tvrdili, že klíče dostali od děkana Rottenburka se svolením konzistoře a magistrátu, děkan Seydl jim oponoval, že jim byl klíč pouze propůjčen, než si postaví vlastní kostel. Zábranský kostel a s ním i klíč je filiální a patří na děkanství.¹⁶⁹

---

¹⁶⁸ Garkisch, M.: Děkan Josef Každý – první historik města Berouna. Středočeský sborník historický 22–23, 1996–1997, s. 90.

¹⁶⁹ SOkA Beroun, AmBe, regulovaný magistrát, Publicum et politicum, kart. č. 112.

Nemůžeme se proto divit, že nepřátelství přerostlo v osobní napadení. V pamětní knize piaristické školy se dovídáme o sporu, který vznikl kvůli Seydlovu požadavku, aby zdejší žáci navštěvovali o svátcích a o nedělích bohoslužby ve farním kostele. Seydlovo vystupování asi nebylo příliš uhlazené. V zápise ze srpna 1832 o roztržce se superiorem Korneliem Běleckým je citován Seydlův výrok: *Halten Sie das Maul!*¹⁷⁰ Zvláště zajímavé na tom je, že si tito dva velcí čeští vlastenci nadávali německy. V zápise z června roku 1834 je popsán incident u prodavače obilí Veselého. Zde došla výměna názorů tak daleko, že P. Augustin Schöner dostal od děkana Seydla takový pohlavek, že byl vržen na dveře, překvapen tímto vývojem situace vyběhl na ulici a volal *Polizei!*¹⁷¹ Ke vzájemným sympatiím nepřispěl ani fakt, že děkan Seydl byl jako školní dozorce podepsán pod stížnostmi na kvalitu výuky v piaristické třídě.

Ale spory mezi piaristickou rezidencí a děkanátem neskončily ani po smrti J. A. Seydla. Ještě v roce 1844, tedy za děkana Vincenta Lablera, píše arcibiskupská konzistoř, že místní duchovní správce vykonává dohled nad vyučováním, k jeho povinnostem patří mj. metodické řízení, dohled na mravy a žáků i rodičů a posílání dětí do školy a nedostatky má napravovat. Z této podřízenosti není superior rezidence ani jako ředitel hlavní školy, ani jako piarista vyňat. Jako piaristickému rektorovi mu přísluší pouze péče o disciplínu jeho řádových podřízených. Superior má tedy respektovat dohled děkana a oba mají společně usilovat o společnou věc, neboť ústní dohoda je lepší než písemný obchod.¹⁷²

Dalším bolavým místem, které kalilo vztahy piaristů k Berounu, bylo neplacení úroků. Na původní majetek Ludmily Rudolfové byla totiž uvalena hypotéka, ze které museli noví majitelé platit piaristům dvakrát ročně úroky. Původně si tyto nemovitosti mezi sebou rozdělili movití občané města Berouna, včetně primátora Svaška, viceprimátora Presla a pěti radních, kteří mohli úroky bez problémů splácet, postupem času ovšem majetek měnil majitele a s placením začaly problémy.

---

¹⁷⁰ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 352.

¹⁷¹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 384.

¹⁷² NA Praha, ŘPi, inv. č. 210, Beroun 1842–1875.

Stížnosti superiora piaristů na neplatiče patří k evergreenům v jednání městské rady, protože magistrát měl splácení úroků garantovat. Jedním z nejvytrvalejších dlužníků byl Jan Schönfeld, jehož případ se táhl od roku 1818 a na jehož majetek byla dokonce 15. 5. 1819 vyhlášena licitace, ale o dům zatížený hypotékou nikdo neprojevil zájem.¹⁷³ Paradoxem je fakt, že se jednalo o rodný dům zakladatelky nadace Ludmily Rudolfové. Ve dvacátých letech dlužníků ještě přibývalo. Nabízí se myšlenka, zda tato situace nemá souvislost se stížnostmi berounských občanů na stav piaristické třídy, která v té době prodělávala hlubokou krizi. Dluh J. Schönfelda nebyl splacen ještě v roce 1823, ale nebyl sám, dalšími chronickými neplatiči byli např. Pauzner a Hájek. V roce 1823 na stížnosti superiora reagoval krajský úřad a nařídil magistrátu, aby vymáhal úroky tak, jak je to uvedeno v nadační listině.¹⁷⁴ V roce 1824 nejenže J. Schönfeld stále ještě neplatí, ale mezi dlužníky se objevuje také městský písař Matyáš Hårdt.¹⁷⁵ To by mohlo vysvětlovat liknavý přístup magistrátu k neplatičům. 9. března 1826 byl dán Schönfeldský dům č. p. 28 do dražby (dům byl oceněn na 1200 zlatých vídeňské měny a právo várečné na 300 zlatých vídeňské měny).¹⁷⁶

Ovšem problémy měli piaristé i s dávkami od města, např. 9. 10. 1788 si superior stěžuje, že mu bylo dřevo dodáno v malých sázích (českých, místo rakouských)¹⁷⁷, stejná stížnost se opakuje také v roce 1811¹⁷⁸.

Na případu berounské rezidence můžeme vidět, jak se původní velké ideály mohou rozmělnit v malých problémech.

Školní rok na berounské škole

O uspořádání běžného školního roku se z Pamětní knihy piaristické rezidence mnoho nedovíme. V některých letech je zapsáno zahájení výuky, poměrně pravidelně jsou sledovány veřejné zkoušky. Dále jsou zaznamenány četné svátky, ale účast žáků na jejich oslavách můžeme z větší části pouze předpokládat. Další

¹⁷³ SOKA Beroun, AMBe, regulovaný magistrát, Publicum et politicum, kart. č. 113.

¹⁷⁴ SOKA Beroun, AMBe, regulovaný magistrát, Publicum et politicum, sig. V/3, kart. č. 113.

¹⁷⁵ SOKA Beroun, AMBe, regulovaný magistrát, Publicum et politicum, kart. č. 114.

¹⁷⁶ SOKA Beroun, AMBe, regulovaný magistrát, Publicum et politicum, kart. č. 113.

¹⁷⁷ SOKA Beroun, AMBe, regulovaný magistrát, Publicum et politicum, sig. III/17, kart. č. 65.

¹⁷⁸ SOKA Beroun, AMBe, regulovaný magistrát, Publicum et politicum, sig. III/31, kart. č. 77.

potíží je fakt, že pokud výuka probíhala plynule, bez rušivých elementů, nebyl důvod se tom zmiňovat v kronice.

Školní rok měl začínat na den Všech svatých (1. listopadu). První školní rok začal, jak už bylo řečeno, 9. listopadu, následujícího roku byla zahájena škola už 2. listopadu. V roce 1780 je k začátku školního roku (3. 11.) připojena poznámka, že počet žáků přesáhl třicítku.¹⁷⁹

Školní rok byl rozdělen na dvě pololetí. První pololetí trvalo od listopadu do Velikonoc. Dvakrát ročně se ve všech třídách konaly zkoušky, při nichž byli pilní žáci chváleni a odměňováni, zato nedbalí žáci napomínáni a povzbuzováni k větší pílí. Po zkouškách následovala klasifikace. Žáci, kteří měli dobrý prospěch, postoupili do vyšší třídy, ti s horším prospěchem byli ponecháni v dosavadní třídě a žáci líní a ke studiu nezpůsobilí byli posláni zpět do triviální školy nebo domů.¹⁸⁰ První zkoušky se konaly o Velikonocích, první záznam o zkouškách na normální škole v Berouně je z 18. 3. 1780. Připojen je také opis pozvánky, ze které se dovídáme, že zkoušek se zúčastnilo 36 žáků a probíhaly dopoledne od 9 do 11 hodin a odpoledne od 3 do 6 hodin.¹⁸¹ Školní rok ukončovaly podzimní zkoušky. První záznam je o nich v kronice opět z roku 1780, v Berouně se konaly většinou 20. září. Zkoušky byly veřejné a účast veřejnosti také bývala hojná. Například zkoušek 20. 9. 1780 se zúčastnil děkan s kaplanem, tetínský administrátor, městský písař a radní Rudolf, rodiče žáků a mnozí další.¹⁸² Také gymnaziální zkoušky, které se konaly po každém semestru, byly veřejné a účastnily se jich význačné regionální osobnosti: berounský děkan, žebrácký děkan a vikář, členové berounské městské rady a další. Deset dní po podzimních zkouškách začínaly hlavní prázdniny.¹⁸³

Kromě hlavních prázdnin se neučilo také dopoledne před Narozením Páně (25. prosince), letnicemi (7. neděle po Velikonocích) a Božím tělem (čtvrtek po sv. Trojici, tj. neděli po letnicích). Mimo to bylo volno každý čtvrtek v zimě půl dne, v létě celý den, pokud ovšem nebyl tento rytmus vychýlen nějakým svátkem.

¹⁷⁹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 110.

¹⁸⁰ Svátek, J.: Metodika výuky na piaristických školách v Českých zemích v 17. a 18. století. In Moravské bratrské školství v 16. až 18. století, Přerov 1978, s. 81.

¹⁸¹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 107.

¹⁸² NA Praha, ŘPi, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 109.

¹⁸³ Kubíček, A.: Piaristé a jejich školy. In První zpráva c. . ústavu pro vzdělávání učitelů v Kroměříži za dobu od škol. roku. 1881/82 do škol. roku 1905/1906, s. 52.

V zimě se ve čtvrtek neučilo, pouze pokud nebyl svátek v úterý nebo pátek. V létě pak, pokud připadl svátek na pátek, se rušilo vyučování ve středu. Pokud bylo sváteční úterý, zůstával volný čtvrtek.¹⁸⁴

Přirozenou součástí školního roku byly různé církevní svátky. V pamětní knize jsou zápisy o slavení svátků jedny z nejčastějších. Většinou nás informují, v kolik hodin se v městě konaly mše a kdo je sloužil (většinou to byl superior nebo jiný piarista, berounský děkan a kaplan děkanského kostela). O účasti žáků se obvykle nemluví, ale je velmi pravděpodobné, že jejich přítomnost byla samozřejmá a ve výuce se s ní počítalo, i když se vyučování rušilo pouze na výše uvedené svátky. Školní rok nebyl rytmizován jen svátky církevními, ale také, zvláště v pozdějších letech, výročími a důležitými událostmi v panovnické rodině. Například 19. 11. 1855 se v den jmenin císařovny Alžběty konala slavnostní mše, kde školní mládež s ředitelem a učiteli zbožně zpívala „Te Deum laudamus“.¹⁸⁵

Do přirozeného běhu školního roku zasahovaly nejen periodicky se opakující akce, ale samozřejmě také události výjimečné. Díky šťastné poloze rezidence na předměstí se škole vyhnul požár (1810), ale dokonce i povodeň (1824), proto asi jedinou přírodní pohromou bylo zasažení budovy bleskem 29. 7. 1853.¹⁸⁶ Podobnou událostí bylo také ubytování vojsk. Například v listopadu roku 1778 byli v Berouně ubytováni muži callenberského pěšího pluku, jejichž šest koní bylo umístěno do stáje rezidence a piaristé měli s nimi, ale hlavně jejich majiteli, samé mrzutosti, například musela být opravena okénka ve stáji.¹⁸⁷

K významným událostem města i školy patřilo i například již zmíněné vítání císaře Františka I. nebo znovuvysvěcení zábranského kostela 3. 5. 1812, ze kterého byl předtím na přechodnou dobu vytvořen vojenský sklad potravin. Školní mládež se účastnila nejen vítání, ale také pohřbů významných osobností, jako příklad můžeme uvést pohřeb zakladatelky piaristické rezidence Ludmily Rudolfové v roce 1783 nebo několikrát zmiňovaného berounského děkana J. A. Seydla v roce 1837 a samozřejmě několika piaristů, kteří zde při svém působení zemřeli.

---

¹⁸⁴Kubiček, A.: Piaristé a jejich školy. In. První zpráva c. k. ústavu pro vzdělávání učitelů v Kroměříži za dobu od škol. roku. 1881/82 do škol. roku 1905/1906, s. 47, 52.

¹⁸⁵ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 487.

¹⁸⁶ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 480.

¹⁸⁷ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s., s. 99.

Velkou úlohu měla na piaristických školách hudba. Již při vstupu do noviciátu byli upřednostňováni hudebníci, kterým bylo dokonce v noviciátu dovolováno se místo předepsané fyzické práce věnovat hudbě. Piaristické hudební semináře mívaly špičkovou úroveň. Přesto musel Miloslav Richter, který zkoumal hudební aktivity berounských piaristů, konstatovat, že *nebyly nalezeny důkazy o tom, že by se berounští piaristé výrazně věnovali hudbě*.¹⁸⁸ Piaristé si obvykle vychovávali zpěváky především pro sborový zpěv při bohoslužbách, nejinak tomu bylo zřejmě také v Berouně, i když zápisy v pamětní knize jsou příliš obecné, abychom si z nich mohli udělat nějakou přesnou představu. Jeden z nejkonkrétnějších zápisů je ze 6. listopadu 1806, kdy se píše, že byla P. superiorem sloužena zpívaná mše, při níž zpívalo 28 preparandistů s profesorem klerikem Salesiem Tuscherem, 7 principistů s profesorem klerikem Felixem Rohnem, 7 gramatiků a všichni syntaktisté s P. profesorem Florianem Chitilem.¹⁸⁹ Jinak se obvykle pouze poznamenává, že „zazněl zpěv“, „zbožně zapěli Te Deum“ atd. Co se týká hudebního doprovodu při bohoslužbách, byla již ve smlouvě z roku 1773 o používání zábranského kostela zakotvena dohoda, že o nedělích a svátcích bude piaristům k bohoslužbám poskytován sbor a orchestr z děkanského kostela. Toto ustanovení ale v praxi nebylo využíváno, zpěváci přicházeli do kostela P. Marie pouze na pohřby. Podle dopisu z roku 1842 dokonce piaristé sloužili pouze tiché mše, kdy věřící zpívají mešní písně bez varhan, protože byl piaristům odepřen klíč od kůru. Figurální mše nemohli být prováděny, protože při zábranském kostele nebyl žádný chorus musicorum a hudebníky z děkanského kostela nemá kdo platit.¹⁹⁰

Berounští piaristé se příležitostně věnovali také hudebnímu vyučování, jak dokládá vzpomínka děkana J. A. Seydla, který se učil hrát na housle u berounského piaristy Gratiána Svobody a jeho umění si velmi chválil. Od roku 1825 však většinu hudebního vyučování převzala hudební škola.¹⁹¹

¹⁸⁸ Richter, M.: Piaristé v Berouně. Strojopis uložený v SOKA Beroun, sig. XXII-603, s. 14.

¹⁸⁹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 271.

¹⁹⁰ Richter, M.: Piaristé v Berouně. Strojopis uložený SOKA Beroun, sig. XXII-603, s. 14.

¹⁹¹ Richter, M.: Piaristé v Berouně. Strojopis uložený SOKA Beroun, sig. XXII-603, s. 16.

Co však berounští obyvatelé v souvislosti s piaristickou školou už nepoznali, bylo školní divadlo, a to ani v letech, kdy se vyučovalo v gymnaziálních třídách. Kromě několika zmínek v piaristické kronice o konání školní akademie, kde si pisatel všímá účasti berounské a okolní honorace, nenalézáme žádné stopy veřejného vystupování žáků a studentů berounské školy. Školní představení, která byla původně nedílnou a povinnou součástí výuky a výchovy, začínají být totiž již v první polovině 18. století částečně omezována. Tato nařízení měla zřejmě odstranit nešvar, jakým bylo nacvičování různých her na úkor výuky. Od poloviny 18. století pak dochází k útlumu divadelní činnosti, částečně i pod vlivem osvícenského utilitarismu, který pokládal školní divadlo za zastaralé a brzdící výuku. V roce 1764 a opakovaně v roce 1769 bylo dokonce státními úřady zakázáno. Na to reagovala také provinciální kapitula a deklamace a akademie byly přesunuty z divadelních sálů do tříd či jiných vhodných prostorů, byly bez divadelních kostýmů, hlaholu trub a jiných hudebních nástrojů. Definitivní konec veřejnému vystupování učinila školská reforma Marie Terezie. Místo něho byly od roku 1775 na návrh piaristy P. Gratiana Marxe a s. Barbara zavedeny veřejné zkoušky.¹⁹²

Berounská škola vzniká až v době, kdy jsou už prvky barokního života postupně vytlačovány. Jejich doznívání můžeme vidět také v tom, že se zachovala rukopisná sbírka divadelních her a deklamací prvního superiora piaristické rezidence, nemůžeme však určit, kdy a kde byly provozovány.

Piaristé měli ve své rezidenci divadelní sál, který pronajímali. Účinkovali zde především berounští ochotníci a žáci hudební školy. Vlastní divadelní aktivity berounských piaristů nemůžeme bohužel doložit.

---

¹⁹² Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950, s. 137.

Náplň výuky

O učební náplni a rozdělení tříd v prvním roce existence školy si můžeme udělat představu z letáku, který byl vlepen do pamětní knihy piaristické rezidence. Zde je škola označena jako *Die Frommen Schulen zu Beraun* a třídy řadovými číslovkami, na rozdíl od školní matriky, kde se zachovávají tradiční názvy tříd *legentes, scribentes a arithmetistae*.

V první třídě bylo 40 chlapců od 6 do 9 let. Učili se německou abecedu. Z katechismu se dověděli o cíli a konci člověka a také, co je nutné, aby každý křesťan věděl. Z mravouky byli poučeni o všeobecných povinnostech křesťanského dítěte.

Druhou třídu navštěvovalo 40 žáků od 7 do 12 let. I zde se kladl důraz na křesťanskou výchovu. Témata, která probírali, jsou: o víře, o nejsvětější Trojici, o naději, o modlitbě Otce a Pána našeho, o pozdravení andělském, o lásce. Dále pokračovali ve výuce čtení a psaní. Byli také poučeni o světě a jeho hlavních částech. Z biblické dějeprawy se hovořilo o stvoření světa, o potopě a měli dojít až k egyptskému zajetí.

Třetí třídu navštěvovalo v roce 1774 25 chlapců ve věku od 10 do 14 let. Žáci třetí třídy se učili překládat z němčiny do češtiny a naopak. V latině se učili písmena, slabiky, slova a posléze správně číst. Z počtů se učili například sčítání, odčítání, dělení, krácení, úměru apod.¹⁹³

Hodinovou dotaci nám může přiblížit týdenní rozvrh učiva (*Eintheilung der Lehrgegenständen in jeder Woche ist gelehret worden durch Stunden*) za zimní pololetí, jehož opis je připojen k roku 1780. Zřejmě jde o rozvrh třetí, tedy aritmetické třídy. Vyučovaly se následující předměty: náboženství z prvního dílu čítanky (4 hodiny), biblická dějeprava (2 hodiny), obsah třetí části druhého dílu čítanky (2 hodiny), čtení v latině a příprava k latinské řeči (4 hodiny), krasopis (3 hodiny), psaní podle diktátu (2 hodiny), počty (4 hodiny) a pravopis (4 hodiny), celkově tedy 25 hodin. K tomu se připojoval výklad evangelia, který žáci poslouchali v neděli a ve svátek při mši a o němž se ještě dvě hodiny odpoledne

¹⁹³ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 58a,b.

učili. Poslední poznámka v rozvrhu se týká zkoušek. Při nich žáci předvedli svoje písmo, starší žáci navíc psali podle diktátu a řešili aritmetické úlohy.¹⁹⁴

V novém pololetí zůstaly náboženství opět 4 hodiny, psaní podle diktátu 2 hodiny, ale krasopis se žáci učili 4 hodiny, dále se cvičili v latinském čtení (2 hodiny), probírala se čtvrtá část druhého dílu nauky o hospodářství (3 hodiny), přímá a nepřímá úměra (5 hodin) a latina (5 hodin), celkem tedy opět 25 hodin. Výklad evangelia zůstal stejný.

Vysvědčení dětí, které ve 30. letech 19. století absolvovaly třetí třídu berounské hlavní školy, nám umožňuje porovnat skladbu učiva po změně statusu školy. Jsou zde shodně uvedeny předměty: náboženství, biblická dějprava a evangelium, dále je tu čítanka pro třetí třídu hlavní školy, čtení německých a latinských, tištěných i psaných textů, počítání v knihách, úměra, krasopis německý (běžné a kancelářské písmo) a latinský, pravopis a psaní podle diktátu, německá mluvnice, výslovnost, nauka o písemnostech, čtení latinských slov a jejich psaní podle diktátu.¹⁹⁵ Vidíme tedy, že se vyučované předměty příliš neliší, chybí tu pouze nauka o hospodářství a je posílena výuka němčiny, podrobněji asi nemůžeme soudit, protože neznáme obsah učiva a názvy předmětů mohou zavádět. Na vysvědčení z 50. let již vidíme výraznější změny, to však piaristé vedli čtvrtou třídu. Stále se vyučuje náboženství s biblickou dějpravou a evangeliem, němčina, a to čtení, mluvnice, pravopis a písemné a ústní vyjadřování, ale již mizí latina, zato se objevuje čeština, dále se vyučovaly počty a rýsování. Vysvědčení Eduarda Brabce z roku 1866 je na rozdíl od předchozích psáno česky, předměty zůstávají stejné, jen poměr němčiny a češtiny je obrácený.¹⁹⁶

---

¹⁹⁴ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 108.

¹⁹⁵ SOKA Beroun, AMBe, Sběrka vysvědčení.

¹⁹⁶ SOKA Beroun, AMBe, Sběrka vysvědčení.

Stav berounské školy

28. března roku 1870 adresovali učitelé berounské školy a její ředitel, jímž byl v té době stále ještě poslední berounský superior Erasmus Kahánek, zastupitelstvu královského města Berouna pamětní spis, který byl esteticky zabalenou žádostí o zlepšení stavu berounského školství. I když v tomto roce piaristé již v Berouně nevyučovali, odrážejí se zde poměry a potřeby školy, kde do té doby působili. Mimo jiné se zde píše, že celá škola má dohromady 28 pomůcek, i když *škola bez pomůcek podobá se dnu beze slunce, stromu bez květu a květu bez vůně* (soupis pomůcek viz příloha). V úpravách školy žádají zakrytí dvorku skleněnou střechou, *aby zhoubný průvan odstraněn byl*, což zastupitelstvo schválilo již před třemi roky, dále žádají pořízení řádných školních lavic pro nižší oddělení první třídy, neboť její žáčkové musí mít knihu položenou na kolenou, nemohou se učit kreslit, a tím dostat dobrý základ pro pozdější psaní. Dále požadují pořízení záclon do tříd, které mají okna na západ, aby ostré slunce neničilo žákovský zrak a zmírnila se letní vedra. K prospěchu výchovy mládeže by také přispělo, kdyby se školní světnice vymyly častěji než jednou za rok a také jinde se ve škole udržovala čistota.

Kromě obecných potřeb berounského školství, ke kterým patřilo zřízení dívčí školy nebo opatrovny, učitelé také žádají, aby policie dohlédla na chování mládeže na veřejnosti *a tím aby se často bezuzdné si počínání její odstraněno bylo*. Dnes je poměrně zajímavé porovnat, co bylo v té době považováno za bezuzdné počínání. *Podivný dojem vnucuje se zavítavšímu sem cizinci, vidí-li v zimě v ulicích i na náměstí to množství klouzaček; spatří-li v létě u veřejných cest mládež se koupati; potká-li učedníky s doutníkem v ústech po ulici si vykračující; zastihne-li je nedělní doby za městem v karty hrající aneb vidí-li školní děti na místo školy po ulicích se procházející.*¹⁹⁷ Jak je vidět, každá doba má své starosti.

---

¹⁹⁷ SOKA Beroun, AMBe, varia.

Příjmy a výdaje piaristické rezidence

Příjmy berounské rezidence můžeme sledovat po celou dobu jejího působení. A není divu, neboť finanční otázky byly ústředním problémem jejího fungování. O hmotném zajištění piaristické školy již bylo částečně pojednáno v minulých kapitolách, tady se na ně podíváme podrobněji.

Hlavní příjmy piaristické rezidence plynuly z nadace Ludmily Rudolfové, kterou z největší části tvořily úroky z hypoték uvalených na bývalé nemovitosti zakladatelky. Roční úrok byl spočítán na 137 zlatých a 17 krejcarů.¹⁹⁸ Dalším platem nadace byly 2% úroky z půjček, které fundátorka poskytla benediktinům u sv. Mikuláše v Praze a piaristům na Novém Městě pražském, celkem 50 zlatých. Na výživu piaristů se zavázal magistrát, který vyplácel z várečné kasy a z městského důchodu 80 zlatých v hotovosti, dále 10 sudů piva v ceně 80 zlatých, 12 vídeňských sáhů měkkého dřeva za 15 zlatých, 36 krejcarů a 30 otýpek za 12 zlatých.¹⁹⁹ Další příjem, který si piaristé zajišťovali prodejem zeleniny a sena ze své zahrady, byl zanedbatelný a pohyboval se v řádu několika zlatých ročně.²⁰⁰ Zahrada měla zřejmě pokrývat především vlastní spotřebu. Teoreticky tak měli berounští piaristé dostávat ročně 267 zlatých a 17 krejcarů v hotovosti a 107 zlatých a 36 krejcarů v naturáliích. Z tohoto obnosu pak měli hradit stravu a oblečení přítomných členů řádu a mzdu služebnictva,²⁰¹ dále vyplácet zakladatelce roční příspěvek²⁰² až do její smrti a pořizovat a udržovat vnitřní zařízení rezidence. Základní vybavení ovšem dostali darem od zbožných berounských obyvatel, sama zakladatelka věnovala 42 zlatých na postel pro pány pátery.²⁰³ A samozřejmě do toho musíme započítat také daně a městské dávky.

Ovšem šedá je teorie a zelený strom života. Platební morálka držitelů nemovitostí zatížených úrokem postupně upadala. Tato situace vznikla částečně prodejem velké části nadačních pozemků v období 1800–1820 méně movitým

¹⁹⁸ SOKA Beroun, AmBe, regulovaný magistrát, inv. č. 67, radní protokol 1775–1777, fol. 42.

¹⁹⁹ SOKA Beroun, AmBe, regulovaný magistrát, inv. č. 67, radní protokol 1775–1777, fol. 6–7.

²⁰⁰ SOA Praha, Krajský úřad Beroun, sig. 78/21, kart. č. 48, superior Modestus Bělina uvádí, že k rezidenci patří dolejší zahrada o rozloze 304 sáhů a 1070 sáhů bývalé vinice.

²⁰¹ V roce 1827 dostávala kuchařka ročně 50 zlatých. SOA Praha, Krajský úřad Beroun, sig. 78/21, kart. č. 48.

²⁰² Piaristé platili L. Rudolfové pololetně 90 zlatých.

²⁰³ SOKA Beroun, Piaristická rezidence, inv. č. 2, De erectione..., s. 21.

měšťanům, částečně inflací rakouské měny způsobenou napoleonskými válkami a také finanční patent z roku 1811, který si piaristé ze samého šoku dokonce opsali do své kroniky, pocuchal finance nejen jim.

Zajímavé je, že při jednáních ohledně založení rezidence nikoho nenapadlo řešit, z jakého fondu se budou hradit případné stavební opravy a úpravy budovy rezidence. Menší položky za blíže nespecifikované opravy v rezidenci nacházíme v městských účtech (např. v roce 1808 bylo za tímto účelem dáno superiorovi 20 kůlů,²⁰⁴ v roce 1811 to bylo 16 zlatých 40 krejcarů²⁰⁵), ale rozsáhlejší opravy město neplatilo.

Když došel superior k názoru, že oprava budovy je nezbytná, spustil byrokratický postup, který připomíná mexickou vlnu. Nejdříve se obrátil s žádostí na berounský magistrát, ten postoupil žádost krajskému úřadu. Krajský úřad předával podkomořskému úřadu již svazeček spisů, neboť každý oslovený subjekt připojil své vyjádření. Podkomořský úřad sestavil komisi, ve které se sešli zástupci všech jmenovaných úřadů včetně superiora. Komise prohlédla budovu a stanovila výši nákladů na opravu a začala hledat, kdo by to mohl zaplatit. Zjišťovala příjmy rezidence, stav různých nadací apod. Podle tohoto scénáře se postupovalo, jak naznačují dochované protokoly, v letech 1825, 1827 a 1844.²⁰⁶ Protokol z roku 1803 se sice nezachoval, ale z korespondence tento postup vysvítá.

Díky tomuto pečlivému komisionálnímu šetření se dovídáme o změnách, které se děly s nadačním jměním. Po jisté dohodě s magistrátem, jejíž znění neznáme, dostávali piaristé od roku 1786 jen 40 zlatých z várečné pokladny a 10 sáhů dřeva, ale cena piva byla zvýšena na 10 zlatých a 20 krejcarů za sud.²⁰⁷

Závěry stavebních komisí byly téměř vždy totožné. Komisaři chvíli koketovali s myšlenkou použít tzv. sichrovskou nadaci, která po zániku latinských škol přestala plnit své poslání, ale komplikace provázející změnu účelu nadace je vždy odradily, takže se nakonec všechny výdaje platily z církevního fondu. Pátrání po možných finančních zdrojích někdy obsahovalo značnou dávku byrokratické

²⁰⁴ SOKA Beroun, AmBe, regulovaný magistrát, kart. č. 75.

²⁰⁵ SOKA Beroun, AmBe, regulovaný magistrát, kart. č. 77.

²⁰⁶ SOA Praha, Krajský úřad Beroun, sig. 78/21, kart. č. 48.

²⁰⁷ SOKA Beroun, AmBe, regulovaný magistrát, sig. III/39, kart. č. 64.

absurdity. V roce 1829 byl učiněn pokus o přesunutí peněz z obligací manželů Weinerových na opravu rezidence. Krajský úřad nejdříve poslal berounskému magistrátu přípis, ve kterém mu napůl radí a napůl nařizuje, jak má žádost o převod peněz koncipovat, jaký typ kolkovaného papíru použít, aby pak mohl podle tohoto postupu sestavenou a zaslanoou žádost zamítnout.²⁰⁸

Nedostatek archivních materiálů účetní povahy z prvních desetiletí existence rezidence nám neumožňuje sledovat, jak piaristé se svými penězi hospodařili. První dochovaný výkaz vydání je z roku 1826. Superior Gilbertus Galusek shrnul výdaje do pěti položek: jídlo, oblečení, léky, kostel a rozličná vydání k domu a plat kuchařce. V tomto roce nejenže piaristé neměli žádné dluhy, ale dokonce z přebytků přispívali na dobročinnost. Za rok 1826 celkem utratili 742 zlatých a 40 krejcarů.²⁰⁹

Pro závěrečné období existence piaristické rezidence v Berouně se dochovala kniha příjmů a vydání z let 1838–1869.²¹⁰ V jejích záznamech můžeme sledovat odraz každodenního chodu rezidence. Vyúčtování se provádělo každý měsíc a jeho správnost potvrzovali svým podpisem oba zdejší piaristé. Pokud zde pobýval superior sám, podepisoval účty také magistrátní účetní revizor.

Největší výdaje tvořily nákupy jídla. Vedle běžných potravin, jako je hovězí, vepřové a telecí maso, máslo, mléko, chleba a cukr, najdeme také položky za kávu, v zimě za citrony a u příležitosti svátků a koledy také za rozinky, mandle, jedlé kaštiny, perník a čokoládu. O vzhled pánů piaristů pečoval holič, který docházel pravidelně do rezidence a byl vyplácen po třech měsících. Kupodivu nenacházíme žádný záznam o platbách za lékaře, přestože se občas objevují výdaje za léky a lékárníka, jenž zřejmě stanovil diagnózu a určil způsob léčby dostatečně uspokojivým způsobem. Domácí práce v domě byly svěřeny kuchařce, které byla čtvrtletně vyplácena mzda. Podle pravidelných plateb mlynáři můžeme soudit, že piaristé měli mouku z vlastního obilí. S oblečením si piaristé žádné velké starosti nedělali, chodili stále v řádovém oděvu a v účetním oddělení „Bekleidungsausgaben“ nacházíme pouze položky za prací prostředky a jen vzácně se požadovaly opravy oděvů.

²⁰⁸ SOKA Beroun, AmBe, regulovaný magistrát, sig. V/13-1829, kart. č. 115.

²⁰⁹ SOA Praha, Krajský úřad Beroun, sig. 78/21, kart. č. 48.

²¹⁰ NA Praha, ŘPi, inv. č. 453. Příjmy a vydání 1836–1870.

Do pojmu rozličná vydání se vešlo neuvěřitelně široké spektrum věcí od různého nářadí a materiálu na drobné opravy v domě (např. v září 1853 to byl drát, hřebíky a kladivo za 9 zlatých a 18 krejcarů) až po například plácačku na mouchy za 2 krejcarů v roce 1851 a vazbu matriky a knihy dekretů hlavní školy v roce 1853. Pravidelně jsou do této položky zahrnuty dary pocestným a chudým a také poštovné.

Superioři piaristické rezidence

Za téměř sto let piaristické rezidence v Berouně se ve funkci superiora vystříдалo 14 otců. Prvním superiorem berounské piaristické rezidence byl Joannes Damascenus Kapoun a Beata Vigrine Maria, rychnovský rodák, muž velmi vzdělaný i literárně činný. Josef Dismas, jak znělo jeho světské jméno, se narodil 30. března 1732 a ve svých 17 letech vstoupil do piaristického řádu. Za 59 let svého působení v řádu vystřídal několik kolejí i funkcí a při svém učitelském působení obsáhl školy od obecných až po teologii. Většinu svého řádového života prožil v Litomyšli, kde vyučoval poezii a rétoriku (1759, 1760), filozofii (1766) a teologii (1769–1770) a zde také působil jako prefekt školy (1771), vicerektor (1772), rektor (1778–1781), zповědník (1782–1783) a v Litomyšli také 21. dubna 1806 zemřel. Kromě Litomyšle a Berouna působil například také v Ostrově nad Ohří (profesorem filozofie 1761–1762, 1764), ve svém rodném Rychnově nad Kněžnou (rektor 1775–78; vicerektor 1793–1794; 1803), Praze (rektor 1781–84), Českých Budějovicích (rektor a profesor na gymnáziu (1785), Benešově (1786–1792, 1795), kromě toho pracoval jako správce (1784) a pomocník správce (1788–1790) v Předboři, dokonce zastával funkci konzultora provincie. P. Kapoun po sobě zanechal mimo jiné sbírku divadelních her a deklamací a sbírku kázání. Tři jeho kázání jsou napsána česky, z nichž kázání *O chválách vévodkyně Ludmily, české mučednice* bylo předneseno 19. října 1773 na Tetíně u Berouna. Jako milovník českého jazyka sestavil českou mluvnici, která však nebyla povolena k vydání a dnes je nezvěstná.²¹¹

---

²¹¹ Tříška, J.: Kázání a rétorika litomyšlských piaristů. In: Litomyšl. Duchovní tvář českého města. Litomyšl 1994, s. 103–105; Viñas, T.: Index Bio-bibliographic CC. RR. PP. Matris Dei Scholarum Piařum III., Romae 1911, s. 288; Horányi, A.: Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri II.

První berounský superior setrval ve svém úřadě dva roky, jeho nástupci zde trávili různě dlouhou dobu, od jednoho roku po dlouhých 18 let posledního superiora Erazma Kahánka. Hned druhý představený berounského řádového domu Adrianus Machan a Navit. B. V. Mariae zde strávil 7 let. Narodil 13. 10. 1730 v Ústí nad Orlicí, do řádu vstoupil 15. října 1750. Během svého 54 letého působení v piaristickém řádu mj. vyučoval latinu v noviciátu v Lipníku, kde byl i školním prefektem, a působil jako rektor v Bruntále, kde zemřel 11. srpna 1804 na snět'.²¹²

Nejkratší dobu požíval titul superiora berounské rezidence Paulinus Petrovitz a S. Josepho, který se narodil 10. 3. 1737 v Pelhřimově, do řádu vstoupil 21. 10. 1753. Dlouhá léta vyučoval v gramatikálních a humanitních třídách, později byl školním prefektem a rektorem koleje v Mostě. V roce 1784 přichází jako superior do Berouna, ale už 10. října 1784 zde umírá ve věku 48 let.²¹³

Většina berounských superiorů byla po různě dlouhé době odvolána k povinnostem v jiném řádovém domě, čtyři superioři v Berouně zemřeli, ojedinělý je však odchod P. Althanasia Spurného, který dříve vyučoval na Vojenské tereziánské akademii ve Vídeňském Novém Městě. Ten v roce 1802 podal žádost o uvolnění z řádu, bylo mu v ní vyhověno, a tak byl 20. ledna 1804 přidělen jako světský duchovní do Žebráka.²¹⁴

Kulturní šok možná při svém příchodu do Berouna prožíval Bernardus Berka (rezidenci vedl v letech 1827–1831), který před příchodem do našeho maloměsta dlouhá léta působil ve Vídni na Tereziánské akademii jako ekonom domu a „inspector culinae“ (před 1814–21), prefekt filozofických (1824) a právnických (1825) studií, v letech 1822–1825 zastával úřad agenta provincie a provisor (1822–1823)²¹⁵. Ihned se však energicky pustil do práce, dokonce se pokoušel získat prostředky z nedostupné sichrovské nadace, což mu bylo vyššími místy zakázáno.

Budae 1809, s. 179; Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Memoria Eorum quos vere Fratres... (1798–1830), Reg. Rel. 41, No 463.

²¹² Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Memoria Eorum quos vere Fratres... (1780–1797), Reg. Rel. 40, No 31.

²¹³ Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Memoria Eorum quos vere Fratres... (1798–1830), Reg. Rel. 41.

²¹⁴ NA Praha, ŘPi, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 252, 253.

²¹⁵ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1814–1825.

Druhé nejdelší funkční období ze všech berounských superiorů zastával Kornelius Bělecký. Narodil se 9. prosince v Chrudimi, do řádu vstoupil 1797. Během noviciátu a následujících studií vyučoval na elementárních školách v Lipníku nad Bečvou (1798) a Bílé Vodě (1799) a v nižších třídách gymnázia v Litomyšli (1800), Moravské Třebové (1801) a Kroměříži (1802). Po skončení studií a po ročních působeních na normálních školách v Praze (1803) a Moravské Třebové (1804) zakotvil na 7 let v bělovodské koleji, kde vyučoval na nižším i vyšším gymnáziu především matematiku a fyziku. Stejně předměty přednášel také rok na filozofickému ústavu v Mikulově, ale pak se zase vrátil do Bílé Vody, kde se chopil funkcí rektora, prefekta gymnázia, ředitele normální školy, profesora filozofie a kromě toho také faráře. Jeho mnohostranné působení se v následujících letech ještě rozšířilo, protože navíc vzdělával kleriky postupně v teologii, církevních dějinách a filologii. V roce 1819 byl přeložen do Kroměříže, která se stala jeho domovem na 9 let. P. Bělecký se zde mimo povinnosti náležející mu jako rektorovi, prefektovi gymnázia (v letech 1822–23 vicedirektorem), řediteli školy a později také katechetovi stačil věnovat ještě mimořádným aktivitám jako arcibiskupský knihovník. Po ročních pobytech v kolejích v Mladé Boleslavi (1828, rektor) a Třebové (1828, profesor ve vyšších třídách gymnázia), působil dva roky jako prefekt sekce filozofie a práv na Tereziánské akademii ve Vídni. V roce 1832 přesídlil do Berouna, kde jako superior a ředitel školy zůstal až do roku 1851. Jediným přerušením bylo roční přesídlení do filozofického ústavu v Mikulově. V roce 1851 onemocněl a odešel do Moravské Třebové, kde byl až do své smrti 8. září 1853.²¹⁶

Kornelius Bělecký byl pravým českým vlastencem, v tomto postoji byl podporován jiným českým vlastencem, který s ním společně v rezidenci celkem tři roky pobýval, Justinem Michlem, který ho také inspiroval k členství ve Společnosti Vlasteneckého muzea v Praze. 1. července 1837 poslal z Berouna muzejnímu výboru dopis, v němž ho seznamuje s pohnutkami, kterého nakonec k členství v společnosti vedly: *Jsa Čech, ale nebyv nikdy v máteřském jazyku cvičen, ničím*

---

²¹⁶ NA Praha, ŘPi, inv. č. 53, *Historiae defunctorum 1841–1853*, fol. 42; NA Praha, ŘPi, inv. č. 57, *Liber officiorum provinciae Bohemiae 1787–1818*, fol. 33.

*dotud, leč by budoucnost příznivější byla, vlasti a vlastencům jsem neposloužil, co by jejich vzdělání přispívati mohlo. Nemoha to nyní v letitějším věku mém více nahraditi, chci aspoň na jiný způsob k vydávání, rozmnožení a rozšíření dobrých českých knih dle možnosti pomahati. Seznáv, jaký užitek poskytuje toto národní museum, jak sbírkami starožitností českých a všech znamenitých věcí, tak i ohledem na vzdělání řeči a literatury české, láskou k vlasti a pravé národní osvětě zbožně pohnut jsem byl každoročně přispívati a v oumyslu mám, i příspěvky jiných osob sbírati a na oltář přemilé naší země klásti.*²¹⁷ S Justinem Michlem ho také spojovalo členství ve společnosti Dědictví Jana Nepomuckého, které se zabývalo vydáváním náboženské literatury.

Věnoval se také matematice, kromě toho byl znalcem západoevropských jazyků, ale také polštiny a ruštiny, z níž v roce 1837 přeložil povídku pro děti „Otče náš“. Inspirován ruchem revolučního roku 1848 se pokusil na berounské škole zavést češtinu jako vyučovací jazyk a za to si vysloužil obvinění z porušení vyučovacího řádu. Jeho přátelství s Karlem Havlíčkem Borovským mu situaci nijak neusnadnilo.²¹⁸

Superiorioři Gilbertus Galusek a Cyrillus Košťál působili v Berouně pouze 1 rok, ničím významným se nezapsali ani do dějin řádu, ani do obecně lidských dějin, ovšem jejich curriculum vitae je naprosto typické pro většinu členů řádu.

Gilbertus Galusek vstoupil do řádu 26. 10. 1806 a jako novic vyučoval ve 2. třídě normální školy ve Staré Vodě. Jako student filozofie a teologie vyučoval historii a geografii v Moravské Třebové a v Rychnově nad Kněžnou. Od roku 1810 vyučoval v Berouně, první dva roky privátně latinu, další dva roky ve 3. třídě normální školy. V letech 1814–1818 působil na gymnáziu v Kadani, postupně jako profesor historie, geografie, latiny, řečtiny a náboženství, revizor účtů a ceremoniář. Jeden rok (1819) vyučoval na Tereziánské akademii v infimě a také český jazyk. V letech 1820–1822 vyučoval v noviciátu v Lipníku nad Bečvou kaligrafii a později také latinu. Léta 1823–1825 pak strávil ve Strážnici, kde působil na gymnáziu a první rok také pečoval o duše strážnických farníků. V květnu 1825 pak opět přišel

²¹⁷ Hanuš, J.: Národní muzeum a naše obrození K stoletému jubileu založení muzea. Praha 1923, s. 149.

²¹⁸ Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950, s. 253.

do Berouna, tentokrát jako superior rezidence místo Blasia Paukerta, který zde 25. 6. zemřel. V roce 1827 je P. Gilbertus sice stále superiorem, ale tentokrát v Kyjově, kde zůstal třináct let jako superior, ředitel a katecheta normální školy. Posledním místem jeho působení byl Brandýs nad Labem, kde stejné funkce zastával od roku 1840 až do své smrti. Zemřel 30. 4. 1845 na tyfus ve věku 58 let.²¹⁹

Cyrillus Košťál se narodil 16. října 1886 v Litomyšli, do řádu vstoupil v roce 1804. Po skončení noviciátu vyučoval jako student filozofie v normálních školách ve Strážnici a Mikulově a jako student teologie, matematiky a náboženství v Rychnově a Mladé Boleslavi. Po ročních pobytech v Novém Boru a Brandýse zakotvil na dva roky v Berouně jako učitel ve 3. třídě a ceremoniář, později dělal revizora účtů. Odtud odešel do Ostrova nad Ohří jako profesor v gramatice a profesor řečtiny. Mezi léty 1817–1836 vyučoval v nižších třídách gymnázia v různých kolejích: v Praze (1817–1818, prof. historie a geografie), Mladé Boleslavi (1819, 1824–1826, 1833–1835), Slaném (1820, 1822 a 1828–1829), Kadani (1821), Mostě (1823, kdy zároveň vyučoval řečtinu pro kleriky, 1827), Doupově (1830–1832). V roce 1836 střídá Kornelia Běleckého ve funkci superiora berounské rezidence a ředitele školy, ale již následující rok zastihuje P. Cyrilla ve Strážnici, kde se stal prefektem gymnázia, ředitelem normální školy a na jeden rok také farářem. Zde pak působil až do roku 1844, kdy přesídlil do Benešova, kde při vykonávání povinností rektora, ředitele a katechety školy a revizora účtů u něj propukla hepatitida způsobená tuberkulózou, která ho již dříve trápila a na kterou nepomohlo ani léčení v Karlových Varech. Zemřel v Benešově 6. 10. 1851 ve věku 65 let.²²⁰

Posledním a také nejdéle sloužícím berounským superiorem byl Erasmus Kahánek, který strávil v berounské škole 18 let. Narodil se 2. února 1796 v Příboře a ve svých 17 letech byl oblečen do řádového roucha piaristů. Po absolvování noviciátu následovala filologická, filozofická a teologická studia, během nichž vyučoval v kolejích v Příboře (1815), Kyjově (1816), Mikulově (1817), Litomyšli

²¹⁹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 53, *Historiae defunctorum 1841–1853*, fol. 14–16; NA Praha, ŘPi, inv. č. 57, *Liber officiorum provinciae Bohemiae 1787–1818*, fol. 18.

²²⁰ NA Praha, ŘPi, inv. č. 53, *Historiae defunctorum 1841–1853*, fol. 36; stejný nekrolog: NA Praha, ŘPi, inv. č. 54, *Historiae defunctorum 1848–1938*, fol. 7; NA Praha, ŘPi, inv. č. 57, *Liber officiorum provinciae Bohemiae 1787–1818*, fol. 90.

(1818), Kroměříži (1819), Strážnici (1820), Mladé Boleslavi (1821) a Benešově (1822). V roce 1823 se již řadí mezi patres a vyučuje na normální škole v Bruntále, kde navíc přednáší klerikům pedagogiku a metodiku. V následujících letech působí v gramatických třídách gymnázií v Hustopečích (1824), Příboře (1825–1829), Mostě (1830, 1835–1836) a Praze (1831–1834). V roce 1837 začíná vyučovat v humanitních třídách a stává se vicerektorem koleje v Mostě, a to až do roku 1844, kdy odchází do Rychnova nad Kněžnou, kde je stále profesorem v humanitních třídách a také exhortátorem. V roce 1847 se stává rektorem a katechetou normální školy ve svém rodném Příboře. V roce 1852 se dostává do Berouna, kde jako superior a ředitel hlavní školy zůstává až do úplného konce rezidence. Potom odchází do Mladé Boleslavi, kde zastává úřad vicerektora až do své smrti 13. ledna 1883 v úctyhodném věku 87 let. Od roku 1871 byl také notářem pražského arcibiskupství a v posledním roce svého života se stal navíc notářem litoměřického biskupství.²²¹

Učitelé na berounské piaristické škole

Většina piaristických učitelů podle tehdejšího zvyku stále migrovala, pouze dosažení nějaké důležitější funkce, např. rektora koleje, znamenalo možnost setrvat déle na jednom místě. Také otcové ve vyšším věku se obvykle nechávali na jednom místě (pokud již nějakou takovou funkci neměli). Neustálé střídání prostředí sice mělo učitele udržet stále v aktivitě, nenechat je z pohodlně, měli se takto setkávat se stále novými podněty a zkušenostmi, ale na druhou stranu to komplikovalo učitelskou práci, protože vyučující si museli zvykat na nové žáky a žáci na nové učitele, vznikaly problémy s kontinuitou látky a podobně. Obvykle se piarističtí profesori zdrželi na berounské škole jeden rok. Zvláště na konci 18. století bývala doba působnosti poměrně dlouhá – až čtyři roky, ovšem 8 let Bartoloměje Křepelky je naprosto výjimečných. Jak již bylo řečeno, až do začátku 19. století učili v Berouně výhradně dostudovaní a řádní profesori, potom se začal personální stav školy zhoršovat. Střídání studujících kleriků a noviců je, pokud to jde, ještě rychlejší, někdy se tu dokonce proměnili i dva za jediný rok.

²²¹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 57, Liber officiorum provinciae Bohemiae 1787–1818, fol. 21.

Budoucí piaristé se zřejmě obvykle inspirovali ke vstupu do řádu svými učiteli, neboť většina z nich se narodila v místě nebo bezprostředním okolí piaristické koleje. Do řádu obvykle vstupovali v 17 nebo 18 letech a po dvou letech skládali slavné sliby, ovšem císařský dekret ze 17. října 1770 zakázal profese noviců před 24. rokem života pod trestem 1000 zl. za první porušení zákazu a exil za druhé překročení zákazu. Vystal tak nerudovský problém, kam s novici, kteří sice dokončili noviciát, ale nedosáhli potřebného věku. Zapeklitou situaci trochu ulehčil papežský dekret z roku 1773, který povolil složení slibů v jakémkoliv řádovém domě, do kterého bude novic po skončení noviciátu poslán. Konečná praxe pak vypadala tak, že absolvent noviciátu byl dotázán, zda chce počkat na profesi, nebo se vrátit do světa. Dostal osm dní na rozmyšlenou, vykonal duchovní cvičení, a pokud se rozhodl zůstat, získal postavení klerika a pokračoval standardním způsobem ve studiu, mohl přijímat i nižší svěcení. V řádových dokumentech jsou takoví členové označováni jako „clerici non professi“.²²² Tito klerici ovšem poměrně často z řádu odcházeli, nebo ještě častěji byli z řádu propouštěni. Důvody mohly být zdravotní nebo kázeňské, jak se to například stalo Colomanu Kaunovi 13. ledna 1821 při jeho působení v Berouně.²²³

K nejvýznamnějším berounským učitelům patří bezesporu Josef Václav Michl, řádovým jménem Justin a S. Josepho (na berounské hlavní škole působil v letech 1834, 1842–1843), literární historik, autor pedagogických a jazykovědných prací, propagátor slovanských literatur a slovanské vzájemnosti a nejednoznačná osobnost. Narodil se 10. září 1810 v Poličce. S piaristickým řádem se poprvé setkal na svých studiích na řádovém gymnáziu v Litomyšli a Moravské Třebové a filozofii opět v Litomyšli. Ovšem jeho situace se zkomplikovala, protože rodina Michlových po prohraném soudním sporu zchudla. S vidinou hmotného zabezpečení a zázemí pro vlasteneckou činnost vstoupil Josef Michl 1. října 1830 do piaristického řádu. Po skončení noviciátu v Lipníku dokončil filozofii v Litomyšli (1832) a začal studovat teologii v Českých Budějovicích, během následujícího studia vyučoval v Berouně a v Praze (1835–1838) a soukromě se zabýval českou literaturou a cizími

²²² Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950, s. 199.

²²³ NA Praha, ŘPí, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 335.

jazyky. V roce 1834 složil řádové sliby a 1841 byl vysvěcen na kněze. V roce 1835 získal oprávnění vyučovat český jazyk a literaturu na reálných školách. Po vystudování učil na hlavních školách ve Slaném (1839, 1844), Českých Budějovicích (1840–1841, 1848), Berouně, Rychnově nad Kněžnou (1845, 1849), Mikulově (1847) a Staré Vodě (1850). V roce 1846 onemocněl a byl poslán na zotavenou k rodičům.

V té době ovšem prožíval silnou osobní krizi, kterou způsobila nespokojenost s řádovým životem, odtrženost od kulturního a vlasteneckého centra a touha oženit se. Svou situaci se rozhodl řešit v roce 1845 přestupem na evangelickou víru, ale jeho snaha usadit se jako evangelický pastor v Uhrách vyšla naprázdno. Podle rakouských zákonů nebyl Michlův přestup na jinou víru platný, takže mohl dál až do roku 1850 působit jako piaristický učitel. V tomto roce odchází z řádu, usazuje se v Březinách u Poličky, kde se mu však nedaří hmotně se zajistit. Nový pokus o přestup na evangelickou víru byl i se žádostí o povolení k sňatku zamítnut a v roce 1851 byl Michl exkomunikován. Nezáviděníhodná hmotná situace umocňovaná tím, že Michl měl ze dvou neoficiálních svazků čtyři děti, ho přiměla k žádostem adresovaným piaristickému řádu o přiznání učitelského důchodu (1853), a dokonce o znovupřijetí do řádu (1860–1861). Finanční situaci se mu nepodařilo vyřešit až do konce života, zemřel 19. 9. 1862 na tuberkulózu.

Jeho nejvýznamnějším dílem je „Ouplný literární létopis, čili Obraz slovesnosti Slovanův v nářečí českého v Čechách, na Moravě a v Uhřích“, koncipovaný jako pokračování Jungmannovy Historie literatury české. Dále vydal několik příruček o pravopisu a také první českou srbochorvatskou učebnici a dvě učebnice matematiky. Jeho životní osudy natolik zaujaly spisovatelku Terézu Novákovou, že o něm napsala román *Drašar*.²²⁴

Zcela opačnou životní dráhu měl jiný berounský piarista. V letech 1865–1866 vyučoval v Berouně klerik Basilius Kabrhel, bylo to teprve druhé místo jeho učitelského působení, ale v řádové hierarchii to ze všech kolegů, kteří byli kdy

---

²²⁴ Lexikon české literatury Osobnosti, díla, instituce 3/I. Praha, Academia 2000, s. 252–254; Ottův slovník naučný XVII. Praha 1901, s. 248; Stránský, K. – Heidenreich, J.: Životní dílo českého buditele Josefa Václava Justína Michla, u lidu Drašara. Polička 1935; NA Praha, ŘPi, inv. č. 48, Liber officiorum provinciae Bohemiae 1819–1863, fol. 12.

poslání do Berouna, dotáhl nejdál, či spíše nejvýš a stal se provinciálem. Svůj úřad zastával v letech 1901–1920. Narodil se 20. října 1843 v Litomyšli, do řádového oděvu byl oblečen 1. října 1862. Po odchodu z noviciátu postoupil k vyšším studiím a zároveň začalo putování po hlavních školách. Vyučoval v Benešově (1864, 1868–1870), Berouně, Českých Budějovicích (1867, 1871), Lipníku nad Bečvou (1872–1873) a Rychnově nad Kněžnou (1874–1876), až v roce 1877 zakotvil v Praze, kde vyučoval do roku 1894 na národní škole. Následujícího roku se stal provisorem koleje, v roce 1899 rektorem koleje a o dva roky později k tomu navíc konzultorem provincie. 1. srpna 1901 byl zvolen provinciálem a v této funkci byl generální kapitulou třikrát potvrzen (v letech 1906, 1912 a 1919). Kromě toho se stal notářem litoměřického biskupství, pražského arcibiskupství a čestným občanem měst Bruntál a Stará Voda.²²⁵

Jako na každé škole se také na berounské piaristické vyskytovali jak učitelé dobří, tak také špatní a samozřejmě všudypřítomný šedý průměr. Nejslavnější žák berounských piaristů Josef Jungmann (1773–1847), který zde v letech 1785–1787 studoval, si na svého učitele Valentina Matouška nezachoval zrovna nejlepší vzpomínky: *Když jsem vstoupil do německé školy u piaristů v Berouně, desítiletý pacholík, uměl jsem česky čísti, psáti a počítati, zpíval na kruchtě, vrzal na housle a měl mnoho chuti k učení. Učitel byl mladý piarista, vysokého vzrostu, červeného líce, veselé tváři, nesedal na katedře, nébrž že málo žákův bylo, vždy po škole se procházel, drže v pravici rákosku loketní, jakou se vyklepávají šaty, které velmi rád užíval co prostředku nejen k mravnímu vychování, ale i co pobudky k pilnosti a napomáhání paměti, přičemž se vždy samolibě ulizoval. Neboť který z nás odříkával lekci, šťastný byl, jestli bez klovce neb švihů nějakého vyvázl. Což trudno bylo, an my na větším díle pouzí Čechové, a katechismus (jiného jsme nepoznali) pouze německý a pan učitel pouhý Němec. Já ještě dobře prošel, maje paměť čerstvou a pilnost neobyčejnou. Uměl jsem celé listy zpaměti, ač jsem z nich sotva dvě tři slova rozuměl*²²⁶ Přesto však vztah J. Jungmanna k piaristům nemohl být jen negativní, protože po absolvování berounské školy pokračoval ve studiu na piaristickém

²²⁵ NA Praha, ŘPí, inv. č. 48, Liber officiorum provinciae Bohemiae 1819–1863, fol. 31; Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Memoria Eorum quos vere Fratres..., Reg. Rel. 45, vložené listy.

²²⁶ Jungmann, Josef: Zápisky. Praha, 1998, s. 30.

novoměstském gymnáziu v Praze. Jeho mladší bratr Antonín do piaristického řádu dokonce 15. 10. 1797 vstoupil, ale již následujícího roku byl pro břišní kýlu vyloučen.²²⁷

Naopak velmi kladně je hodnocen pedagogický přínos prof. Sigisberta Jana Kötzlicha, který v zde vyučoval v roce 1855. Na něj se nám sice nezachovaly paměti některého z jeho berounských žáků, ale s láskou na něj vzpomíná Jan Karafiát (1846–1929), autor Broučků, kterého S. Kötzlich učil v roce 1857 na hlavní škole v Litomyšli a v letech 1858–1862 na gymnáziu tamtéž. Byl to zapálený fyzik a přírodovědec, který chodil v ošuntělém obleku, kleriku měl propálenou od všelijakých kyselin a ze svého platu podporoval chudé žáky. Česky sice také neuměl, *ale ve svém oboru se vyznal výborně. Vždycky také zůstával ke každému stejně vlídný. Učil též fyzice, dělal při výkladech pokusy... Já pokládám dnes za největšího profesora ze všech toho, o kterém tenkrát se nadělalo řečí nejméně, který se nejkrásněji ztrácel, ač se ve všem pěkném všechněm vyrovnal, a i nad to bezúhonný byl, který v našich očích byl, jaký by asi pravý piarista býti měl, a to byl Pater Kötzlich.*²²⁸ Jan Karafiát dále ocenil, že piaristé byli k němu jako k jinověrci velmi tolerantní.

Za jistou známku odborné způsobilosti některých zdejších učitelů můžeme považovat i jejich činnost na Tereziánské akademii. Z berounských piaristů zde působila celá řada, kromě již dříve jmenovaných např. Gualbertus Kaschitz/Kaschitzka, který vyučoval na tamějším gymnáziu od roku 1817 do roku 1822, kdy se stal sekretářem provincie i akademie²²⁹, dále Aegidus Hüvl v letech (1828–1836) a další.

Někteří z piaristů, kteří nakrátko zakotvili v Berouně, napsali pro své žáky učebnice. Placidus Lehnert (1751–1812; v Berouně 1784) sestavil výbor z nejlepších německých básníků „Excerpta ex optimis poetis Germaniae ad usum iuventutis“, který byl vydán v roce 1795.²³⁰ Svou dlouhodobou zkušenost učitele náboženství zúročil Valerius Gugenberger (1845–1901; v Berouně 1864)

²²⁷ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 61.

²²⁸ Svátek, J.: Přírodovědec a fyzik prof. Sigisbert Jan Kötzlich. In: Jižní Morava 4, 1968, s. 116.

²²⁹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 57, Liber officiorum provinciae Bohemiae 1787–1818, fol. 41.

²³⁰ Viñas, T.: Index Bio-bibliographicus CC. RR. PP. Matris Dei Scholarum Piarum I., Romae 1908, s. 330.

v učebnicích „Dějiny církve katolické pro střední školy a Katolická mravouka pro VII. třídu gymnaziální“.²³¹

---

²³¹ Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Memoria Eorum quos vere Fratres..., Reg. Rel. 45 (volné listy).

ZÁVĚR

Piaristický řád působil v Berouně v přelomovém období, kdy se dosavadní klíčová úloha církevních řádů začíná zmenšovat, jejich autonomní postavení se mění na podřízené a monopolní postavení ve školství přebírá stát. V roce, kdy přicházejí piaristé do Berouna, je zrušen jezuitský řád a pro piaristy začíná poslední etapa rozmachu jejich škol v českých zemích. Ale jak se mělo v budoucnu ukázat, rozšíření působnosti piaristů, a zvláště zvýšení počtu spravovaných gymnázií a vedení Tereziánské akademie mělo svou odvrácenou tvář, kterou měly poznat právě malé školy, jako byla berounská. Tou byl nedostatek kvalifikovaných učitelů. Učili zde proto mladí členové řádu, kteří ještě neměli potřebné vzdělání a kteří dokonce nebyli schopni plnit své klíčové určení: vyučování náboženství.

Berounská piaristická škola se ovšem nepotácela stále jen v krizi. V dobách své největší slávy otevřela ve městě gymnaziální třídy, dávný sen berounských občanů, byť to bylo jen dočasně a na dlouhou dobu naposledy. Do Berouna také nebyli posíláni vždy jen mladí a nezkušení učitelé, ale také kvalitní pedagogové, kteří měli berounským žákům co nabídnout. Kromě toho i v době úpadku představovali piaristé značnou pomoc berounskému školství, které jinak reprezentovala dvoutřídní městská škola, jež ovšem v té době také příliš nevzkvétala.

Na berounském působení piaristů můžeme vidět hlavní problémy, s nimiž se taková menší škola potýkala. Nejbolavějším místem se staly finance, kterých měli piaristé většinou nedostatek částečně vinou pozdního nebo žádného splácení hypoték, krutou ránu zasadil piaristům také státní bankrot v roce 1811. Zmíněný nedostatek kvalifikovaných učitelů jako problém pocíťoval především magistrát, protože ten na chod školy přispíval. Piaristé se také museli vyznat v propletení místních vztahů, od děkana, kterému podléhal jejich kostel jakožto filiální a jako školnímu dozoreci i jejich škola, až po jednotlivé berounské radní, kteří měli garantovat splácení úroků z hypoték, někteří z nich však zároveň byli vlastníky nadačních nemovitostí, a tudíž měli za případné neplacení postihovat sami sebe.

K tomu samozřejmě přistupovala jejich úloha rodičů, kteří své ratolesti svěřili piaristům ke vzdělání.

Poznávání chodu piaristické rezidence nemůžeme oddělit od každodenního života města, které prostřednictvím svých dětí s místními piaristy prožívalo jejich lepší i horší období, které je potřebovalo, snad si jich i vážilo, ale těžkosti jim příliš neusnadňovalo. Závěrem můžeme říci, že piaristé splnili přes všechny své problémy úkol, se kterým sem přišli, gymnázium sice trvale neotevřeli, ale zřízením normální a později provozem hlavní školy pozvedli chabé berounské školství. Jejich odchod byl způsoben změnou poměrů ve školství, kde se monopol státu začíná definitivně prosazovat a kde budou hrát školní řády čím dál menší úlohu. Kontinuita vzdělávací tradice, kterou zde založili, se udržela. Hlavní škola, kde členové řádu působili, dále fungovala, jenom byla v roce 1870 změněna pětitřídní obecnou. I do bývalé rezidence se po odchodu vojáků vrátili žáci, tedy přesněji žákyně. V roce 1877 sem byla umístěna obecná dívčí škola.

SEZNAM ZKRATEK

AMBe – archiv města Berouna

atd. – a tak dále

č. p. – číslo popisné

fol. – foliant

inv. č. – inventární číslo

kart. – karton

mj. – mimo jiné

NA – Národní archiv

např. – například

p. – pan

P. – páter

popř. – popřípadě

Reg. Rel. – Regesta religiosum

Rel. Prov. – Regesta provinciarum

RPi – řád piaristů

s. – strana

sign. – signatura

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

s. – strana

sv. – svatý, svatá

zl. – zlatých

SEZNAM LITERATURY

Prameny

Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Memoria Eorum quos vere Fratres...

(1780–1797), Reg. Rel. 40.

Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Memoria Eorum quos vere Fratres...

(1798–1830), Reg. Rel. 41.

Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Memoria Eorum quos vere Fratres...

(1830–1848), Reg. Rel. 42.

Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Memoria Eorum quos vere Fratres...

(1848–1860), Reg. Rel. 43.

Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Memoria Eorum quos vere Fratres...

(1860–1869), Reg. Rel. 44.

Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Memoria Eorum quos vere Fratres...

(1869–1906), Reg. Rel. 45.

Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Provincia Germaniae et Bohemiae,

Reg. Prov. 51–53.

Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Austria – Bohemia – Silesia Religiosi

(1617–1999), sign. G 2/4.

Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Professiones Solemnes (1774–1784),

Reg. Rel. 84.

Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Professiones Solemnes (1784–1796),

Reg. Rel. 85.

Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Professiones Solemnes (1833–1912),

Reg. Rel. 86.

Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Catalogo per alfabeto delle

Fondazioni o abbandonate o non concluse, Reg. Rel. 9.

Knihovna Národního muzea v Praze, sign. V B 34. Seydl, J. A: Kronika čili ouplné

a obšírné popsání všech památností král. kraj. města Berouna 1828.

SOA Praha, Krajský úřad Beroun, Publicum, sign. 78/21, kart č. 48.

SOkA Beroun, AmBe, kart. č. 422, sign. 6/7–12.

SOkA Beroun, AmBe, regulovaný magistrát, inv. č. 67, radní protokol 1775–1777.

SOkA Beroun, AMBe, regulovaný magistrát, Publicum et politicum, kart. č. 64, 65, 75, 77, 112, 113, 114, 115.

SOkA Beroun, AMBe, inv. č. 175, Radní protokol in publico et politicis 1788–1791.

SOkA Beroun, AMBe, inv. č. 2414, Obecní účet. Počet na vydání peněz, jak rozličných řemeslníkům, tak za koupení potřebné materialia na vystavění škol pro mládež k učení, jakož i na adjustirovani rezidenci pro V.V. P.P.pátery pobožných škol při král. kraj. městě Berouně pro A° 1773.

SOkA Beroun, AMBe, varia.

SOkA Beroun, Piaristická rezidence v Berouně, inv. č. 1, Matrika piaristického gymnázia 1774–1827.

SOkA Beroun, Piaristická rezidence v Berouně, inv. č. 2, De erectione seu fundatione a Pia virgine Ludmila Rudolf residentia R. S. Scholarum Piarum Berounae 1773.

SOkA Beroun, sign. XXII – 851. Pamětní kniha děkanství berounského z let 1838–1947 (xerokopie).

SOkA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart.č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1814–1869.

SÚA Praha, ŘPi, inv. č. 170, Seznamy členů řádu, nekrology A–Ž.

SÚA Praha, ŘPi, inv. č. 7, Annales Provinciae 1758–1865.

SÚA Praha, ŘPi, inv. č. 210, Beroun 1842–1875.

SÚA Praha, ŘPi, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun.

SÚA Praha, ŘPi, inv. č. 456, Školské záležitosti 1809–1844.

SÚA Praha, ŘPi, inv. č. 453, Příjmy a vydání 1836–1870

SÚA Praha, ŘPi, inv. č. 48, Liber officiorum provinciae Bohemiae 1819–1863.

SÚA Praha, ŘPi, inv. č. 51, Seznam zemřelých členů řádů 17.–19. st.

SÚA Praha, ŘPi, inv. č. 53, Historiae defunctorum 1841–1853.

SÚA Praha, ŘPi, inv. č. 54, Historiae defunctorum 1848–1938.

SÚA Praha, ŘPi, inv. č. 57, Liber officiorum provinciae Bohemiae 1787–1818.

SÚA Praha, ŘPi, inv. č. 43, *Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940.*

SÚA Praha, ŘPi, inv. č. 46, *Catalogus exhibens omnes Scholarum Piarum Bohemiae, Moraviae et Silesiae Austriacae religiosos... 1631–1852.*

SÚA Praha, ŘPi, inv. č. 454, nadace.

Literatura

Bartůšek V.: Aritmetická třída – základní pilíř piaristického školství v českých zemích. Postgraduální doktorandská práce na PedF UK, vedoucí práce prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc., 2006.

Bartůšek, V.: Barokní školní humor. *Paginae historiae*, 8, 2000, s. 6–24.

Bartůšek, V.: Blahoslavený Pietro Casani a počátky piaristů ve střední Evropě.

In: Muzejní a vlastivědná práce, *Časopis společnosti přátel starožitností* 1997, s. 141–149.

Bartůšek, V.: Dějiny a specifika piaristických gymnázií v českých zemích v 17. a 18. století (do roku 1778). In: *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání. Z Českého ráje a Podkrkonoší, supplementum 5, Semily 2000.*

Bartůšek, V.: Gelasius Dobner a jeho vztah k piaristické knihovně v Kronice pražské piaristické koleje. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 2001. Paměti způsob zobrazení skutečnosti Sborník z 10. odborné konference, Olomouc 17.–18. října 2001, s. 117–125.*

Bartůšek, V.: Generální archiv piaristů v Římě. *Archivní časopis* č. 2, roč. 50, 2000, s. 89–93.

Bartůšek, V.: Pokusy o založení gymnázia v Pelhřimově. In: *Jihočeský sborník historický* 1984/ LII/ 1, s. 1–9.

Bartůšek, V.: Působení piaristů za Alpami od sklonku třicetileté války do roku 1669. In: *Návrat k prameňom. Zborník štúdií k 350. výročiu príchodu piaristov na Slovensko, Prievidza 1992, s. 39–44.*

Bartůšek, V.: Snahy o založení piaristické koleje v Praze v 17. a 18. století. *Paginae Historiae* 10, 2002, s. 40–69.

- Bartůšek, V.: Výuka teologie v piaristickém řádu v době baroka s přihlédnutím k českým zemím. In: In omnibus caritas Sborník Katolické teologické fakulty, svazek IV. Karolinum, Praha 2002.
- Bartůšek, V.: Zakladatel české numismatiky Mikuláš Adaukt Voigt. In: Karmelitský kalendář 2003. Karmelitské nakladatelství Kostelní Vydří 2003, s. 117–119.
- Bartůšek, V. Ze starých inventářů piaristických knihoven v českých zemích. In: Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 1999 Sborník z 8. odborné konference 20.–21. 10. 1999.
- Biba, O.: Der Piaristenorder in Österreich. Seine Bedeutung für bildene Kunst, Musik und Theater im 17. und 18. Jahrhundert. Jahrbuch für österreichische Kulturgeschichte V. Wien 1975.
- Bibliotheca Sanctorum VI. Istituto Giovanni XXIII, Roma 1965.
- Bílek, T. V.: Dějiny řádu Tovaryšstva Ježíšova a působení jeho vůbec a v zemích království českého zvláště.. Nak. Fr. Bačkovský, Praha 1986.
- Bobková-Valentová, K.: Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia. Karolinum, Praha 2006.
- Bombera J.: Die Piaristen in Stará Voda. Archivum Scholarum Piarum 13, Romae 1983, s. 98–114.
- Bombera J.: Výchova a vzdělávání piaristů v českých zemích In: Jižní Morava, roč. 20, s. 113–121.
- Bombera, J.: Piaristé jako učitelé ve službách šlechty. Jižní Morava, roč. 31, 1995, s. 25n.
- Bombera, J.: Piaristisches Schulwesen in Bohmen und Mahren im 17. Jahrhundert. Archivum Scholarum Piarum 27, Romae 1990, s. 167–192.
- Bombera, J.: Divadelní hry piaristických škol v Litomyšli. In: Sborník východočeských archívů 7, SOA Zámrsk 1990, s. 9–30.
- Cach, J.a kol.: Výchova a vzdělání v Českých zemích II. K problematice podílu školských institucí a názorů na výchovu a vzdělání na stavu kultury a vzdělanosti. SPN, Praha 1989.
- Čornejová, I. – Fechtnerová, R.: Životopisný slovník pražské univerzity. Filozofická a teologická fakulta 1654–1773, Praha 1986.

- Čornejová, I.: Organizace jezuitského školství před rokem 1773. In: *Minulost, současnost a budoucnost gymnazijního vzdělávání. Z Českého ráje a Podkrkonoší*, supplementum 5, Semily 2000.
- Čornejová, I.: *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*. Mladá fronta, Praha 1995.
- Diccionario encicopedico escolapio, vol. I., *Praesencia de Escuelas Pias*, ed. Luis María Bandrés Rey. Madrid 1990.
- Diccionario encicopedico escolapio, vol. II., *Biografias de escolapios*, Salamanca 1983.
- Eibel, Z.: *Z dějin piaristického gymnasia v Mikulově 1631–1873*. Jižní Morava 1967, s. 67–75.
- Enciclopedia Cattolica III. a IV. Roma 1949, 1959.
- Fischer, K. A. F.: *Catalogus generalis provinciae Germaniae Ordinis Scholarum Piarum*. Romae 1982 (versio provisoria). Uloženo v Generálním archivu řádu piaristů v Římě pod sign. G 2/4.
- Fischer, K. A. F.: *Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz*. Collegium Carolinum, München 1985.
- Garkisch, M.: *Děkan Josef Každý – první historik města Berouna*. Středočeský sborník historický 22–23, 1996–1997, s. 84–90.
- Garkisch, M.: *Počátky piaristického školství v Berouně*. Středočeský sborník historický 24, 1998.
- Großkinsky, A.: *Das Rastatter Piaristenkolleg als Vorläufer des Ludwig – Wilhelm – Gymnasiums*. In: *Fundatio Rastadiensis 1742–1967*. Ludwig – Wilhelm Gymnasium Rastatt 1967.
- Haas, A.: *Piaristé v našich zemích*. Časopis společnosti přátel starožitností LVI, Praha 1948.
- Hanuš, J.: *Národní muzeum a naše obrození K stoletému jubileu založení muzea*. Praha 1923.
- Haubelt, J.: *Seminarium politicum a Gelasius Dobner*. In: ČČH 27, 1979, s. 76–110.
- Heimbucher, M.: *Die Orden und Kongregationen der katolischen Kirche II*. Padertborn 1934.

- Herčík, K.: Příčina a následky přemístění piaristického gymnázia z Kosmonos do Mladé Boleslavi v roce 1784. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší, supplementum 5, 2000, s. 158–161.
- Horányi, A.: *Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri II.* Budae 1809,
- Jirásko, L.: *Církevní řády a kongregace v českých zemích.* Praha, Klášter premonstrátů na Srahově 1991.
- Jungmann, Josef: *Zápisky.* Praha 1998.
- kol. autorů: *Lexikon české literatury Osobnosti, díla, instituce 3/1.* Academia, Praha 2000.
- König, J.: *Staré berounské školy.* In: *Šedesát let gymnasia v Berouně,* Beroun 1970.
- Kubíček, A.: *Piaristé a jejich školy.* In: *První zpráva c. k. ústavu pro vzdělávání učitelů v Kroměříži za dobu od škol. roku. 1881/82 do škol. roku 1905/1906,* Kroměříž 1908.
- I: *Architettura delle Scuole Pie nei disegni dell' della Casa Generalizia.* Archivum Scholarum Piarum NN. 45–46, Roma 1999.
- Manetti, O. – Picanyol, L.: *Inventario chronologico dell' Archivio generalizio delle Sculo Pie.* Roma 1955.
- Němečková, J.: *Školská činnost jezuitů v království českém v letech 1556–1619.* In: *Moravské bratrské školství v 16. až 18. století,* Přerov 1978, s. 64–77.
- Neumann, A. A.: *Piaristé a český barok.* Přerov 1933.
- New Catholic Encyclopedia* 11. Washington D. C. 2003.
- Ottův slovník naučný XVII.* Praha 1901.
- Piaristé v Příboře.* Sborník příspěvků z odborného sympozia 300 let piaristického gymnázia v Příboře konaného 1.–3. června. SOKA Nový Jičín 1995.
- Picanyol, L.: *Brevis conspectus historico-statisticus ordinis sholarum Piarum.* Romae 1932.
- Picanyol, L.: *Inventarium magni tabularii Ordinis Scholarum Piarum.* Romae 1937.
- Pobuda, K.: *Zábranský kostel Zvěstování Panny Marie v Berouně.* Duchovní správa v Berouně – svým farníkům k 200. výročí posvěcení zábranského kostela. Beroun 1944.

- Polišenský, J.: Pokrokové proudy na jižní Moravě v posledních 350 letech.
In: Mikulovská sympozia XI., 1981.
- Richter, M.: Piaristé v Berouně. Strojopis uložený SOkA Beroun, sign. XXII-603.
- Sántha, G.: San Jose de Calanz Obra pedagogica. Biblioteca de autores cristianos.
Madrid 1984.
- Schaller, J.: Gedanken über die Ordensverfassung der Piaristen und ihre Lehrart,
Prag 1807.
- Schaller, J.: Topographie des Köninigrichs Böhmen VIII. Berauner Kreis. Prag
und Wien 1788.
- Skřivánek, M.: K počátkům piaristického školství. Mikulovská symposia, XI, 1981.
- Stránský, K. – Heidenreich, J.: Životní dílo českého buditele Josefa Václava Justina
Michla, u lidu Drašara. Polička 1935.
- Streinz, W. M.: Vollständiger Umriß einer berauner Kreises im Königreiche
Böhmen. Prag 1828.
- Svátek, J.: Metodika výuky na piaristických školách v Českých zemích v 17. a 18.
století. In: Moravské bratrské školství v 16. až 18. století, Přerov 1978.
- Svátek, J.: Mikulovští profesori 19. století a jejich vědecká činnost. In: Mikulovská
sympozia XI., 1981.
- Svátek, J.: Piaristé a české země. In: Do nitra Askiburgionu. Tři sta let Piaristů
v Jeseníkách. Moravská expedice, Moravský Beroun 2001, s. 69–74.
- Svátek, J.: Přírodovědec a fyzik prof. Sigisbert Jan Kötzlich. Jižní Morava,
svazek 4, 1968, s. 115–119.
- Šafránek, J.: Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů I., II. Praha, Nákladem
Matice české 1913, 1918.
- Tříška, J.: Kázání a rétorika litomyšlských piaristů. In: Litomyšl. Duchovní tvář
českého města. Litomyšl 1994, s. 79–119.
- Vávra, J.: Klášter Piaristů v Berouně. In: Blahověst XL, Praha 1890.
- Vávra, J.: Paměti královského města Berouna. Beroun 1899.
- Viñas, T.: Index Bio-bibliographicus CC. RR. PP. Matris Dei Scholarum
Piarum I.–III., Romae 1908–1911
- Vladyka, J.: Můj Beroun. Jeho místo v kulturním proudění národa. Beroun 1938.

- Volf, M.: Z historie březnické jezuitské koleje. In: Vlastivědný sborník Podbrdská č. 8 a 9, 1984–1985.
- Winter, Z.: Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století. Kulturně-historický obraz. Praha 1901.
- Zelinka, F. V.: Beroun královské město. Praha, nákladem vlastním 1882.
- Zemek, M. – Bombera, J. – Filip, A.: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950. Prievidza 1992.
- Zemek, M.: Jezuitské a piaristické školství v našich zemích v 17. a 18. století. In: Moravské bratrské školství v 16. až 18. století, Přerov 1978, s. 99–106
- Zemek, M.: Počátky provincie střední Evropy a vznik komunity v Podolinci 1617–1662. In: Návrat k prameňom. Zborník štúdií k 350. výročiu príchodu piaristov na Slovensko, Prievidza 1992, s. 7–12.
- Zemek, M.: Vývoj školství na jižní Moravě od třicetileté války do první světové války. Mikulovská sympozia XI., 1981.
- Zuber, R.: Piaristé a jejich koleje na Moravě v 18. st. In: Do nitra Askiburgionu. Tři sta let Piaristů v Jeseníkách. Moravská expedice, Moravský Beroun 2001, s. 109–121.

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA 1	Nadační listina piaristické rezidence v Berouně	96
PŘÍLOHA 2	Seznam pomůcek pro vyučování na národní škole v Berouně	100
PŘÍLOHA 3	Počty žáků vyučovaných piaristy v třídách normální a hlavní školy	102
PŘÍLOHA 4	Počty studentů v latinských třídách	104
PŘÍLOHA 5	Posloupnost superiorů berounské rezidence	105
PŘÍLOHA 6	Posloupnost piaristů	105
PŘÍLOHA 7	Přehled piaristů působících v Berouně	108
PŘÍLOHA 8	Veduta města z roku 1778	118
PŘÍLOHA 9	Budova bývalé piaristické rezidence	119
PŘÍLOHA 10	Budova staré berounské radnice	119
PŘÍLOHA 11	Plán přístavby berounské piaristické rezidence z roku 1811	120
PŘÍLOHA 12	Podpisy zakladatelky a prvního a poslední superiora berounské rezidence	121
PŘÍLOHA 13	Portrét Ludmily Rudolfové	122
PŘÍLOHA 14	Vysvědčení žáka berounské piaristické školy z roku 1794	123
PŘÍLOHA 15	Vysvědčení žáka piaristické třídy hlavní školy v Berouně z roku 1838	124
PŘÍLOHA 16	Vysvědčení žáka piaristické třídy hlavní školy v Berouně z roku 1856	125
PŘÍLOHA 17	Vysvědčení žáka piaristické třídy hlavní školy v Berouně z roku 1866	126
PŘÍLOHA 18	Ukázky úloh piaristických žáků, 40. léta 19. století	127

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Nadační listina piaristické rezidence v Berouně²³²

Já, Ludmila Rudolfová, známá činím tímto přítomným veřejným listem neb instrumentem na ten nejlepší a nejstálejší právní způsob, jak to jen co nejlépeji a nejsilněji se státi může, že poněvadž jsem já z lásky k mé milé vlasti královského krajského města Berouna sobě umínila čtyry páni páteři škol pobožných zde založiti a fundýrovati k evičení mládeže, jak v dobrých mravech a v křesťanským náboženství, tak i v literním umění a k tomu taky od nejvyššího místa milostivé povolení a konsens dožádaný a obdrženy jest, aby spolu s přidavkem od slavného magistrátu a celé počestné obce takoví páni duchovní slušně živi býti mohli, jim pánům duchovním škol pobožných u přítomnosti ctihodného p. pátera Jana Damascena od Blahoslavené Panny Marie a kněze škol pobožných a vicerektora koleje litomyšlské jakožto od Tit.[ulo] P.[praemisso] P. provinciála Augusta a S. Clemente ad hunc actum deputýrovaného následující mou mohovitost, však s níže položenými vejminkami plným právem obětuji, dávám a daruji: totižto

1. Kapitál dva tisíce zlatých rýnských: u velebných pánů páterů benediktinů u sv. Mikuláše v slavném král Starým Městě pražským id est 2000zl.
2. Na hotovosti jeden tisíc pět set zlatých rýnských: 1500 zl.
3. Dům můj várečný v městě Sub Numero conscriptionis 28 a zahrádku mou na Příkopech v sumě osmi sty zlatých rýnských: 800 zl.
4. Kapitál jeden tisíc zlatých rýnských: u urozeného p. Matěje Svaška král. kraj. města Berouna dobře zřízeného p. primátora 1000 zl.
5. Kapitál u Tit.[ulo] p. radního Antonína Černého osm set padesáte zlatých rýnských. za pole mé ležící u pole Tit.[ulo] pana radního Martina Rudolfa jdouc do Zahořan a má mimo sebe hypotéku pole v Brodcích pod 7 strychů 850 zl.
6. Kapitál u p. Františka Krátkého osm set dvaceti pět zlatých rýnských: za pole mé jedno 3 strychy 2 věrtele a druhé s paloučkem pod 3 strychy, mimo kterých i on dal hypotéku pole u silnice královské a štěpnici na Kodrce 825 zl.
7. Kapitál u p. Doroty Lonkové, nyní Štelcerové, dvě stě dvaceti pět zlatých rýnských: za díl louky mé Čapkovský. Ta paní dala za hypotéku druhý díl louky své 225 zl.
8. Kapitál u p. Tomáše Špicnera dvě stě dvaceti jeden zlatých rýnských: za mou chaloupku Sub Numero conscriptionis 4 a za zahrádku v Rybářích, k čemu on p. Tomáš Špicner za hypotéku přidává svůj várečný dům Sub Numero conscriptionis 29. Item jiný kapitál sto zlatých rýnských: u toho p. Tomáše Špicnera 321zl.
9. Kapitál u P. Anny Voltrové jedno sto zlatých rýnských: za pole mé pod 1 strych s dílem louky jdouc k S. Janu, Vavřincovský nazvané, ku kterému přidána jest hypotéka pole pod 1 strych a díl louky po jejích p. rodičích 100 zl.
10. Kapitál u p. Antonína Tůmy pět set zlatých rýnských: za mé pole pod 7. strychy ve dvouch kusech za vodou proti Ptáku, ku kterému

²³² NA Praha, ŘPí, inv. č. 454, nadace.

přidána jest hypotéka pole Hrdinovské pod 4 strychy za vodou a druhé pod 2 strychy pod Ratinkou	500 zl.
11. Kapitál Tit.[ulo] p. radního Martina Rudolfa jeden tisíc pět set zlatých rýnských: za troje mé pole s jednou krávou, ku kterému hypotéka se přidala 9 strychy pole na Damili, a 3 strychy u silnice královské a 4 strychy na Ratince.	1500 zl.
12. Kapitál u Tit.[ulo] p. radního Felixa Lexy sto a tři zlaté rýnské: za mé pole pod 1 strychy a 1 větel jdouc k Studánce, ku kterému přidána jest hypotéka pole na Ništici ²³³ pod 10 strychů	103 zl.
13. Kapitál u p. Matěje Rataje pět set čtyřecet zlatých rýnských: za mé pole pod Skalkou pod 3 strychy 2 větele a za 2 díly louky nad jezem, ku kterým hypotéka přidána jest pole pod 4 strychy pod Jarovem	540 zl.
14. Kapitál u Tit.[ulo] uroz. p. Jana Presla a inspektora a vice-primatora jeden tisíc zlatých rýnských: za mé rozličné pole a palouky spolu s dodáním 15 strychů, které mají hypotéku pole Nimcký ²³⁴ pod 11 strychů	1000 zl.
Všechno to cedýrované činí summam	11 264 zl.

Aby ale tato má cessi tím jistější byla a oni páni duchovní škol pobožných toho všeho dostatečně ujištění měli, dožádala jsem slavný magistrát berounský, aby on pod reversem se zavázati ráčil, za co se kapitálů při zdejších městě položených dotýče, on nejen toliko za jejich jistotu státi, ale taky, aby z nich určitý čas ouroky docela placeny byly, se starati chce. Co se ale jiných kapitálů tejká, takových obligace neb instrumenty jsem do rukouh častěj opačených duchovních škol pobožných vydala, aby oni je sami na sebe postaviti dáti mohli.

A poněvadž p. p. páteři škol pobožných mimo pilného a bedlivého cvičení mládeže podle nejvyššího vyměření a společného snešení s slavným magistrátem a počestnou obcí, nad to vejš na sebe přijali tuto obzvláštní povinnost, že jak za živobyti, tak po smrti mé po všeckny budoucí časy za ubohou duši mou sto a čtyry mše svatý každoročně čísti a obětovati chtějí a mají. Já naproti tomu jim také chtěic vděčna býti, nejen toliko vejš jmenované kapitály, nýbrž i všechno, co na hotovosti po smrti mé zůstane, ano, všechno jmění mé, jakkoli by ono se jmenovalo (kromě masného krámu a relikvie neb částky sv. Kříže s relikviářem stříbrným a s autentikou k tomu přináležející, s kterými dvouma věci níže jinač disponýrovati chei), již nyní dávám a daruji tak, aby oni PP. škol pobožných hned po mé smrti a ne dřív mé hotovosti a takových věcí neb mobilii se zmocniti a jich jako svých vlastních sobě vzíti a dle vůle své užívati mohli. Z té také příčiny kdyby snad někdy nějaký od mne dělaný testament se vynašel, ten a takový tímto přítomným listem kazím, ruším, zničemňuji a tomu chei, aby nikde žádné moci neměl.

Naproti pak tomu oni PP. škol pobožných zavázání budou k následujícím povinnostem:

1. Mládež do jejich škol přicházející, jakž vejš položeno jest, co nebedlivěji cvičiti a učiti.
2. Za mou duši, neb podle dūmyslu mého každoročně po všeckny budoucí časy sto a čtyry mše svatý čísti a obětovati.
3. Mně z těch kapitálů každoročně až do mé smrti skládati sto osmdesáte zlatých rýnských na dvě ráty, totiž při sv. Jiří devadesát a při sv. Havlu též devadesát.

²³³ dnešní Lištice

²³⁴ též Německé

4. Hned po smrti mé relikvii neb částku sv. Kříže spolu s stříbrným relikviářem a s autentikou zdejšímu jemn. p. děkanovi vydati, aby taková relikvie vždy při zdejším děkanským kostele sv. Jakuba zůstala.

5. S mastným krámem vejš vyjmutým já sama za živobyetí mého moc disponýrovati sobě zanechávám.

6. Poněvadž na takový způsob já sobě nic nezanechávám, čím bych v příhodě smrti mé disponýrovati mohla a nicméně předce na počestný pohřeb těla mého pamatovati povinna jsem, pročež budou oni PP. škol pobožných po smrti mé na následující způsob tělo mé povinni nechat pohřbíti, nejprv místo ku pohřbu sobě vyvolují s povolením tehdejšího jemn. p. děkana v chrámu Páně sv. Jakuba před oltářem sv. Anny, kdežto má paní máteř s mou sestrou Annou odpočívá. Pak od pohřbu, průvodu a zpívaného requiem s anjelskou mši svatou panu děkanovi berounskému přijde dáti 16 zl. dvoum asistentům, diaconovi a subdiaconovi spolu i za mši svatou po 4 zl. Aby pak pohřeb můj tím počestněj se vésti mohl, povolají se 2 páni páteři benediktini od Sv. Jana a 2 páni páteři františkáni z Hájků a jednomu každému doprovázejícímu tělo mé a spolu za duši mou mši svatou čtoucímu oni PP. škol pobožných vyplatějí 2 zl., kantorovi, muzikantům a zpěvákům 13 zl., kostelníkům, zvoníkům a hrobařovi podle vysazené král. taxi se platiti bude.

7. Též z mé pozůstalé hotovosti oni PP. duchovní škol pobožných dají mé věrné služebnici Rozině Barešce třicet zlatých rýnských.

Poněvadž pak v přítomné cessi a respective instrumentu se nejen toliko já zavazuji, ale taky častěji opačení duchovní škol pobožných, pročež na tom jsme se obě strany, kterých se to tejká, snesli, aby přítomného listu dva stejný exempláře sepsány byly a jeden k rukoum onich duchovních škol pobožných, další ale k rukoum mým vydaný byl.

Aby ale to všechno svou skutečnost, stálost a neproměnitelnou trvandlivost mělo, dožádali jsme slavný magistrát král. krajského města Berouna, aby on takovou mou cessi a instrument mocí svou podle práv municipálních, podepsati, stvrditi a ratificirovati dobrotivě ráčil a do knih městských dle obyčeje právního uvedsti poručiti nestížil.

A že to všechno obě strany bez lsti, podvodu a jakéhokoliv bud' právního neb jiného ouhonu zachovati, držeti v tom věrně státi chceme a všem jakékoliv jméno mají exceptim a obzvláště já cedýrující Exceptioni Senatus consulti Wellejani renunoirujeme na to jsme se vlastní rukou podepsali a našima obyčejnýmá sekrety spečetili, jenž se stalo v královským krajským městě Berouně Léta Páně 1773. Dne 2ten Aprile.

Augustus a S. Clemente,
Scholarum Piarum per
Bohemiam Provincialis

Ludmila Rudolfova
fundatorkyně

Joannes Damascenus a B. V. Maria,
Colegii Litomissliensis Vice-Rector et ad hunc
actum deputatus Comissarius
Provincialis cum libera

Přítomný instrument a cessi panny Ludmily Rudolfové, fundatorkyně, nejenom tuto našim individuálním podpisem stvrzujeme a ratificujeme, ale i taky povolujeme, by on do knih městských zdejších právně vopsán býti mohl, vědomě, Retum i Consilio Regiae Discriptualis Civitatis Beraunae die 30ma April A^o 1773.

L. S.

Martin Václav Rudolf
p.[ro] t.[empore] Purkmistr
Matěj Jos. Svašek
Primator
Jann Franz Preßel
Inspector
František Eyssel
Felix Frantz Lexa
Antonín Jan Nepomuk Braunovský
Michael Bielský
Antonín Luis Černý
Antonín Jozef Tůma
Samuel Frantz Votter
Václav Spatzier
Mathias Härdtl

Seznam pomůcek k vyučování při národní škole v královském městě Berouně

připojený k Pamětnímu spisu z 28. března 1870 určenému zastupitelstvu města Berouna a podepsaný učiteli školy, katechetou a Erazimem Kahánkem, ředitelem školy a knězem řádu piaristického.²³⁵

Císlo	Předmět	Jednotlivých kusů
1.	Tabulky hláskovací	12
2.	Tabulky mluvnické	18
3.	2 ruská počítadla	2
4.	1 visecí násobilka	1
5.	Tvary měřické a) tělesa	18
6.	b) plochy	24
7.	Měřítka ($\frac{1}{2}$)	1
8.	Stopa	1
9.	Rozkládací liberka	1
10.	Telurium ²³⁶	1
11.	Zeměkoule prům. 8 $\frac{1}{2}$ "	1
12.	„ 7 $\frac{1}{2}$ "	1
13.	Zvířetník prům. 7 $\frac{1}{2}$ "	1
14.	Mapy: a) 1 království české b) 1 Morava a Slezsko c) 3 Evropy d) 1 Čechy, Morava a Slezsko e) 1 Cís. rakouské f) 11 okresů berounských g) 20 okresů bývalého kraje pražského h) 1 Čechy od Kozena	39
15.	Obrazy od D ^{ra} Amerlinga ²³⁷	
16.	23 obrazů savců	23
17.	4 obrazů od Janského a) savci b) ptáci c) ryby a plazi d) jedov. rostliny	4
18.	Bilder zum Anschauungs = Unterricht I. und III. Theil	2
19.	Jedovaté a hospodářské rostliny	1
20.	Hartingerové obrazy ²³⁸	16
21.	5 kusů vycpaných ptáků	5

²³⁵ SOKA Beroun, AMBe, varia.

²³⁶ Přístroj znázorňující zdánlivý pohyb Slunce kolem Země.

²³⁷ Obrazy vydávané Karlem Slavojem Amerlingem k názornému přírodovědnému vyučování.

²³⁸ Obrazy Antona Hartingera, malíře rostlin a majitele litografického ústavu.

22.	1 teploměr R[omíra]	1
23.	1 teploměr C[elsia]	1
24.	1 tlakoměr	1
25.	Skleněný hranol	1
26.	2 čočky	2
27.	Universální loket	1
28.	Obraz (sbírka kůží)	1

Počty žáků vyučovaných piaristy v třídách normální a hlavní školy²³⁹

Rok ²⁴⁰	Počet žáků v zimním pololetí/v letním pololetí				Celkem
	1.třída	2. třída	3. třída	4. třída	
1774	35	58	28		121
1775	15	22	13		50
1776		22	13		35
1777		24	9		33
1778		31	7		38
1779	14	26	10		50
1780	8	22	8		38
1781		48	10		58
1782		43	8		51
1783		46	8		54
1784	25	12			37
1785	17	12	8		37
1786	23	8	7		38
1787	16	10	3		29
1788	16	23			39
1789		21	10		31
1790		25	8		33
1791		24	18		42
1792		22	10		32
1793		16	22		38
1794			26	12	38
1795			13	22	35
1796			26	16	42
1799			25	4	29
1800			28	2	30
1801			4	21	25
1802			26	11	37
1805			26		26
1806			30		30
1807			29/21		29/21
1808			24/21		24/21
1809			21/23		21/23
1810			8/15		8/15
1811			26/22		26/22
1812			19/16		19/16
1813			24/25		24/25

²³⁹ Počty žáků z let 1774–1827 jsou sestaveny podle: SOKA Beroun, Piaristická rezidence v Berouně, inv. č. 1, Matrika piaristického gymnázia 1774–1827, od roku 1831 podle: SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familia domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae.

²⁴⁰ Piaristé označovali školní rok podle kalendářního roku, ve kterém škola probíhala z větší části, tedy např. školní rok 1774 bychom dnes označili jako 1773/1774.

Rok	Počet žáků				Celkem
	1.třída	2. třída	3. třída	4. třída	
1814			32/32		32/32
1815			19/17		19/17
1816			19/12		19/12
1817			15		15
1818			17/13		17/13
1819			12/13		12/13
1820			20/17		20/17
1821			18/16		18/16
1822			6/6		6/6
1823			12/10		12/10
1824			17/13		17/13
1825			14/10		14/10
1826			24/24		24/24
1827			34/32		34/32
1831			30		30
1832			36		36
1833			42		42
1834			41		41
1835			42		42
1836			42		42
1837			46		46
1838			50		50
1840			35		35
1841			27		27
1842			26		26
1843			35		35
1844			50		50
1845			43		43
1846			41		41
1847			42		42
1848			35		35
1849			35		35
1850			42		42
1851			40		40
1852			49		49
1853			38		38
1854			18		18
1855			28		28
1856				50	50
1857				58	58
1858				55	55
1859				58	58
1860				58	58
1861				59	59
1862				60	60

1863				59	59
1864				58	58
1865				61	61
1868				55	55

Příloha č. 4

Počty studentů v latinských třídách²⁴¹

Rok	Počty žáků v latinských třídách zimní pololetí/letní pololetí				
	Parva/ I. třída	Infima/ Principia/ II. třída	Gramatica/ III. třída	Syntax	Rétorika
1807 ²⁴²		13/11	7/7		5
1808		9/6	7/6	6/6	
1809	16	9/10	4/1	4/4	
1810	14/15	14/14	10/10		
1811	11/10	9/8	9/9		
1812	11/11				
1813	8/8				

²⁴¹ Podle SOkA Beroun, Piaristická rezidence v Berouně, inv. č. 1, Matrika piaristického gymnázia 1774–1827.

²⁴² Podle Pamětní knihy se v roce 1806/07 učilo ve 4 latinských třídách (Classis Praeparandorum, Principistarum, Grammatistarum a Rhetorium), NA Praha, ŘPi, inv. č. 292, Pamětní kniha řádu piaristů Beroun, s. 270.

Posloupnost superiorů berounské rezidence²⁴³

P. Damascenus Kapoun	1773–1775
P. Adrianus Machan	1776–1783
P. Paulinus Petrovič	1784
P. Modestus Bělina	1785–1793
P. Althanasius Spurný	1794–1798
P. Theodorus Wiesner	1799–1801
P. Corsinus Haffner	1802–1804
P. Fredericus Březina	1805–1820
P. Blasius Paukert	1821–1825
P. Gilbertus Galusek	1826
P. Bernardus Berka	1827–1831
P. Cornelius Bělecký	1832–1835
P. Cyrillus Košťál	1836
P. Cornelius Bělecký	1837–1851
P. Erasmus Kahánek	1852–1870

Posloupnost piaristů²⁴⁴

P. Paulus Schwerth	1773–1774
P. Bartolomaeus Křepelka	1775–1783
P. Valerianus Loschanek	1784–1785
P. Erhardus Müller	1784
P. Placidus Lehnert	1784
P. Valentinus Matoušek	1785
P. Johannes Janke	1785
klerik Berghommer Honorius	1786
P. Jirovec Nicolaus	1786
P. Gracianus Svoboda	1786–1788
P. Floridus Sauer	1787–1793
P. Wolfgangus Malátek	1789–1800
P. Salesius Treutler	1794–1797
P. Marcus Freibusch	1798–1802
P. Athanasus Spurný	1801–1803
P. Valentinus Jeřábek	1801
P. Udalricus Klička	1802
P. Paulinus Winter	1803–1804
P. Fidelis Wibus	1805

²⁴³ Podle SOkA Beroun, sign. XXII-851. Pamětní kniha děkanství berounského z let 1838–1947.

²⁴⁴ Podle SOkA Beroun, sign. XXII-851. Pamětní kniha děkanství berounského z let 1838–1947; SOkA Beroun, Piaristická rezidence v Berouně, inv. č. I, Matrika piaristického gymnázia 1774–1827; SOkA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1814–1869.

P. Gregorius Landa	1806
P. Vincentius Albach	1806
P. Christianus Ruff	1807
klerik Camillus Chladek	1807
klerik Isidorus Weiser	1807
P. Florianus Chitil	1808–1809
klerik Salesius Tuscher	1808–1809
klerik Felix Rhon	1808
klerik Gilbertus Kaschie	1809
novic Fridericus Herold	1809
P. Mathias Wimietalek	1810–1811
P. Gilbertus Galusek	1810–1813
klerik Valerius Mattel	1810
klerik Hubertus Schneider	1810
klerik Romanus Wosadka	1811
novic Benignus Guthwirth	1811
novic Gervasius Eichler	1811
novic Edvardus Schwarz ²⁴⁵	1812
novic Rudpertus Lopata	1812–1813
P. Salesius Treutler	1813
P. Pavel Winter	1814
P. Cyrillus Košťál	1814–1815
P. Venantius Vidor	1816
klerik Hermenegildus Peikert	1817
P. Paulinus Winter	1818–1825
klerik Fortunatus Boukal	1818
klerik Eustachius Pivetz	1819
P. Blasius Paukert	1820
klerik Aegildius Hüvl	1820
klerik Colomanus Kaun	1821
klerik Severinus Svoboda	1821
klerik Lucas Frohlik	1822
novic Maximilian Raimann ²⁴⁶	1822
klerik Sebastianus Košík	1823
klerik František Bergmann	1824
klerik Adalbertus Nykolaides	1825
klerik Josephus Landa	1826
klerik Adalbertus Spal	1827
klerik Engelbartus Svoboda	1829
klerik Hubertus Huša	1830
P. Valentinus Schmied	1831–1832
P. Bonaventura Ševčík	1833

²⁴⁵ Eduarda Schwarze, novice 1. rokem, uvádí k roku 1812 Pamětní kniha děkanství berounského (SOkA Beroun, sign. XXII-851), řadové seznamy však uvádějí v roce 1812 pouze dva novice jménem Schwarz, prvním je Glycerinus Schwarz a S. Ignatio (v roce 1812 vyučoval ve Staré Vodě a po prvním semestru byl vyloučen), druhým je pak Medardus Schwarz a S. Fracisco (k roku 1812 veden v Benešově, 1813 opustil řád a odešel k vojsku), NA Praha, RPi, inv. č. 57, Liber officiorum provinciae Bohemiae 1787–1818.

²⁴⁶ Maximilian Raimann je v řadových seznamech v roce 1822 veden jako novic v Benešově (viz SOkA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1822), ovšem v Berouně vyučoval v letním pololetí roku 1822 (viz SOkA Beroun, Piaristická rezidence v Berouně, inv. č. 1, Matrika piaristického gymnázia 1774–1829).

P. Augustinus Schöner	1834
klerik Justin Michl	1834
klerik Christianus Hensch	1835
P. Alphonsus Holley	1836–1838
P. Mauritius Hornich	1839–1841
P. Justin Michl	1842–1843
P. Petrus Pavel	1844–1845
P. Robertus Huvar	1846–1847
P. Augustin Fischer	1848–1849
P. Aegidus Hüvl	1850
klerik Rochus Kaun	1851
P. Rudolfus Minařík	1852–1853
klerik Sigisbert Kötzlich	1855
P. Petrus Pavel	1856–1860
klerik Stanislav Seidl	1861
P. Adauctus Nepasecký	1862
klerik Casimirus Sprinz	1863
klerik Valerius Guggenberger	1864
klerik Basilius Kabrhel	1865–1866
P. Aegildus Hüvl	1867–1869

Přehled piaristů působících v Berouně

(Tučně jsou označeni superioři)

<i>Příjmení</i>	<i>Světské křestní jméno</i>	<i>Řádové jméno</i>	<i>Datum narození</i>	<i>Místo narození</i>	<i>Vstup do řádu</i>	<i>Složení slibu</i>	<i>Vysvěcení na kněze</i>	<i>Datum úmrtí</i>	<i>Místo úmrtí</i>	<i>Působení v Berouně</i>	<i>Poznámka</i>
Albach ²⁴⁷	Vincent.	Vincentius a S. Anna	23. 3. 1782	Praha	19. 10. 1800	8. 12. 1803		24. 10. 1847	Mikulov	1806	
Bělecký /Bielezky ²⁴⁸	František	Cornelius a S. Alexandro	9. 12. 1778	Chrudim	16. 10. 1796	25. 7. 1802		8. 9. 1853	Moravská Třebová	1832–1835 1837–1851	
Bělina/Bielina ²⁴⁹	František	Modestus a S. Vito	3. 6. 1734	Litomyšl	19. 10. 1752	12. 9. 1754		17. 9. 1792	Beroun	1785–1792	
Berghommer ²⁵⁰	Josef	Honorius a S. Josepho	8. 2. 1765	Mikulov	10. 10. 1781					1786	Propuštěn v Berouně 1786
Bergmann ²⁵¹	Josef	Franciscus de Paula	3. 8. 1797	Zapadov	28. 10. 1823					1824	Propuštěn 1826 (Apostata)
Berka ²⁵²	Jan	Bernardus a S. Ignatio	4. 9. 1776	Benátky	19. 10. 1794	8. 9. 1800		28. 5. 1831	Beroun	1827–1831	
Boukal ²⁵³	Jan Nepom.	Fortunatus	23. 1. 1800	Praha	17. 10. 1816	4. 5. 1824		25. 11. 1834	Mladá Boleslav	1818	
Březina /Brzezina ²⁵⁴	František	Friedericus a S. Apollonia	30. 6. 1747	Chocení	5. 11. 1767	5. 10. 1769		3. 2. 1820 ²⁵⁵	Beroun	1805–1820	
Eichler ²⁵⁶	Václav	Gervasius	24. 10. 1790	Cistec	8. 11. 1810 v Berouně					1811	Propuštěn 1813
Fischer ²⁵⁷	Alois	Augustus	1. 2. 1818	Litomyšl	12. 10. 1837	31. 5. 1841	30. 7. 1843	5. 7. 1863	Mor. Třebová	1848–1849	
Freibusch /Freybush ²⁵⁸	Jan	Marcus a S. Andrea	20. 3. 1749	Praha	22. 10. 1767	5. 10. 1769		30. 8. 1820 ²⁵⁹	Benešov	1798–1802	

<i>Příjmení</i>	<i>Světské křestní jméno</i>	<i>Řádové jméno</i>	<i>Datum narození</i>	<i>Místo narození</i>	<i>Vstup do řádu</i>	<i>Složení slibů</i>	<i>Isyvěcení na kněze</i>	<i>Datum úmrtí</i>	<i>Místo úmrtí</i>	<i>Působení v Berouně</i>	<i>Poznámka</i>
Frohlík ²⁶⁰	Antonín	Lucas	24. 7. 1798	Slaný	17. 10. 1821					1822	Propuštěn 1822
Galusek ²⁶¹	Vincenc	Gilbertus a S. Vincentio	4. 4. 1787	Hranice	26. 10. 1806	27. 12. 1809 v Berouně		30. 4. 1845 ²⁶²	Brandýs nad Labem	1810–1813 1826	
Guggenberger ²⁶³	Leopold	Valerius	6. 2. 1845	Vicoměřice ²⁶⁴	1. 10. 1862	15. 11. 1866	25. 7. 1869	7. 2. 1901 ²⁶⁵	Praha	1864	
Guthwirth	František	Benignus	22. 9. 1792	Ceské Budějovice	26. 10. 1809					1811	Propuštěn 1813
Haffner/Hafner ₋₆₆	Damian	Andreas Corsinus a S. Philipo Nerio	16. 9. 1748	Mladá Boleslav	26. 10. 1769	10. 9. 1771		27. 5. 1815	Rychnov nad Kněžnou	1802–1804	
Hentsch ²⁶⁷	Josef	Christianus a S. Josepho	21. 11. 1811	Rychnov nad Kněžnou	1. 10. 1830	1. 1. 1834		29. 4. 1851	Strážnice	1835	
Herold ²⁶⁸	Jan	Fridericus	21. 6. 1790	Beroun	20. 11. 1808 v Berouně					1809	Propuštěn 1812
Holley ²⁶⁹	Tadeáš	Alphonsus	14. 2. 1809	Dobříčany	1826	1. 8. 1830		9. 9. 1855 ²⁷⁰	Vlasatice u Pohořelic	1836–1838	
Hornich ²⁷¹	Jan	Mauritius a S. Joanne	19. 11. 1808	Volyň	1. 10. 1831	8. 12. 1834		5. 6. 1844	Mikulov	1839–1841	
Huša/Husa/Hussa ²⁷²	František	Hubertus	10. 8. 1810	Brandýs nad Labem	28. 10. 1827					1830	Odešel 1833
Hüvl ²⁷³	Felix	Aegildus	21. 5. 1797	Starkoč	17. 10. 1819	4. 5. 1824	21. 8. 1825	29. 10. 1877 ²⁷⁴		1820 1850 1867–1869	
Huwar/Huvar ²⁷⁵	Karel	Robertus	11. 1. 1805	Klein-Olbersdorf ²⁷⁶	31. 10. 1825	6. 3. 1832	22. 7. 1834	16. 2. 1891	Strážnice	1846–1847	
Chládek ²⁷⁷	Jan	Camillus	29. 10. 1787	Rychnov nad Kněžnou	24. 10. 1805					1807	Odešel 1810
Chitil ²⁷⁸	Caspar	Florianus a S. Leopoldo	3. 1. 1779	Tršice	15. 10. 1797	15. 7. 1802		22. 1. 1826	Ostrov nad Ohří	1808–1809	

<i>Příjmení</i>	<i>Světské křestní jméno</i>	<i>Řádové jméno</i>	<i>Datum narození</i>	<i>Místo narození</i>	<i>Vstup do řádu</i>	<i>Složení slibu</i>	<i>Vysvěcení na kněze</i>	<i>Datum úmrtí</i>	<i>Místo úmrtí</i>	<i>Působení v Berouně</i>	<i>Poznámka</i>
Janke ²⁷⁹	Jan Antonín	Johannes Nepomucenus a S. Adalberto	11. 12. 1756	Česká Skalice	10. 11. 1774	25. 12. 1780		11. 4. 1804	Nový Bor	1785–1786	
Jeřábek /Geřábek ²⁸⁰	František	Valentinus a S. Anna	10. 11. 1773	Mladá Boleslav	6. 10. 1791	12. 11. 1797		17. 9. 1829	Praha	1801	
Jírovec/Girovetz ²⁸¹	František	Nicolaus a S. Felice	21. 1. 1752	České Budějovice	22. 10. 1767			17. 3. 1837	Strážnice	1786	
Kabrhel ²⁸²	Georgius	Basilius	20. 10. 1843	Litomyšl	1. 10. 1862	1. 12. 1867	24. 7. 1870	14. 4. 1920	Praha	1865–1866	
Kahánek ²⁸³	Ignatius	Erasmus	2. 2. 1796	Příbor	12. 10. 1813	16. 5. 1820	22. 8. 1822	1883 ²⁸⁴	Mladá Boleslav	1852–1870	
Kapoun/Kapaun ²⁸⁵	Josef Dismas	Joannes Damascenus a BVM	30. 3. 1732	Rychnov n. Kněžnou	15. 10. 1749	9. 9. 1751		20. 4. 1806	Litomyšl	1773–1775	
Kaschitz /Kaschitzka ²⁸⁶	Jakub	Gualbertus a S. Jacobo	25. 7. 1790	Benešov	22. 10. 1807			13. 11. 1837	Bruntál	1809	
Kaun	Josef	Colomanus	20. 4. 1795	Rychnov n. Kněžnou	19. 10. 1815					1821	Propuštěn v Berouně 1821
Kaun ²⁸⁷	Wilhelmus	Rochus	28. 9. 1821	Rychnov n. Kněžnou	25. 9. 1840	3. 5. 1845 ²⁸⁸	6. 8. 1850	25. 2. 1890	Brandýs nad Labem	1851	
Klička/Kliczka ²⁸⁹	František	Udalricus a S. Adalberto	20. 7. 1749	Litomyšl	23. 10. 1768	16. 9. 1770		17. 2. 1816 ²⁹⁰	Bezno	1802	
Košík/Koschik	František	Sebastianus	19. 4. 1800	Mladá Boleslav	20. 10. 1822					1823	Propuštěn 1826
Košťál/Kostial/ Koschtial ²⁹¹	Jan	Cyrillus a S. Joanne	16. 10. 1786	Litomyšl	6. 10. 1804	29. 11. 1807		6. 10. 1851	Benešov	1814 – 1815 1836	
Kötzlich ²⁹²	Josef	Sigisbertus	20. 1. 1823	Středolesí	25. 9. 1842	6. 11. 1846		15. 10. 1875	Kyjov	1855	
Křepelka / Křezepelka ²⁹³	Josef	Bartholomaeus a S. Josepho	1. 2. 1750	Strážnice	22. 10. 1767	5. 10. 1769		23. 9. 1809	Baaden (v Rakousku)	1775–1783	
Landa ²⁹⁴	Jan	Gregorius a S. Leone	26. 4. 1779	Karlštejn	19. 10. 1800	27. 8. 1803		21. 4. 1838	Nový Bor	1806	
Landa ²⁹⁵	František	Josephus	12. 6. 1802	Karlštejn	18. 10. 1824					1826	Propuštěn 1827
Lehnert/Löhnert	Josef	Placidus a S.	6. 3. 1751	Hustopeče	23. 10.	16. 9. 1770		11. 10. 1812	Praha	1784	

<i>Příjmení</i>	<i>Světské křestní jméno</i>	<i>Radové jméno</i>	<i>Datum narození</i>	<i>Místo narození</i>	<i>Vstup do řádu</i>	<i>Složení slibu</i>	<i>Vysvěcení na kněze</i>	<i>Datum úmrtí</i>	<i>Místo úmrtí</i>	<i>Působení v Berouně</i>	<i>Poznámka</i>
²⁹⁶		Wenceslao			1768						
Lopata ²⁹⁷	Václav	Rudpertus	21. 8. 1795	Slaný	15. 10. 1811	31. 8. 1817	31. 8. 1818 ²⁹⁸	30. 7. 1871	Mikulov	1812–1813	
Laschanek ²⁹⁹	Václav	Valerianus a S. Angelo Custode	6. 6. 1744	Košátky	11. 10. 1762	11. 10. 1764		28. 3. 1805	Moravská Třebová	1784–1785	
Machan ³⁰⁰	František	Adrianus a Navit. B. V. Mariae	13. 10. 1730	Ústí nad Orlicí	15. 10. 1750	11. 9. 1752		11. 8. 1804 ³⁰¹	Bruntál	1776–1783	
Malátek ³⁰²	František	Wolfgangus a SS. Trinitate	26. 9. 1748	Uherský Brod	23. 10. 1768	16. 10. 1770		31. 3. 1810	Kyjov	1789–1800	
Matoušek/ Matauschek ³⁰³	František	Valentinus a S. Cruce	7. 1. 1747	Mladá Boleslav	11. 10. 1764	11. 10. 1766		24. 12. 1790 ³⁰⁴	Bor u České Lípy	1785	
Mattel	Josef	Valerius /	1. 2. 1792	Benešov	10. 10. 1807	27. 8. 1813	31. 9. 1813	13. 8. 1838 ³⁰⁵	Hranice na Moravě	1810	
Michl ³⁰⁶	Josef	Justin	10. 9. 1810	Polička	1. 10. 1830	1834	12. 12. 1841	9. 9. 1862	Březiny u Poličky	1842–1843 1834	Vystoupil z řádu 1850
Minařík ³⁰⁷	Ignác	Rudolphus	25. 7. 1821	Strážnice	12. 10. 1837	27. 8. 1843	31. 7. 1844	18. 11. 1871	České Budějovice	1852–1853	
Müller ³⁰⁸	Antonín	Erhardus a S. Alexio	14. 11. 1750	Mladá Boleslav	23. 10. 1768	16. 9. 1770		30. 10. 1813 ³⁰⁹	Mladá Boleslav	1784	
Nepasecký ³¹⁰	František	Adauctus	29. 5. 1806	Lány	30. 10. 1828	1. 1. 1832	7. 8. 1836	20. 6. 1877 ³¹¹	Ostrov nad Ohří	1862	
Nicolaides ³¹²	Josef Calas.	Adalbertus	26. 8. 1806	Mladá Boleslav	18. 10. 1824			4. 6. 1830	Litomyšl	1825	
Paukert ³¹³	Jan	Blasius a S. Nicolao	26. 4. 1750	Ústí (arcid. Praha)	23. 10. 1768	16. 9. 1770		26. 5. 1825	Beroun	1820 1821–1825	
Pavel ³¹⁴	František	Petrus	29. 2. 1812	Dlouhá Ves	9. 10. 1834	12. 2. 1836 ³¹⁵	31. 7. 1842	22. 12. 1872	Rychnov nad Kněžnou	1844–1845 1856–1860	
Peikert ³¹⁶	Ondřej	Hermenegildus	29. 11. 1796	Rychnov nad Kněžnou	17. 10. 1816					1817	Propuštěn 1815
Petrovič	Josef	Paulinus a S.	10. 3.	Pelhřimov	21. 10.	11. 9. 1755		10. 10. 1784	Beroun	1784	

<i>Příjmení</i>	<i>Světské křestní jméno</i>	<i>Řádové jméno</i>	<i>Datum narození</i>	<i>Místo narození</i>	<i>Vstup do řádu</i>	<i>Složení slibu</i>	<i>Vysvěcení na kněze</i>	<i>Datum úmrtí</i>	<i>Místo úmrtí</i>	<i>Působení v Berouně</i>	<i>Poznámka</i>
		Josepho	1737 ³¹⁷	³¹⁸	1753						
Pivetz ³¹⁹	František	Eustachius	4. 8. 1800	Rychnov nad Kněžnou	28. 10. 1817					1819	Propuštěn 1822
Rainmann ³²⁰	Václav	Maximilianus	15. 11. 1803	Jičín	17. 10. 1821						Odešel z řádu 1823
Rhon ³²¹	Antonín	Felix	10.3. 1790	Liberec	15. 10. 1806	29. 6. 1812 ³²²	18. 9. 1813	27. 10. 1857	Nový Bor	1808	
Ruff ³²³	Jan	Christianus a S. Carolo	27. 5. 1755	Lipník na Bečvou	25. 11. 1776	6. 6. 1779		7. 2. 1827	Lipník nad Bečvou	1807	
Sauer ³²⁴	Josef	Floridus a S. Rosa	26. 11. 1753	Most	22. 10. 1772	6. 1. 1778		3. 9. 1793	Beroun	1787–1793	
Seidl		Stanislav	1842	Rychnov nad Kněžnou	30. 9. 1857					1861	Propuštěn 1861
Schmid /Schmied ³²⁵	Josef	Valentinus	17. 2. 1802	Moravská Třebová	21. 10. 1821	31. 7. 1826	21. 9. 1825 ³²⁶	12. 3. 1865	Moravská Třebová	1831–1832	
Schneider ³²⁷	Jan	Hubertus	27. 12. 1789	Ostrov nad Ohří	18. 10. 1808					1810	Propuštěn 1810
Schöner/Schoener ³²⁸	Dominik	Augustinus	13. 1. 1798	Rychnov nad Kněžnou	20. 10. 1816	27. 8. 1821		24. 1. 1841	Strážnice	1834	
Schwerth/dt ³²⁹	František	Paulus a S. Angelo Custode	18. 1. 1746	Wadhoffen	11. 10. 1764	11. 10. 1766		6. 3. 1796	Kroměříž	1773–1774	
Spolz ³³⁰	Antonín	Gualbertus a S. Antonio	4. 6. 1806	Benešov	25. 10. 1825					1827	1831–odešel z řádu
Sprinz ³³¹		Casimirus	20. 5. 1841	Příbor	4. 10. 1860	16. 11. 1865	–	23. 9. 1894	Mladé Boleslav	1863	
Spurný ³³²	Jan	Athanasius a S. Sophia	3. 2. 1744	Uherský Brod	11. 10. 1760	11. 10. 1762		3. 9. 1816 ³³³	Zdice	1794–1798 1801–1803	Přešel k světským duchovním

<i>Příjmení</i>	<i>Světské křestní jméno</i>	<i>Rádové jméno</i>	<i>Datum narození</i>	<i>Místo narození</i>	<i>Vstup do řádu</i>	<i>Složení slibu</i>	<i>Ysvěcení na kněze</i>	<i>Datum úmrtí</i>	<i>Místo úmrtí</i>	<i>Působení v Berouně</i>	<i>Poznámka</i>
Svoboda ³³⁴	Josef	Engelbartus	16. 9. 1799	Praha	22. 10. 1820	8. 3. 1829	9. 4. 1829	9. 8. 1855 ³³⁵	Strážnice	1829	
Svoboda ³³⁶	Jan	Gratianus a S. Joanne	15. 5. 1739	Polička ³³⁷	21. 10. 1755	15. 9. 1757		3. 2. 1791	Mikulov	1786–1788	
Svoboda ³³⁸	František	Severinus	11. 11. 1801	Vysoké Mýto	22. 10. 1820					1821	Odešel 1822
Sevčík /Schefczik ³³⁹	František	Bonaventura	1. 12. 1801	Rychnov nad Kněžnou	20. 10. 1820	4. 6. 1827	2. 8. 1828	31. 8. 1858	Praha	1833	
Treutler	?	Salesius	asi 1747	Praha	asi 1765			7. 8. 1819 ³⁴⁰	Stará Voda	1794–1797 1813	
Tuscher ³⁴¹		Salesius a S. Antonio	7. 6. 1789	Praha	15. 10. 1806			10. 8. 1809	Beroun	1808–1809	
Vidor ³⁴²	Jan	Venantius a S. Joanne	11. 12. 1786	Kroměříž	29. 10. 1807	2. 2. 1811		30. 5. 1833	Příbor ³⁴³	1816	
Weiser ³⁴⁴	František	Isidorus	2. 2. 1790	Praha	17. 10. 1805					1807	Odešel 1809
Wibus ³⁴⁵	Pavel	Fidelis a S. Josepho Calasantio	28. 12. 1750	Ceské Budějovice	26. 10. 1769	10. 9. 1771		20. 6. 1820 ³⁴⁶	Mikulov	1805	
Wiesner ³⁴⁷	Antonius	Theodorus a S. Michaele	24. 11. 1774	Kyšperk	12. 10. 1765	12. 10. 1767		28. 7. 1813	Lipník na Bečvou	1799–1801	
Wimietalek	Jan	Mathias a S. Josepho	28. 12. 1776	Hranice	16. 10. 1796	13. 1. 1801		13. 8. 1838	Hranice na Moravě	1810 – 1811	
Winter ³⁴⁸	Jan	Paulinus a S. Philipo	31. 10. 1774	Praha	17. 10. 1793	5. 11. 1798		28. 7. 1833	Lipník nad Bečvou	1814 1803 – 1804 1818–1825	
Wosadka	Josef	Romanus	21. 3. 1790	Krušovice	18. 10. 1808					1811	Propuštěný 1812

-
- ²⁴⁷ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 63.
- ²⁴⁸ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 61.
- ²⁴⁹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 42.
- ²⁵⁰ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 56.
- ²⁵¹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 90.
- ²⁵² NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 59.
- ²⁵³ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 82.
- ²⁵⁴ Fischer, K. A. F.: Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz. Collegium Carolinum, München 1985, s. 89.
- ²⁵⁵ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1821.
- ²⁵⁶ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 76.
- ²⁵⁷ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 99.
- ²⁵⁸ Fischer, K. A. F.: Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz. Collegium Carolinum, München 1985, s. 132.
- ²⁵⁹ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1821.
- ²⁶⁰ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 87.
- ²⁶¹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 69.
- ²⁶² SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1846.
- ²⁶³ Archivum generale Scholarum Piarum Roma, G 2/4 Catalogus... 1877, s. 43.
- ²⁶⁴ Dnešní Viceměřice (Kojetín).
- ²⁶⁵ Archivum generale Scholarum Piarum Roma, G 2/4 Catalogus... 1901, s. 23.
- ²⁶⁶ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 52.
- ²⁶⁷ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 96.
- ²⁶⁸ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 73.
- ²⁶⁹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 94.
- ²⁷⁰ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1856.
- ²⁷¹ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1839.
- ²⁷² NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 95.
- ²⁷³ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1856.
- ²⁷⁴ Archivum generale Scholarum Piarum Roma, G 2/4 Catalogus... 1877.
- ²⁷⁵ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 93.
- ²⁷⁶ Asi Albrechtický (u Příbora).

- ²⁷⁷ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 68.
- ²⁷⁸ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 61.
- ²⁷⁹ NA Praha, RPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 55.
- ²⁸⁰ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 58.
- ²⁸¹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 51.
- ²⁸² NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 108.
- ²⁸³ Archivum generale Scholarum Piarum Roma, G 2/4 Catalogus... 1877, s. 37.
- ²⁸⁴ Archivum generale Scholarum Piarum Roma, G 2/4 Catalogus... 1900, s. 36.
- ²⁸⁵ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 40.
- ²⁸⁶ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 71.
- ²⁸⁷ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1856.
- ²⁸⁸ Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, uvádí datum 1. 5. 1844, NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, fol. 101.
- ²⁸⁹ Fischer, K. A. F.: Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz. Collegium Carolinum, München 1985, s. 174.
- ²⁹⁰ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1817.
- ²⁹¹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 66.
- ²⁹² NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 102.
- ²⁹³ Fischer, K. A. F.: Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz. Collegium Carolinum, München 1985, s. 47.
- ²⁹⁴ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 63.
- ²⁹⁵ NA Praha, ŘPi, inv. č. 46, Catalogus exhibens omnes Scholarum Piarum Bohemiae, Moraviae et Silesiae Austriacae religiosos... 1631–1852.
- ²⁹⁶ NA Praha, RPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 52.
- ²⁹⁷ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 77.
- ²⁹⁸ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1856.
- ²⁹⁹ Reg. Rel. 40, Memoria... 1780–1797, s. 80, No 498.
- ³⁰⁰ Fischer, K. A. F.: Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz. Collegium Carolinum, München 1985, s. 31.
- ³⁰¹ Reg. Rel. 41, Memoria... 1798–1830, s. 74, No 463.
- ³⁰² NA Praha, RPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 52.
- ³⁰³ Fischer, K. A. F.: Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz. Collegium Carolinum, München 1985, s. 175.
- ³⁰⁴ Reg. Rel. 40, Memoria... 1780–1897, s. 177, No 421.
- ³⁰⁵ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1839.
- ³⁰⁶ kol. autorů: Lexikon české literatury Osobnosti, díla, instituce 3/1. Praha, Academia 2000.
- ³⁰⁷ NA Praha, RPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 100.
- ³⁰⁸ Fischer, K. A. F.: Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz. Collegium Carolinum, München 1985, s. 78.

- ³⁰⁹ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun., kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1814.
- ³¹⁰ Archivum generale Scholarum Piarum Roma G 2/4 Catalogus... 1877, s. 38.
- ³¹¹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus Religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 95.
- ³¹² NA Praha, ŘPi, inv. č. 46 Catalogus exhibens omnes Scholarum Piarum provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae 1631–1852, fol. 63.
- ³¹³ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 52.
- ³¹⁴ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1856.
- ³¹⁵ 28. 12. 1836 – NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 98.
- ³¹⁶ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 82.
- ³¹⁷ Fischer, K. A. F.: Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz. Collegium Carolinum, München 1985, s. 147.
- ³¹⁸ Archivum generale Scholarum Piarum Roma Reg. Rel. 40, Memoria... 1780–1897, s. 84, No 31.
- ³¹⁹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 84.
- ³²⁰ NA Praha, ŘPi, inv. č. 46, Catalogus exhibens omnes Scholarum Piarum Bohemiae, Moraviae et Silesiae Austriacae religiosos... 1631–1852.
- ³²¹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 70.
- ³²² SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1857.
- ³²³ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 55.
- ³²⁴ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 54.
- ³²⁵ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 87.
- ³²⁶ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1857.
- ³²⁷ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 73.
- ³²⁸ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 82.
- ³²⁹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 49.
- ³³⁰ NA Praha, ŘPi, inv. č. 46 Catalogus exhibens omnes Scholarum Piarum provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae 1631–1852, fol. 63.
- ³³¹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 107.
- ³³² Fischer, K. A. F.: Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz. Collegium Carolinum, München 1985, s. 43.
- ³³³ Knihovna Národního muzea v Praze, sign. V B 34. Seydl, J. A.: Kronika čili úplné a obšírné popsání všech památek král. kraj. města Berouna 1828, s. 95.
- ³³⁴ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1856.
- ³³⁵ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 86.
- ³³⁶ Fischer, K. A. F.: Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz. Collegium Carolinum, München 1985, s. 97.
- ³³⁷ Archivum generale Scholarum Piarum Roma, Reg. Rel. 40, Memoria... 1780–1797, s. 178, No 428.
- ³³⁸ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 84.

---

³³⁹ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1833.

³⁴⁰ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, kart. č. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1820.

³⁴¹ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 69.

³⁴² NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum scholarum piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 70.

³⁴³ NA Praha, ŘPi, inv. č. 46 Catalogus exhibens omnes Scholarum Piarum provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae 1631–1852, fol. 53.

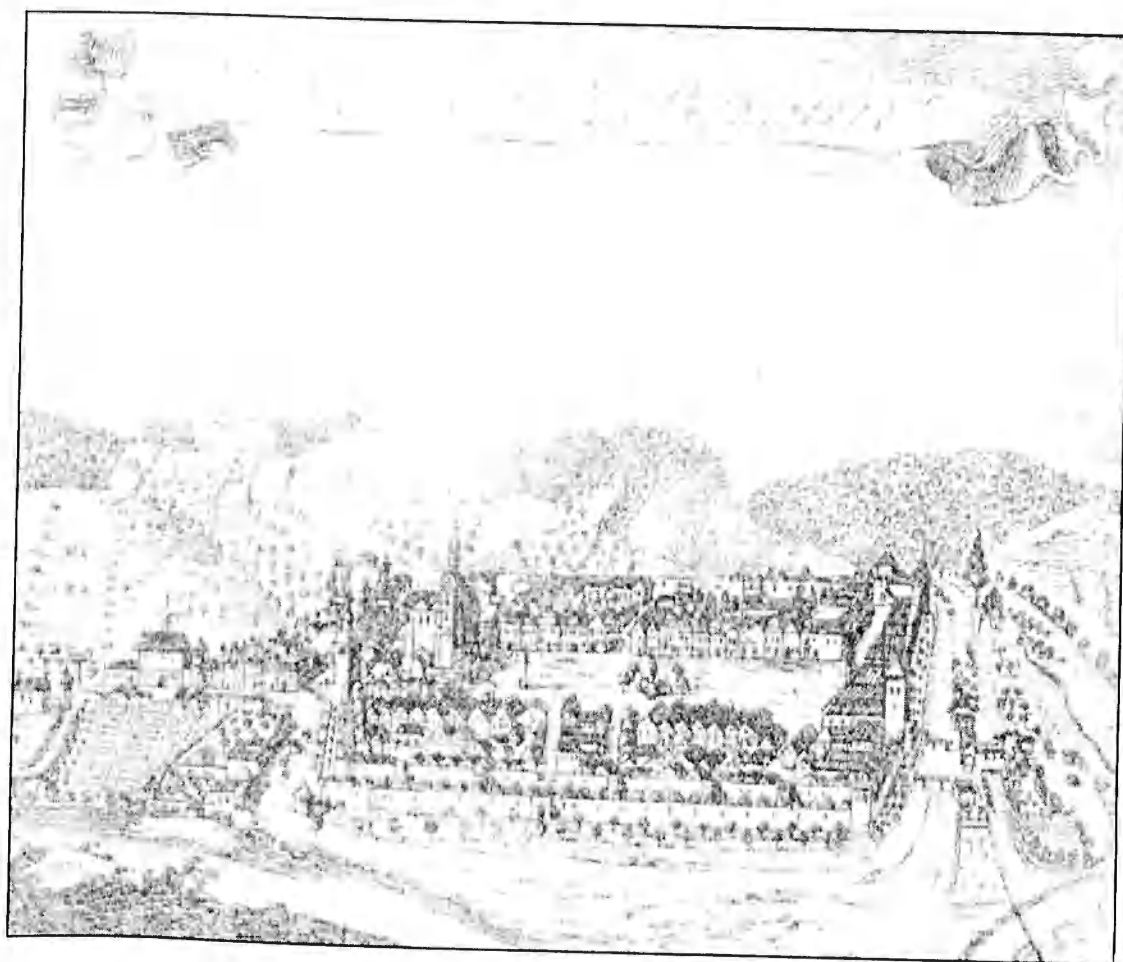
³⁴⁴ NA Praha, ŘPi, inv. č. 46 Catalogus exhibens omnes Scholarum Piarum provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae 1631–1852, fol. 52.

³⁴⁵ NA Praha, ŘPi, inv. č. 46 Catalogus exhibens omnes Scholarum Piarum provinciae Bohemiae, Moraviae et Silesiae 1631–1852, fol. 52.

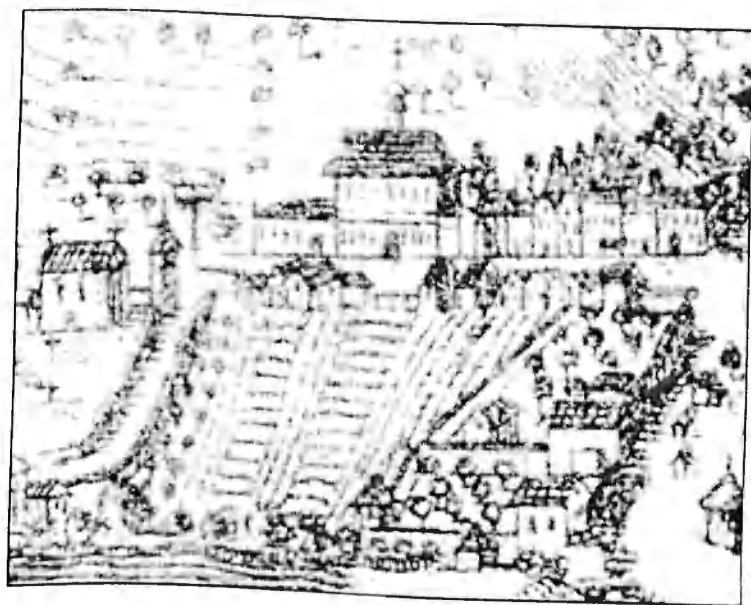
³⁴⁶ SOKA Beroun, Vikariátní úřad Beroun, č. kart. 34, Familiae domorum Scholarum Piarum Provinciae Bohemiae et Moraviae pro anno 1821.

³⁴⁷ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 50.

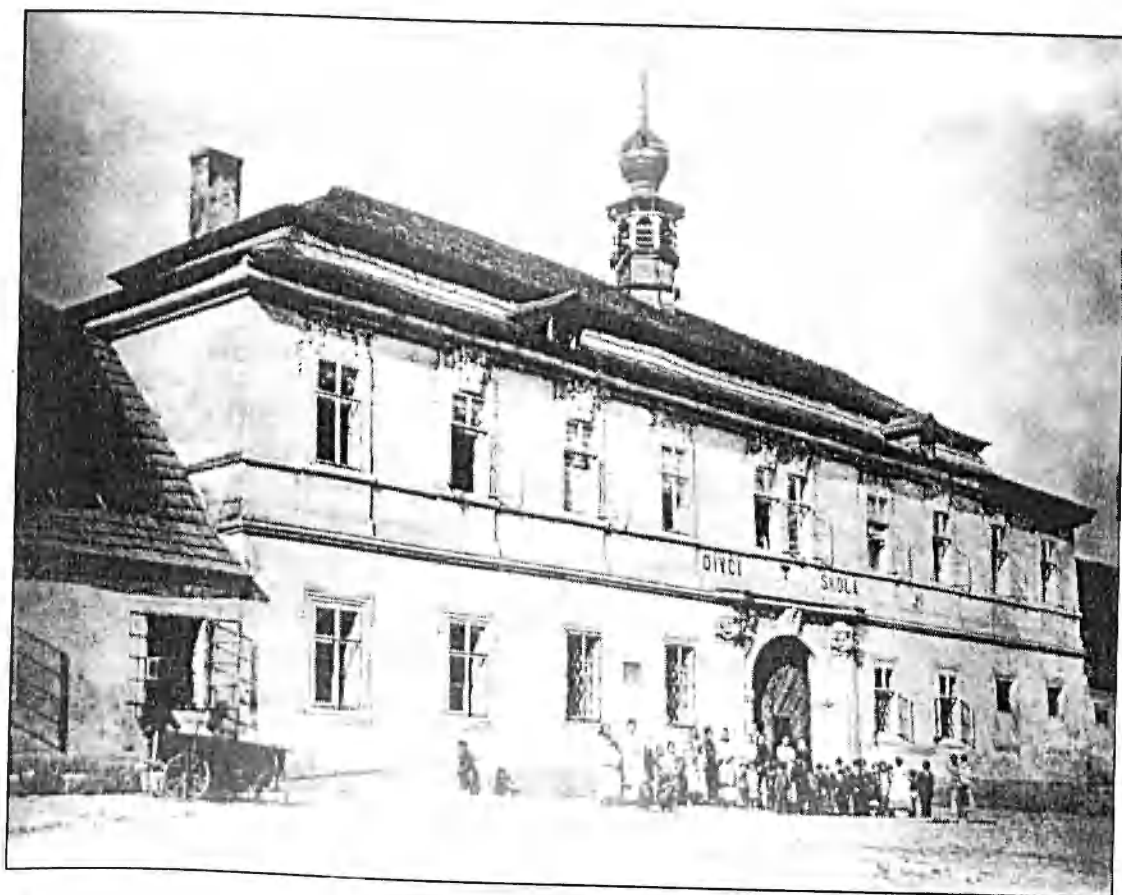
³⁴⁸ NA Praha, ŘPi, inv. č. 43, Catalogus religiosorum Scholarum Piarum provinciae Bohemiae 1631–1940, fol. 59.

*Veduta města Berouna z roku 1788. Vlevo piaristická rezidence
(J. Schaller, Topografie des Königreichs Böhmen VIII.)*

*Detail piaristické rezidence,
zeleninářské zahrady
a zábranského kostela
(Tamtéž)*

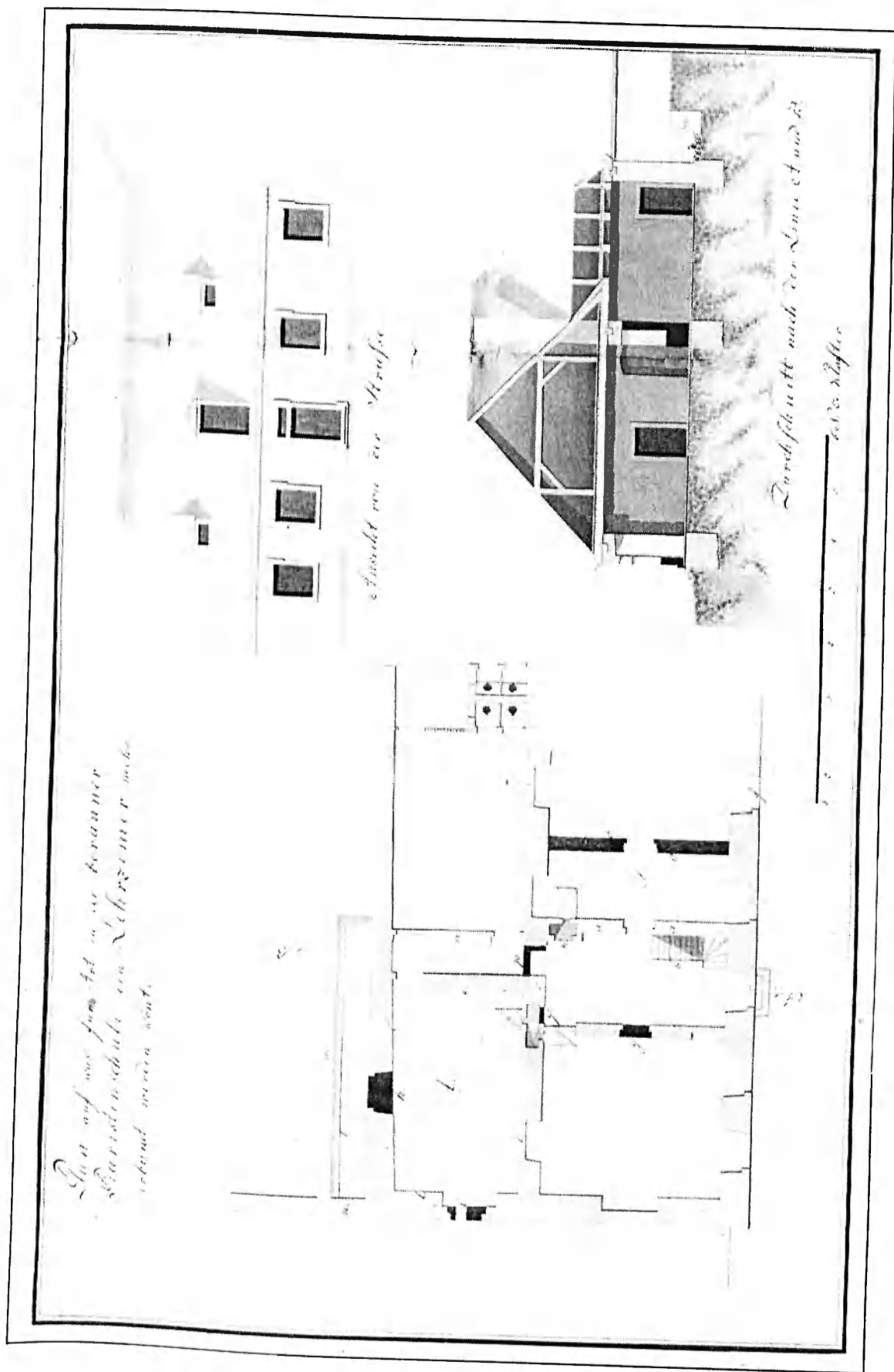

Budova bývalé piaristické rezidence v Berouně v době, kdy zde sídlila obecná dívčí škola asi 1890 (SOKA Beroun, Sbirka fotografií)

Budova staré radnice v Berouně na přelomu 19. a 20. století. Zde sídlilo od roku 1865 několik tříd hlavní školy (SOKA Beroun, Osobní fond V. Živec)

Plán přístavby berounské piaristické rezidence z roku 1811
(SOA Beroun, Krajský úřad Beroun)

Ludmila Rudolfová fundator =
= Kynice

Podpis zakladatelky piaristické rezidence v Berouně
Ludmily Rudolfové z roku 1773
(SÚA Praha, Řád piaristů)

Ioannes Damascenus a. B. V. Maria
Collegij Litoměřensis Vice-Rector
et ad hunc actum deputatus Comita-
rius Provincialis cum libera

Podpis J. Damascena
Kapouna, prvního superiora, z roku 1773
(SÚA Praha, Řád piaristů)

Vývoj podpisu posledního superiora E. Kahánka za jeho působení v Berouně

Erazmus Kahánek
Superior

Podpis z roku 1857
(SÚA Praha, Řád piaristů)

Erazmus Kahánek
Sup.

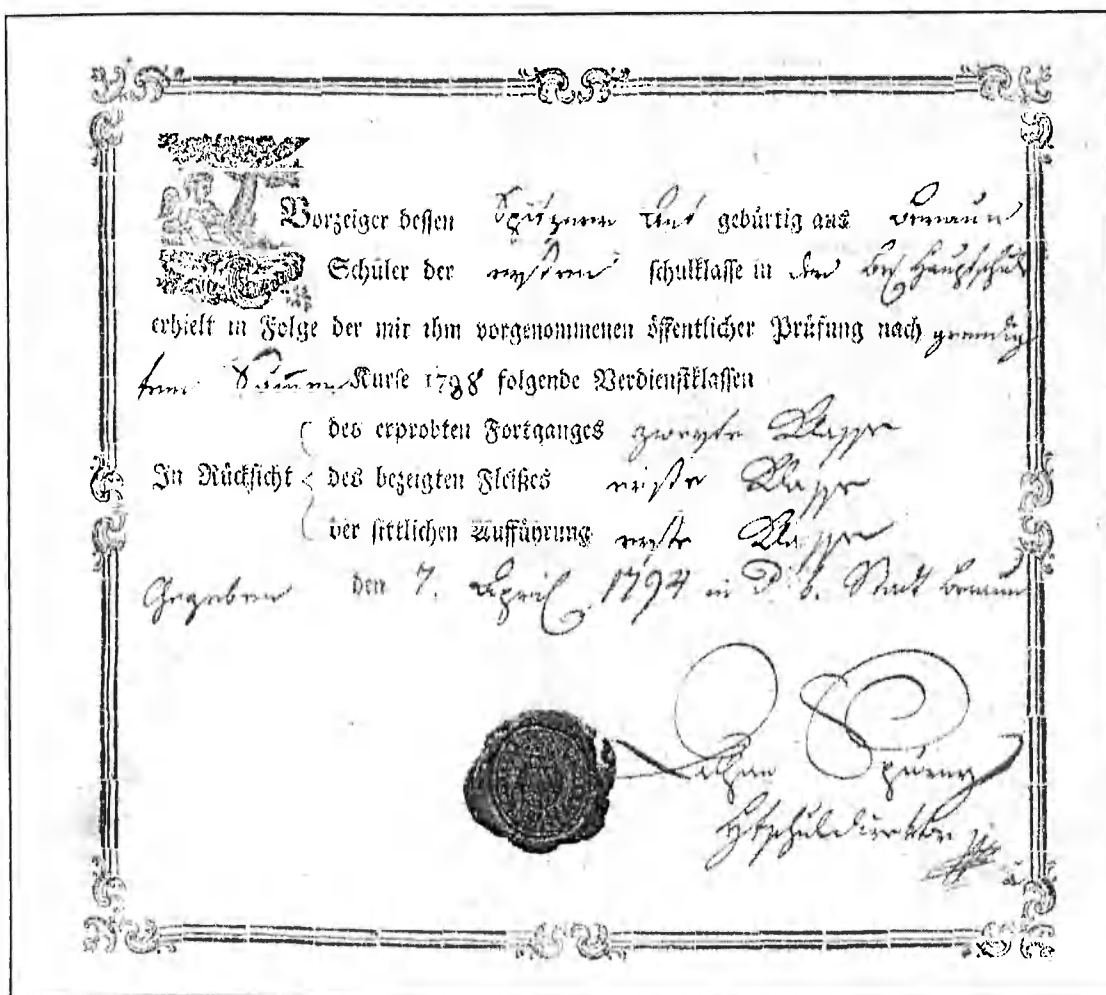
Podpis roku 1869
(SÚA Praha, Řád piaristů)

Erazim Kahánek
škol zeditel
řádu piaristického

Podpis z roku 1870
(SOKA Beroun, Archiv města Berouna)

*Ludmila Rudolfová, zakladatelka berounské piaristické rezidence
(depozitář Arcibiskupství pražského)*

Vysvědčení žáka piaristické školy z roku 1794
(SOka Beroun, Sbírka vysvědčení)

Von Seite der Piaristen-Hauptschule wird hiermit bezeuget,

daß *Franz Gierwenka von Lomnice* Schüler der dritten Classe, sich in den Sitten *gut* verhalten, und die für den *Sommer* = Kurs 1838 vorgeschriebenen Gegenstände folgender Maßen erlernt hat:

- Die Religion = = = = = *mittelmäßig*
- Die biblische Geschichte = = = = = *gut*
- Das Evangelium = ... *mittelmäßig*
- Das Lesebuch für die 3. Classe der Hauptschulen = = = = = } *gut*
- Das Lesen des
- Deutschgedruckten = = = = = } *gut*
- Deutschgeschriebenen = = = = = } *gut*
- Lateinischgedruckten = = = = = } *gut*
- Lateinischgeschriebenen = = = = = } *gut*
- Das Rechnen
- in den Büchern = = = = = } *mittelmäßig*
- in der Regel De = Tri = = = = = } *mittelmäßig*
- Das Schönschreiben
- Deutsch • current = = = = = } *gut*
- Kanzelley = = = = = } *gut*
- Lateinisch = = = = = } *gut*
- Das Recht = und Dictando = Schreiben = = = = = } *mittelmäßig*
- Die deutsche Sprachlehre = = = = = } *mittelmäßig*
- Die Aussprache = = = = = } *gut*
- Die Anleitung zu schriftlichen Aufsätzen = = = = = } *mittelmäßig*
- Das Lesen und Dictando • Schreiben lateinischer Wörter = = = = = } *mittelmäßig*

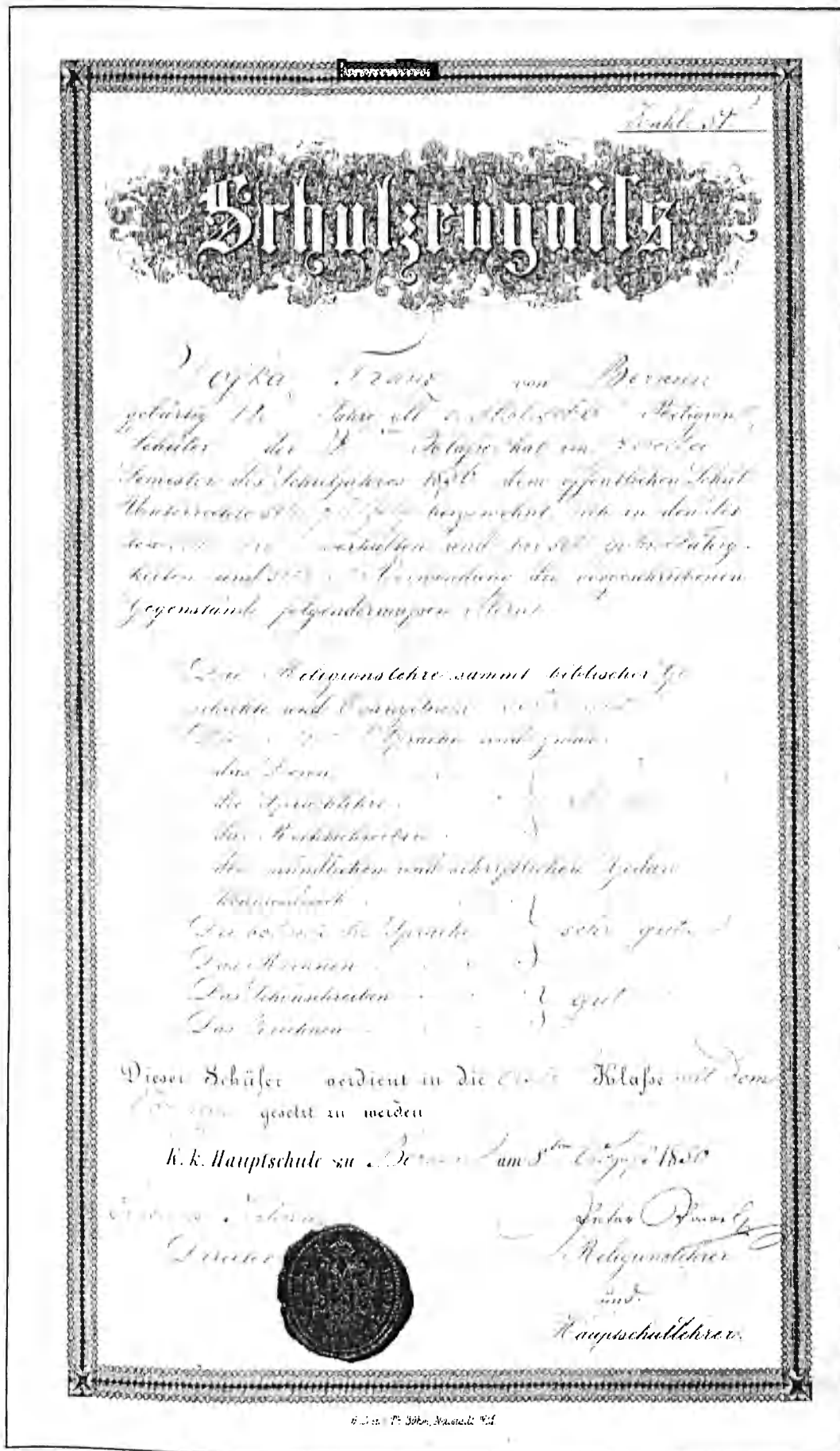
Dieser Schüler verdient daher in die *zweiten* Classe ————— gesetzt zu werden.

Beraun den *1. August* 1838

Emil Lomnice
Direktor.

Thad. Alphons Holle
Lehrer der dritten Classe.

Vysvědčení žáka piaristické třídy hlavní školy v Berouně z roku 1838
(SOKA Beroun, Sbirka vysvědčení)

Vysvědčení žáka piaristické třídy hlavní školy v Berouně z roku 1856 (SOKA Beroun, Sbirka vysvědčení)

Číslo 24.

ŠKOLNÍ VYSVĚDČENÍ.

Bratřer Eouaro rodem z *Berouna* star
dvamact let, *katolického* náboženství, žák (žacka)
 IV¹⁶ třídy, navštěvoval v *sevnem* pololetí školního roku
 1866 veřejnou školu v *Berouně*, choval se velmi dobře,
 a při *dobrych* schopnostech a *stvalitebně* pilnosti
 naučil se předepsaným předmětům následovně:

Náboženství s biblickou dějepravou a s evangelium . . . *dobře*

Českomu mluvnictví, a sice:

řtení . . . . .

mluvníci . . . . .

pravopisu . . . . .

ústním a písemným vyjádřením - se . . . . .

Němeskemu mluvnictví . . . . .

Počítání . . . . .

Keisopisu . . . . .

Rejsování . . . . .

dobře

Náleží tedy podotknutý žák (žacka) mezi žáky I. třídy.

Na hlavní škole v Berouně dne 8. května 1866.

Erasmus Kahánek
ředitel.

Erasmus Kahánek
učitel náboženství.

David Kahánek
učitel hlavní školy.

Český ústav pro náboženství a školství v Praze. Cena: 3 n. Kr.

Vysvědčení žáka piaristické třídy hlavní školy v Berouně z roku 1866 (SOka Beroun, Sbírka vysvědčení)

Aufsicht blunoye...
 Aufsicht blunoye...
 Aufsicht blunoye...
 Aufsicht blunoye...
 Aufsicht blunoye...

Aufsicht blunoye...

Frage

Aufsicht blunoye
 Aufsicht blunoye

Ich habe beim Glase eine kleine
 gefunden, das Wasser ist klar
 ist sehr und klar ist wie
 ein Gl. Das Wasser ist aus dem
 Glas, im Glas ist ein Glas und
 Wasser macht ein Glas.